

FRANTIŠEK
16. RIADNE VŠEOBECNÉ ZHROMAŽDENIE
SYNODY BISKUPOV

**Za synodálnu Cirkev:
spoločenstvo, spoluúčasť, misia**

Záverečný dokument

26. októbra 2024

Skratky

- AA DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét *Apostolicam actuositatem* (18. novembra 1965)
- AG DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét *Ad gentes* (7. decembra 1965)
- CCEO *Codex canonum Ecclesiarum Orientalium* (18. októbra 1990)
- CD DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét *Christus Dominus* (28. októbra 1965)
- CIC *Codex iuris canonici* (25. januára 1983)
- CTI MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA, *Synodalita v živote a misii Cirkvi* (2. marca 2018)
- CV BENEDIKT XVI, encyklika *Caritas in veritate* (29. júna 2009)
- DD FRANTIŠEK, apošt. list *Desiderio desideravi* (29. júna 2022)
- DN FRANTIŠEK, encyklika *Dilexit nos* (24. októbra 2024)
- PD 16. RIADNE VŠEOBECNÉ ZHROMAŽDENIE SYNODY BISKUPOV, *Prípravný dokument pre kontinentálnu etapu* (27. októbra 2022)
- DV DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dogm. konšt. *Dei Verbum* (18. novembra 1965)
- EG FRANTIŠEK, apošt. exhortácia *Evangelii gaudium* (24. novembra 2013)
- FT FRANTIŠEK, encyklika *Fratelli tutti* (3. októbra 2020)
- GS DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, past. konšt. *Gaudium et spes* (7. decembra 1965)
- LG DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dogm. konšt. *Lumen gentium* (21. novembra 1964)
- LS FRANTIŠEK, encyk. *Laudato si'* (24. mája 2015)
- MC SV. PAVOL VI., apošt. exhor. *Marialis cultus* (2. februára 1974)
- NMI SV. JÁN PAVOL II., apošt. list *Novo millennio ineunte* (6. januára 2001)
- PE FRANTIŠEK, apošt. konšt. *Praedicate evangelium* (19. marca 2022)
- SC DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konšt. *Sacrosanctum concilium* (4. decembra 1963)
- SRS JÁN PAVOL II., Encyklika. *Sollicitudo rei socialis* (30. decembra 1987)
- UR DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét *Unitatis redintegratio* (21. novembra 1964)
- UUS SV. JÁN PAVOL II., encyk. *Ut unum sint*. (25. mája 1995)

Svätý Otec František

SPRIEVODNÁ NÓTA

k záverečnému dokumentu XVI. riadneho všeobecného zhromaždenia synody biskupov

25.11.2024

V jednotlivých momentoch cesty synody, ktorú som inicioval v októbri 2021, sme načúvali tomu, čo Duch Svätý hovorí v tomto čase cirkvám.

Záverečný dokument 16. riadneho všeobecného zhromaždenia synody biskupov zhromažďuje plody tejto cesty poznačenej načúvaním Božiemu ľudu a rozlišovaním pastierov. Celá Cirkev bola vyzvaná, aby sa pod vedením Ducha Svätého zamyslela nad vlastnou skúsenosťou a určila kroky potrebné na to, aby mohla prežívať spoločenstvo, realizovať spoluúčasť a rozvíjať misiu, ktorú jej zveril Ježiš Kristus. Synodálna cesta, ktorá sa začala v miestnych cirkvách, prešla následne národnou a kontinentálnou fázou a viedla k sláveniu zhromaždenia synody biskupov na dvoch zasadnutiach v októbri 2023 a októbri 2024. Teraz táto cesta pokračuje v miestnych cirkvách a ich zoskupeniach, pričom má brať do úvahy *Záverečný dokument*, ktorý bol 26. októbra odhlasovaný a schválený zhromaždením vo všetkých jeho častiach. Aj ja som ho schválil a svojím podpisom som nariadil jeho zverejnenie, čím som sa pripojil k „my“ zhromaždenia, ktoré sa prostredníctvom tohto *Záverečného dokumentu* obracia na svätý veriaci Boží ľud.

Uvedomujúc si hodnotu vykonanej synodálnej cesty, odovzdávam teraz celej Cirkvi pokyny obsiahnuté v *Záverečnom dokumente*, ako výsledok toho, čo dozrelo počas týchto rokov prostredníctvom načúvania a rozlišovania, a ako smerodajnú orientáciu pre jej život a poslanie.

Záverečný dokument je súčasťou riadneho magistéria Petrovho nástupcu (porov. EC 18 § 1; KKC 892) a žiadam, aby bol ako taký prijatý. Predstavuje formu vykonávania autentického učenia rímskeho biskupa, ktorá má niektoré nové črty, ale v skutočnosti zodpovedá tomu, čo som mal možnosť spresniť 17. októbra 2015, keď som potvrdil, že synodalita je vhodným interpretačným rámcom na chápanie hierarchickej služby.

Pri schvaľovaní dokumentu 26. októbra som uviedol, že „nie je striktno normatívny“ a že „jeho uplatňovanie si bude vyžadovať niekoľko sprostredkovaní“. To však neznamená, že odteraz nezaväzuje cirkvi, aby sa rozhodovali v súlade s tým, čo je v ňom uvedené. Miestne cirkvi a zoskupenia cirkví sú teraz vyzvané, aby vo svojom kontexte implementovali príslušné pokyny obsiahnuté v dokumente prostredníctvom procesov rozlišovania a rozhodovania, ktoré stanovuje tak kánonické právo, ako aj samotný dokument. Dodal som tiež vo svojom *Záverečnom pozdrave*, že „je potrebný čas, aby sa dospelo k rozhodnutiam, ktoré sa týkajú celej Cirkvi“: to platí najmä pre témy zverené desiatim študijným skupinám, ku ktorým sa môžu pridať s ohľadom na potrebné rozhodnutia aj ďalšie. Záverom 16. riadneho všeobecného zhromaždenia synody biskupov sa synodálny proces nekončí.

Dôrazne potvrdzujem, čo som povedal na konci synodálnej cesty, ktorá viedla k promulgácii *Amoris laetitia* (19. marca 2016): „Nie všetky doktrinálne, morálne alebo pastorálne diskusie musia byť vyriešené zásahmi magistéria. Samozrejme, v Cirkvi je nevyhnutná jednota doktríny a praxe, ale to nebráni tomu, aby existovali rozličné spôsoby interpretácie niektorých aspektov doktríny alebo niektorých dôsledkov, ktoré z nej vyplývajú. Toto sa bude diať, až kým nás Duch nedoviede k úplnej pravde (porov. *Jn* 16, 13), teda kým nás dokonale neuvedie do tajomstva Krista a kým nebudeme schopní všetko vidieť jeho pohľadom. Okrem toho v každej krajine alebo

región je možné hľadať viac inkulturované riešenia, pozorné voči tradíciám a lokálnym výzvam“ (AL 3).

Záverečný dokument obsahuje pokyny, ktoré sa vzhľadom na jeho základné smerovanie môžu už teraz realizovať v miestnych cirkvách a zoskupeniach cirkví, pričom sa berú do úvahy rôzne kontexty, ako aj to, čo sa už urobilo a čo sa ešte musí urobiť, aby sme si čoraz viac osvojovali a rozvíjali štýl misionárskej synodálnej Cirkvi.

V mnohých prípadoch ide o účinnú realizáciu toho, čo je už stanovené v existujúcom práve, tak latinskom, ako aj východnom. V iných prípadoch bude možné prostredníctvom synodálneho rozlišovania a v rámci možností naznačených v *Záverečnom dokumente* pristúpiť k tvorivej realizácii nových foriem služby a misionárskej činnosti, k zbieraniu a overovaniu skúseností. V správe, ktorá sa predkladá pri návšteve *ad limina*, bude každý biskup dbať na to, aby informoval o tom, aké rozhodnutia boli urobené v jemu zverenej miestnej cirkvi v súvislosti s tým, čo je uvedené v *Záverečnom dokumente*, s akými ťažkosťami sa stretol a aké boli výsledky.

Úloha sprevádzať „realizačnú fázu“ synodálnej cesty na základe pokynov, ktoré ponúka *Záverečný dokument*, je zverená generálnemu sekretariátu synody spolu s dikastériami rímskej kúrie (porov. EC 19 – 21).

Synodálna cesta Katolíckej cirkvi, oživovaná aj túžbou pokračovať na ceste k plnej a viditeľnej jednote kresťanov, „potrebuje spoločné slová, ktoré budú sprevádzané skutkami“ (*Záverečný pozdrav na 16. riadnom všeobecnom zhromaždení synody biskupov*, 26. októbra 2024). Nech Duch Svätý, dar Zmŕtvychvstalého, podporuje a vedie celú Cirkev na tejto ceste. On, ktorý je harmóniou, nech naďalej omladzuje Cirkev silou evanjelia, obnovuje ju a vedie k dokonalej jednote s jej Ženíchom (porov. LG 4). Veď Duch a nevesta volajú k Pánu Ježišovi: „Príd“ (porov. Zjv 22, 17).

24. novembra 2024, na sviatok Krista Kráľa

František

Úvod

1. Každý nový krok v živote Cirkvi je návratom k prameňu, obnovenou skúsenosťou stretnutia so Zmŕtvychvstalým, ktoré učeníci zažili vo veľkonočný večer vo večeradle. Tak ako oni, aj my, účastníci tohto synodálneho zhromaždenia, sme cítili, že nás objíma jeho milosrdenstvo a dotýka sa nás jeho krása. Prežívajúc rozhovor v Duchu, načúvajúc jeden druhému, vnímali sme jeho prítomnosť uprostred nás: prítomnosť toho, ktorý darovaním Ducha Svätého naďalej vzbudzuje vo svojom ľude jednotu, ktorá je harmóniou odlišností.

2. Pri meditovaní o Zmŕtvychvstalom si uvedomujeme, že „v jeho smrť sme boli pokrstení“ (*Rim 6, 3*). Videli sme stopy jeho rán, premenené novým životom, ale navždy vryté do jeho ľudskosti. Tieto rany naďalej krvácajú na telách mnohých bratov a sestier, aj pre naše hriechy. Náš pohľad na Pána nás neodvracia od drám dejín, ale otvára nám oči, aby sme rozpoznali utrpenie, ktoré nás obklopuje a preniká: tváre detí, ktorým vojna naháňa hrôzu, plač matiek, rozbité sny toľkých mladých ľudí, utečencov, ktorí zažívajú strašné cesty, obeť klimatických zmien a sociálnej nespravodlivosti. Ich utrpenie medzi nami rezonovalo nielen prostredníctvom médií, ale aj v hlasoch mnohých ľudí, ktorí osobne zakúsili tieto tragické udalosti spolu so svojimi rodinami a národmi. V dňoch, keď sme sa zišli na tomto zhromaždení, pokračovali mnohé, príliš mnohé vojny, ktoré spôsobujú smrť a ničenie, túžbu po pomste a bezohľadnosť. Pripájame sa k opakovaným výzvam pápeža Františka na mier, odsudzujeme logiku násilia, nenávisti a pomsty a zaväzujeme sa podporovať logiku dialógu, bratstva a zmierenia. Autentický a trvalý mier je možný a spoločne ho môžeme vybudovať. „Radosti a nádeje, žalosti a úzkosti ľudí dnešných čias, najmä chudobných a všetkých, ktorí trpia“ (GS 1) boli opäť radosťami a bolesťami nás všetkých, Kristových učeníkov.

3. Odkedy Svätý Otec v roku 2021 otvoril túto synodu, vydali sme sa na cestu, ktorej bohatstvo a plodnosť čoraz viac objavujeme. Snažili sme sa počúvať a pozorne zachytiť v mnohých hlasoch to, čo „Duch hovorí cirkvám“ (*Zjv 2, 7*). Táto cesta sa začala širokou konzultáciou Božieho ľudu v našich diecézach a eparchiách. Pokračovala národnými a kontinentálnymi etapami v cirkulárnom dialógu, ktorý neustále oživuje Generálny sekretariát synody prostredníctvom syntéz a pracovných dokumentov. Slávenie 16. riadneho všeobecného zhromaždenia synody biskupov v jeho dvoch zasadaniach nám teraz umožňuje odovzdať Svätému Otcovi a všetkým cirkvám svedectvo o tom, čo sme zažili, aj ovocie nášho rozlišovania pre obnovu misijného zápalu. Táto cesta bola v každej etape poznačená múdrosťou „zmyslu pre vieru“ Božieho ľudu. Krok za krokom sme pochopili, že v centre *Synody 2021 – 2024. Za synodálnu cirkev: spoločenstvo, spoluúčasť, misia* je výzva k radosti a obnove Cirkvi v nasledovaní Pána, v oddanosti službe jeho misii, v hľadaní spôsobov, ako jej byť verný.

4. Táto výzva vychádza zo spoločnej krstnej identity, je zakorenená v rozmanitosti kontextov, v ktorých je Cirkev prítomná, a nachádza jednotu v jednom Otcovi, jednom Pánovi a jednom Duchu. Je výzvou pre všetkých pokrstených bez výnimky: „Celý Boží ľud je subjektom hlásania evanjelia. Každý pokrstený je povoláný, aby bol protagonistom misie, pretože všetci sme misionárski učeníci“ (CTI 53). Synodálna cesta nás teda usmerňuje k plnej a viditeľnej jednote kresťanov, o čom svojou prítomnosťou svedčili aj delegáti iných kresťanských tradícií. Jednota ticho kvasí vo svätej Božej Cirkvi a je prorokom o jednote pre celý svet.

5. Celá synodálna cesta, zakorenená v Tradícii Cirkvi, sa uskutočňovala vo svetle koncilového magistéria. Druhý vatikánsky koncil bol v skutočnosti ako semeno zasiaté na poli sveta a Cirkvi. Každodenný život veriacich, skúsenosť cirkví v každom národe a kultúre, mnohé svedectvá svätosti a reflexia teológov boli pôdou, v ktorej vyklíčilo a rástlo. Synoda 2021 – 2024 naďalej čerpá zo sily tohto semena a rozvíja jeho potenciál. Synodálna cesta realizuje v praxi to, čo koncil učil o Cirkvi ako tajomstve a Božom ľude, povolanom k svätosti prostredníctvom neustáleho obrátenia, ktoré vychádza z počúvania evanjelia. V tomto zmysle predstavuje ďalší autentický akt prijatia koncilu, ktorý naďalej rozvíja jeho inšpiráciu a oživuje jeho prorockú silu pre dnešný svet.

6. Neskrývame, že sme na sebe zakúsili únavu, odpor voči zmenám i pokušenie dať prednosť svojím predstavám pred počúvaním Božieho slova a praktizovaním rozlišovania. Avšak milosrdenstvo Boha, najnežnejšieho Otca, nám zakaždým umožňuje očistiť naše srdcia a pokračovať na ceste. Uvedomili sme si to, keď sme druhé zasadanie začali kajúcou vigíliou, počas ktorej sme prosili o odpustenie za naše hriechy, cítili sme sa zahanbení a vznášali sme svoje modlitby za obeť zla vo svete. Naše hriechy sme aj pomenovali: hriechy proti pokoju, stvoreniu, proti pôvodným obyvateľom, migrantom, deťom, ženám, chudobným, počúvaniu, spoločenstvu. Vďaka tomu sme si uvedomili, že synodalita si vyžaduje pokánie a obrátenie. Pri slávení sviatosti Božieho milosrdenstva zažívame, že sme bezpodmienečne milovaní: tvrdosť srdca je prekonaná a otvárame sa spoločenstvu. Preto chceme byť milosrdnou Cirkvou, schopnou podeliť sa so všetkými o odpustenie a zmierenie, ktoré prichádzajú od Boha: čistú milosť, ktorej nie sme pánmi, ale len svedkami.

7. Na synodálnej ceste, ktorá sa začala v roku 2021, sme už videli prvé plody. Tie najjednoduchšie, ale najvzácnejšie kvasia v životoch rodín, farností, združení a hnutí, malých kresťanských spoločenstiev, škôl a rehoľných komunít, v ktorých sa rozvíja prax rozhovoru v Duchu, komunitného rozlišovania, zdieľania darov duchovných povolaní a spoluzodpovednosti za misiu. Stretnutie farári pre synodu (Sacrofano [Rím], 28. apríla – 2. mája 2024) umožnilo oceniť tieto bohaté skúsenosti a znovu sa vydať na cestu. Sme vďační a sme radi za hlas toľkých spoločenstiev a veriacich, ktorí zažívajú Cirkev ako miesto prijatia, nádeje a radosti.

8. Prvé zasadanie zhromaždenia prinieslo aj ďalšie ovocie. *Súhrnná správa* upriamila pozornosť na viaceré témy, ktoré majú pre život Cirkvi veľký význam a ktoré Svätý Otec na záver medzinárodnej konzultácie zveril študijným skupinám zloženým z pastierov a odborníkov zo všetkých kontinentov, pričom mali pracovať synodálnou metódou. Oblasti života a poslania Cirkvi, ktoré už začali skúmať, sú tieto:

1. Niektoré aspekty vzťahov medzi východnými katolíckymi cirkvami a latinskou Cirkvou.
2. Počúvanie volania chudobných.
3. Misia v digitálnom prostredí.
4. Revidovanie *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* v misijnej synodálnej perspektíve.
5. Niektoré teologické a kánonické otázky súvisiace so špecifickými ministeriálnymi formami služby.
6. Revidovanie dokumentov upravujúcich vzťahy medzi biskupmi, rehoľníkmi a cirkevnými zoskupeniami v synodálnej a misijnej perspektíve.

7. Niektoré aspekty postavy a služby biskupa (najmä: kritériá výberu kandidátov na episkopát, súdna funkcia biskupa, charakter a priebeh návštev *ad limina Apostolorum*) v misijnej synodálnej perspektíve.
8. Úloha pápežských reprezentantov v misijnej synodálnej perspektíve.
9. Teologické kritériá a synodálne metódy spoločného rozlišovania sporných doktrínálnych, pastoračných a etických otázok.
10. Prijatie plodov ekumenickej cesty v Božom ľude.

Okrem týchto pracovných skupín je tu Komisia pre kánonické právo, ktorá funguje po dohode s Dikastériom pre legislatívne texty a slúži na vypracovanie potrebných novelizácií cirkevných noriem, ako aj rozlišovanie, ktoré bolo zverené Sympóziu biskupských konferencií Afriky a Madagaskaru, ktoré sa týka pastoračného sprevádzania ľudí v polygamných manželstvách. Práca týchto skupín a komisií je začiatkom realizačnej fázy, obohatila prácu druhého zasadania a pomôže Svätému Otcovi pri jeho pastoračných a riadiacich rozhodnutiach.

9. Synodálny proces sa nekončí ukončením aktuálneho zhromaždenia synody biskupov, ale zahŕňa aj realizačnú fázu. Ako členovia zhromaždenia cítíme, že je našou úlohou zapojiť sa do jeho podpory ako misionári synodality v spoločenstvách, z ktorých pochádzame. Prosíme všetky miestne cirkvi, aby pokračovali vo svojej každodennej ceste synodálnou metódou konzultácií a rozlišovania, identifikovali konkrétne spôsoby a formačné postupy na uskutočnenie hmatateľného synodálneho obrátenia v rôznych cirkevných realitách (farnostiach, inštitútoch zasväteného života a spoločnostiach apoštolského života, zoskupeniach veriacich, diecézach, biskupských konferenciách, zoskupeniach cirkví atď.) Malo by sa počítať aj s vyhodnotením pokroku dosiahnutého v oblasti synodality a účasti všetkých pokrstených na živote Cirkvi. Navrhujeme, aby biskupské konferencie a synody cirkví *sui iuris* vyčlenili ľudí a zdroje na sprevádzanie cesty rastu ako synodálnej Cirkvi v misii a na udržiavanie kontaktu s generálnym sekretariátom synody (porov. EC 19 §§ 1 a 2), ktorý prosíme, aby naďalej bdel nad synodálnou kvalitou pracovnej metódy študijných skupín.

10. Tento *Záverečný dokument*, ktorý predkladáme Svätému Otcovi a cirkvám ako výsledok 16. všeobecného zhromaždenia synody biskupov, je pokladnicou všetkých doteraz vykonaných krokov. Spája niektoré dôležité body zhody, ktoré sa objavili na prvom zasadaní, príspevky prichádzajúce z cirkví v mesiacoch medzi prvým a druhým zasadáním a to, čo dozrelo počas druhého zasadania, najmä prostredníctvom rozhovoru v Duchu Svätom.

11. *Záverečný dokument* vyjadruje vedomie, že povolanie k misii je zároveň povolaním k obráteniu každej jednotlivej cirkvi i celej Cirkvi, a to v perspektíve naznačenej v apoštolskej exhortácii *Evangelii gaudium* (porov. EG 30). Text má päť častí. Prvá s názvom *Srdce synodality* načrtáva teologické a duchovné základy, ktoré osvetľujú a živia to, čo nasleduje. Znovu sa v nej uvádza spoločné chápanie synodality, ktoré sa objavilo na prvom zasadaní, a rozvíja sa jej duchovná a prorocká perspektíva. Obrátenie v oblasti citov, obrazov a myšlienok, ktoré prebývajú v našich srdciach, prebieha spolu s obrátením v pastoračnej a misijnej činnosti. Druhá časť s názvom *Spoločne na lodi* sa venuje obráteniu v oblasti vzťahov, ktoré budujú kresťanské spoločenstvo a formujú misiu v prelínaní povolaní, chariziem a služieb. Tretia časť, nazvaná *Spustite siete*, identifikuje tri postupy, ktoré sú úzko prepojené: cirkevné rozlišovanie, rozhodovacie procesy a kultúru transparentnosti, zodpovednosti a hodnotenia. Aj v súvislosti s nimi sa od nás žiada, aby sme spustili procesy „misijnej transformácie“, pre ktorú je naliehavo

potrebná obnova participatívnych orgánov. Štvrtá časť pod názvom *Hojný rybolov* načrtáva, ako je možné novými formami pestovať výmenu darov a prelínanie väzieb, ktoré nás v Cirkvi spájajú, v čase, keď sa skúsenosť zakorenenia na určitom mieste hlboko mení. Po nej nasleduje piata časť „*Aj ja vás posielam*“, ktorá nám umožňuje pozrieť sa na prvý krok, ktorý treba urobiť: starostlivosť o formáciu všetkých členov Božieho ľudu v misijnej synodalite.

12. *Záverečný dokument* sa odvíja v línii evanjeliových správ o zmŕtvychvstaní. Ponáhľanie sa k hrobu za veľkonočného úsvitu, zjavenie Zmŕtvychvstalého v hornej sieni a na brehu jazera inšpirovalo naše rozlišovanie a živilo náš dialóg. Vzájali sme veľkonočný dar Ducha Svätého a prosili sme ho, aby nás naučil, čo máme robiť, a ukázal nám spoločnú cestu vpred. Týmto dokumentom zhromaždenie uznáva a dosvedčuje, že synodalita, ktorá je konštitutívnym rozmerom Cirkvi, je už súčasťou skúsenosti mnohých našich spoločenstiev. Zároveň naznačuje cesty, ktoré treba nasledovať, postupy, ktoré treba zaviesť, horizonty, ktoré treba preskúmať. Svätý Otec, ktorý zvolal Cirkev na synodu, povie cirkvám, zvereným do pastoračnej starostlivosti biskupov, ako pokračovať na našej ceste, posilňovaní nádejou, ktorá „nezahanbuje“ (*Rim 5, 5*).

I. časť – Srdce synodality

Povolání Duchom Svätým k obráteniu

Ráno prvého dňa v týždni, ešte za tmy, prišla Mária Magdaléna k hrobu a videla, že kameň je od hrobu odvalený. Bežala teda a prišla k Šimonovi Petrovi a k inému učeníkovi, ktorého mal Ježiš tak rád (Jn 20, 1 – 2).

13. Vo veľkonočné ráno nachádzame troch učeníkov: Máriu Magdalénu, Šimona Petra a učeníka, ktorého Ježiš miloval. Každý z nich hľadá Pána svojím vlastným spôsobom, každý má svoju vlastnú úlohu na úsvite nádeje. Máriu Magdalénu poháňa láska, ktorá ju vedie najprv k hrobu. Peter a milovaný učeník, ktorých upovedomila, sa tiež vydávajú na cestu k hrobu. Milovaný učeník beží so silou mladosti. Hľadá s pohľadom toho, kto to zachytí ako prvý, ale vie ustúpiť staršiemu, ktorý dostal úlohu viesť. Peter, zaťažovaný tým, že zaprel Pána, očakáva stretnutie s milosrdenstvom, ktorého sa stane v Cirkvi služobníkom. Mária zostáva v záhrade a počuje, že ju niekto volá po mene. Spoznáva Pána, ktorý ju posielal, aby zvestovala jeho zmŕtvychvstanie spoločenstvu učeníkov. Preto ju Cirkev uznáva ako apoštolku apoštolov. Ich vzájomná závislosť stelesňuje srdce synodality.

14. Cirkev existuje preto, aby svetu svedčila o rozhodujúcej udalosti dejín: o Ježišomom zmŕtvychvstani. Zmŕtvychvstalý prináša svetu pokoj a dáva nám dar svojho Ducha. Živý Kristus je prameňom skutočnej slobody, základom nádeje, ktorá nezahanbuje, zjavením pravej Božej tváre a konečného osudu človeka. Evanjelium nám hovorí, že na to, aby sme vstúpili do veľkonočnej viery a stali sa jej svedkami, je potrebné spoznať svoju vnútornú prázdnotu, temnotu strachu, pochybností a hriechu. Ale tí, ktorí majú odvahu vyjsť von z tejto tmy a hľadať, zistia, že v skutočnosti sú sami hľadani, volaní po mene, je im odpustené a spolu so svojimi bratmi a sestrami sú vyslaní [na misiu].

Cirkev ako Boží ľud, sviatosť jednoty

15. Z krstu v mene Otca i Syna i Ducha Svätého pramení identita Božieho ľudu. Uskutočňuje sa ako výzva k svätosti a vyslanie na misiu pozývať všetky národy, aby prijali dar spásy (porov. Mt 28, 18 – 19). Z krstu, v ktorom nás Kristus obliekol do seba (porov. Gal 3, 27) a umožnil nám znovu sa narodiť z Ducha (porov. Jn 3, 5– 6) ako Božie deti, sa teda rodí misijná synodálna Cirkev. Celý kresťanský život má svoj prameň a svoju perspektívu v tajomstve Trojice, ktorá v nás vzbudzuje dynamiku viery, nádeje a lásky.

16. „Bohu sa však zapáčilo posväcovať a spasit' ľudí nie každého osve, bez akéhokoľvek vzájomného spojenia, ale vytvoriť z nich ľud, ktorý by ho pravdivo poznal a sväto mu slúžil“ (LG 9). Boží ľud na ceste do Božieho kráľovstva sa neustále živí Eucharistiou, ktorá je prameňom spoločenstva a jednoty: „Keďže je jeden chlieb, my mnohí sme jedno telo, lebo všetci máme podiel na jednom chlebe“ (1 Kor 10, 17). Cirkev, ktorá sa živí sviatosťou Pánovho tela, je vytvorená ako jeho telo (porov. LG 7): „Vy ste Kristovo telo a jednotlivo ste údy“ (1 Kor 12, 27). Oživovaná milosťou je chrámom Ducha Svätého (porov. LG 4), ktorý ju oživuje a buduje, a robí z nás všetkých živé kamene duchovnej stavby (porov. 1 Pt 2, 5; LG 6).

17. Synodálny proces nám umožnil zakúsiť „duchovnú radosť“ (EG 268) z toho, že sme Boží ľud, zhromaždený z každého kmeňa, jazyka, ľudu a národa, žijúci v rôznych kontextoch a kultúrach. Boží ľud nikdy nie je len súhrnom pokrstených, ale je komunitným a historickým subjektom synodality a misie, ktorý ešte putuje v čase, ale už je v spoločenstve s nebeskou Cirkvou. V rôznych kontextoch, v ktorých sú jednotlivé cirkvi zakorenené, Boží ľud ohlasuje a dosvedčuje radostnú zvesť spásy. Žije vo svete a pre svet, kráča spolu so všetkými národmi zeme, vedie dialóg s ich náboženstvami a kultúrami, rozpoznáva v nich semená Slova a napreduje na ceste do Božieho kráľovstva. Keďže sme vďaka viere a krstu včlenení do tohto ľudu, pomáha nám a sprevádza nás Panna Mária, „znamenie bezpečnej nádeje a útechy“ (LG 68), a tiež apoštoli a tí, ktorí vydali svedectvo o svojej viere až po obetu života, svätí všetkých čias, pochádzajúci z rôznych miest.

18. Vo svätom Božom ľude, ktorým je Cirkev, je spoločenstvo veriacich (*communio fidelium*) zároveň spoločenstvom cirkví (*communio ecclesiarum*), ktoré sa prejavuje v spoločenstve biskupov (*communio episcoporum*), a to na základe prastarej zásady, že „cirkev je v biskupovi a biskup je v cirkvi“ (sv. Cyprián, *List* 66, 8). Do služby tohto mnohotvárneho spoločenstva Pán postavil apoštola Petra (porov. *Mt* 16, 18) a jeho nástupcov. Na základe Petrovej služby je rímsky biskup „stálym a viditeľným princípom a základom“ (LG 23) jednoty Cirkvi.

19. „V Božom srdci je privilegované miesto pre chudobných“ (EG 197), marginalizovaných a vylúčených, a rovnako to platí o Cirkvi. V nich sa kresťanské spoločenstvo stretáva s Kristovou tvárou a jeho telom. On, hoci bol bohatý stal sa pre nás chudobným, aby sme sa my skrze jeho chudobu obohatili (porov. *2 Kor* 8, 9). Toto preferovanie chudobných je implicitne zahrnuté v kristologickej viere. Chudobní majú priame poznanie trpiaceho Krista (porov. EG 198), ktoré z nich robí hlásateľov spásy prijatej ako dar a svedkov evanjeliovej radosti. Cirkev je povolaná byť chudobná s chudobnými, ktorí často tvoria väčšinu veriacich, a načúvať im, spoločne sa učiť rozpoznávať charizmy, ktoré dostávajú od Ducha, a považovať ich za subjekt evanjelizácie.

20. „Svetlom národov je Kristus“ (LG 1) a toto svetlo žiari v tvári Cirkvi, hoci je poznačená krehkosťou ľudského stavu a zatemnená hriechom. Cirkev dostáva od Krista dar a zodpovednosť byť účinným kvasom zväzkov, vzťahov a bratstva ľudskej rodiny (porov. AG 2 – 4), svedčiac tak vo svete o zmysle a celi svojej cesty (porov. GS 3 a 42). Túto zodpovednosť dnes nesie v dobe, v ktorej prevláda kríza spoluúčasti – chýba tu pocit, že sme súčasťou a aktérmi spoločného osudu – a individualistické poňatie šťastia a spásy. Jej misia a prorocká služba (porov. LG 12) spočíva v tom, že vydáva svedectvo o Božom pláne zjednotiť celé ľudstvo so sebou v slobode a spoločenstve. Cirkev, ktorá je „Kristovým kráľovstvom, už teraz tajomne prítomným“ (LG 3) a „zárodokom a počiatkom tohto kráľovstva na zemi“ (LG 5), preto kráča spolu s celým ľudstvom a zo všetkých síl sa angažuje za ľudskú dôstojnosť, spoločné dobro, spravodlivosť a pokoj a „túži po plnom príchode Božieho kráľovstva“ (LG 5), keď Boh bude „všetko vo všetkom“ (*1 Kor* 15, 28).

Sviatosťné korene Božieho ľudu

21. Synodálna cesta Cirkvi nás priviedla k tomu, aby sme znovu objavili, že rozmanitosť povolání, chariziem a služieb má jeden koreň: „Všetci sme boli v jednom Duchu pokrstení v jedno telo“ (*1 Kor* 12, 13). Krst je základom kresťanského života, pretože uvádza každého do najväčšieho daru: byť Božími deťmi, teda byť účastní na vzťahu Ježiša s Otcou v Duchu. Nie je

nič vznešenejšie ako táto dôstojnosť, ktorá je rovnako daná každému človeku a vďaka ktorej sa obliekame do Krista a sme do neho naštepení ako ratolesti do viniča. V mene „kresťan“, ktoré máme tú česť nosiť, je obsiahnutá milosť, ktorá je základom nášho života a umožňuje nám kráčať spoločne ako bratia a sestry.

22. Na základe krstu „svätý Boží ľud má účasť aj na Kristovom prorockom úrade tým, že o ňom vydáva živé svedectvo, najmä životom podľa viery a lásky“ (LG 12). Vďaka pomazaniu Duchom Svätým, ktoré dostali v krste (porov. *1 Jn 2, 20.27*), majú všetci veriaci zmysel pre pravdu evanjelia, nazývaný *sensus fidei*. Spočíva v istej spriaznenosti s božskými skutočnosťami, založenej na tom, že v Duchu Svätom sa pokrstení „stávajú účastnými na Božej prirodzenosti“ (DV 2). Z tejto účasti vyplýva schopnosť intuitívne chápať v spoločenstve Cirkvi to, čo je v súlade s pravdou Zjavenia. Preto si je Cirkev istá, že svätý Boží ľud sa nemôže mýliť vo viere, keď celok pokrstených vyjadruje svoj všeobecný súhlas vo veciach viery a mravov (porov. LG 12). Uplatňovanie *sensus fidei* sa nesmie zamieňať s verejnou mienkou. Vždy je spojené s rozlišovaním pastierov na rôznych úrovniach cirkevného života, ako to vyplýva z členenia fáz synodálneho procesu. Jeho cieľom je dosiahnuť taký spoločný súhlas veriacich (*consensus fidelium*), ktorý predstavuje „bezpečné kritérium na určenie, či daná náuka alebo prax patrí k apoštolskej viere“ (Medzinárodná teologická komisia, *Sensus fidei v živote Cirkvi*, 2014, 3).

23. Krstom sa všetci kresťania podieľajú na *sensus fidei*. Preto je nielen základom synodality, ale predstavuje aj základ ekumenizmu. „Cesta synodality, ktorou sa Katolícka cirkev uberá, je a musí byť ekumenická, tak ako ekumenická cesta je synodálna“ (pápež František, *Príhovor k Jeho Svätosti Mar Awovi III.*, 19. novembra 2022). Ekumenizmus je predovšetkým záležitosťou duchovnej obnovy. Vyžaduje si procesy pokánia a uzdravenia spomienok na minulé zranenia, a tiež odvahu bratskej nápravy v duchu evanjeliovej lásky. Na zhromaždení zazneli poučné svedectvá kresťanov z rôznych cirkevných tradícií, ktorých spája priateľstvo, modlitba, spoločný život a angažovanosť v službe chudobným a starostlivosti o náš spoločný dom. V mnohých regiónoch sveta existuje predovšetkým ekumenizmus krvi: kresťania rôznej príslušnosti, ktorí spoločne obetovali svoj život za vieru v Ježiša Krista. Svedectvo ich mučeníctva je výrečnejšie než akékoľvek slová: jednota pochádza z Pánovho kríža.

24. Krst nie je možné plne pochopiť mimo rámec kresťanskej iniciácie, teda cesty, ktorou nás Pán prostredníctvom služby Cirkvi a daru Ducha uvádza do veľkonočnej viery a včleňuje nás do trojičného a cirkevného spoločenstva. Táto cesta má veľmi rozmanité podoby v závislosti od veku, v ktorom sa uskutočňuje, podľa rôznych dôrazov vlastných východným a západným tradíciám a špecifik každej miestnej cirkvi. Iniciácia privádza človeka do kontaktu s veľkou rozmanitosťou povolaní a cirkevných služieb. V nich sa prejavuje milosrdná tvár Cirkvi, ktorá učí svoje deti kráčať tak, že kráča s nimi. Počúva ich a odpovedá na ich pochybnosti a otázky, pričom sa obohacuje novosťou, ktorú prináša každý človek so svojou históriou a kultúrou. V praxi tejto pastoračnej činnosti kresťanské spoločenstvo zažíva prvú formu synodality, často bez toho, aby si to plne uvedomovalo.

25. Sviatosť birmovania v rámci iniciačného procesu obohacuje život veriacich o osobitné vylatie Ducha Svätého, aby boli schopní vydávať svedectvo. Duch, ktorým bol Ježiš naplnený (porov. *Lk 4, 1*), ktorý ho pomazal a poslal ohlasovať evanjelium (porov. *Lk 4, 18*), je ten istý Duch, ktorý sa vylieva na veriacich ako pečať príslušnosti k Bohu a ako pomazanie, ktoré posväcuje. Preto je birmovanie, ktoré sprítomňuje milosť Turíc v živote pokrsteného a spoločenstva, darom veľkej hodnoty, ktorý má obnoviť zázračnú udalosť, keď Cirkev poháňaná

misijným zápalom odvážne vyšla na cesty sveta a porozumeli jej všetky národy a kultúry. Všetci veriaci sú povolaní prispieť k tomuto rozmachu, prijať charizmy, ktoré Duch hojne rozdáva každému z nich, a zaviazat' sa, že ich s pokorou a tvorivou iniciatívou dajú do služieb Božieho kráľovstva.

26. Slávenie Eucharistie, najmä v nedeľu, je prvým a základným spôsobom, akým sa svätý Boží ľud zhromažďuje a stretáva. Pri tomto slávení sa jednota Cirkvi „naznačuje a uskutočňuje“ (UR 2). V „plnej, uvedomelej a aktívnej účasti“ (SC 14) všetkých veriacych, prítomnosti rôznych služieb a predsedníctve biskupa alebo kňaza sa zviditeľňuje kresťanské spoločenstvo, v ktorom sa realizuje diferencovaná spoluzodpovednosť všetkých za misiu. Preto sa Cirkev, Kristovo telo, z Eucharistie učí ako spájať jednotu a pluralitu: jednotu Cirkvi a mnohorakosť eucharistických zhromaždení; jednotu sviatostného tajomstva a rozmanitosť liturgických tradícií; jednotu slávenia a rozmanitosť povolaní, chariziem a služieb. Nič neukazuje lepšie ako Eucharistia, že harmónia vytvorená Duchom Svätým nie je uniformitou a že každý cirkevný dar je určený na spoločné budovanie. Každé slávenie Eucharistie je zároveň vyjadrením túžby a volaním po jednote všetkých pokrstených, ktorá ešte stále nie je úplná a viditeľná. Tam, kde nie je nedeľné slávenie Eucharistie možné, sa spoločenstvo – hoci po nej túži – zhromažďuje pri slávení Slova, kde je Kristus rovnako prítomný.

27. Medzi *synaxis* a *synodos*, teda medzi eucharistickým a synodálnym zhromaždením, je úzke spojenie. V oboch sa realizuje Ježišov prísľub, že bude prítomný tam, kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v jeho mene (porov. Mt 18, 20), hoci rôznou formou. Synodálne zhromaždenia sú udalosti, ktoré slávia spojenie Krista s jeho Cirkvou prostredníctvom pôsobenia Ducha. On je ten, kto zabezpečuje jednotu Kristovho cirkevného tela v eucharistickom zhromaždení, ako aj v synodálnom zhromaždení. Liturgia je počúvaním Božieho slova a odpoveďou na jeho iniciatívu v podobe zmluvy. Aj synodálne zhromaždenie je počúvaním toho istého Slova, ktoré rovnako zaznieva v znameniach čias, ako aj v srdciach veriacych, a tiež je odpoveďou, v ktorej zhromaždenie rozlišuje Božiu vôľu, aby ju uviedlo do praxe. Prehĺbenie spojenia medzi liturgiou a synodalitou pomôže všetkým kresťanským spoločenstvám, aby si v rozmanitosti kultúr a tradícií osvojili také štýly slávenia, ktoré ukazujú tvár synodálnej Cirkvi. S týmto cieľom žiadame o zriadenie osobitnej študijnej skupiny, ktorej bude zverené aj uvažovanie o tom, ako dosiahnuť, aby liturgické slávenia viac vyjadrovali synodalitu. Mohla by sa zaoberať aj kázaním v rámci liturgických slávení a rozvíjaním katechézy o synodalite v mystagogickom kľúči.

Význam a rozmery synodality

28. Pojmy „synodalita“ a „synodálny“ pochádzajú z dávnej a trvalej cirkevnej praxe zhromažďovať sa na synode. V tradíciách východných a západných cirkví sa slovo „synoda“ vzťahuje na inštitúcie a podujatia, ktoré v priebehu času nadobúdali rôzne formy a zahŕňali množstvo subjektov. Všetky tieto formy v ich rozmanitosti spája to, že sa schádzali, aby viedli dialóg, rozlišovali a rozhodovali. Vďaka skúsenostiam posledných rokov bol význam týchto pojmov lepšie pochopený a prežívaný. Stále viac sa synodalita spája s túžbou po Cirkvi, ktorá je bližšie k ľuďom a je viac vzťahová, ktorá je domovom a Božou rodinou. V priebehu synodálneho procesu dozrela ohľadom významu synodality zhoda, ktorá je základom tohto dokumentu: synodalita je spoločné kráčanie kresťanov s Kristom k Božiemu kráľovstvu, v jednote s celým ľudstvom; je zameraná na misiu, zahŕňa stretávanie sa v zhromaždeniach na rôznych úrovniach cirkevného života, vzájomné počúvanie, dialóg, komunitné rozlišovanie, dosahovanie zhody ako

prejavu prítomnosti živého Krista v Duchu a prijímanie rozhodnutia v diferencovanej spoluzodpovednosti. V tejto línii lepšie chápeme, čo znamená, že synodalita je konštitutívnym rozmerom Cirkvi (porov. CTI 1). Zjednodušene možno zhrnúť, že synodalita je cestou duchovnej obnovy a štrukturálnej reformy, aby sa Cirkev stala viac participatívnou a misionárskou, teda aby bola lepšie schopná kráčať so všetkými mužmi a ženami, vyžarujúc Kristovo svetlo.

29. V Panne Márii, Matke Krista, Cirkvi a ľudstva, vidíme v plnom svetle žiariť črty synodálnej, misionárskej a milosrdnej Cirkvi. Ona je skutočne postavou Cirkvi, ktorá počúva, modlí sa, rozjíma, vedie dialóg, sprevádza, rozlišuje, rozhoduje a koná. Od nej sa učíme umeniu počúvať, pozornosti voči Božej vôli, poslušnosti voči jeho slovu, schopnosti pochopiť potreby chudobných, odvahe vydať sa na cestu, láske, ktorá pomáha, piesni chvály a radostného plesania v Duchu. Preto, ako uviedol svätý Pavol VI., „činnosť Cirkvi vo svete je akoby pokračovaním starostlivosti a bedlivosti Márie“ (MC 28).

30. Synodalitu môžeme podrobnejšie opísať ako tri rôzne aspekty života Cirkvi:

a) v prvom rade odkazuje na „osobitný štýl, ktorý charakterizuje celkový život a misiu Cirkvi, vyjadruje jej povahu Božieho ľudu, ktorý spoločne putuje a zhromažďuje sa, povoláný Pánom Ježišom, aby v sile Ducha Svätého ohlasoval evanjelium. Synodalita sa má prejavovať v každodennom spôsobe života a činnosti Cirkvi. Tento *modus vivendi et operandi* sa uskutočňuje prostredníctvom spoločného počúvania Božieho slova a slávenia Eucharistie, bratského spoločenstva a spoluzodpovednosti a participácie celého Božieho ľudu na živote a misii Cirkvi – na jej rôznych úrovniach a pri rozlišovaní rôznych služieb a úloh“ (CTI 70 a);

b) na druhom mieste „synodalita – vo viac špecifickom a konkrétnom zmysle – označuje z teologického a kánonického hľadiska tie cirkevné štruktúry a procesy, v ktorých sa synodálna povaha Cirkvi prejavuje v inštitucionálnej rovine, a to analogicky na rôznych úrovniach jej uskutočnenia: miestnej, regionálnej, univerzálnej. Tieto štruktúry a procesy sú oficiálne v službe Cirkvi, ktorá musí smerodajne rozlišovať a určovať spôsob ako napredovať, počúvajúc Ducha Svätého“ (CTI 70 b);

c) a po tretie, synodalita označuje „konanie tých synodálnych udalostí, na ktoré je Cirkev zvolávaná kompetentnou autoritou, podľa špecifických postupov stanovených cirkevným poriadkom, pričom sa do nich rôznym spôsobom zapája celý Boží ľud – na miestnej, regionálnej a univerzálnej úrovni – aby pod vedením biskupov, v kolegiálnom a hierarchickom spoločenstve s biskupom Ríma, rozlišoval cestu, ktorou treba ísť, a hľadal odpovede na konkrétne otázky, prijal rozhodnutia a určil smer s cieľom naplniť svoju evanjelizačnú misiu“ (CTI 70 c).

31. V kontexte koncilovej ekleziológie Božieho ľudu vyjadruje pojem spoločenstva hlbokú podstatu tajomstva a poslania Cirkvi, ktorá má v slávení Eucharistie svoj prameň a vrchol, t. j. zjednotenie s Bohom Trojicou a jednotu medzi ľuďmi, ktorá sa uskutočňuje v Kristovi prostredníctvom Ducha Svätého. V tomto kontexte synodalita „označuje špecifický *modus vivendi et operandi* Cirkvi, Božieho ľudu, ktorým sa konkrétne prejavuje a uskutočňuje jej charakter spoločenstva, keď všetci jej členovia spoločne putujú, schádzajú sa na zhromaždeniach a aktívne sa podieľajú na jej evanjelizačnom poslaní“ (CTI 6).

32. Synodalita nie je samoúčelná, ale je zameraná na misiu, ktorú Kristus zveril v Duchu Svätom Cirkvi. „Úloha ohlasovať evanjelium je milosť a vlastné povolanie Cirkvi a vyjadruje jej pravú povahu“ (EN 14). Tým, že sa približuje všetkým bez rozdielu a že všetky miestne cirkvi a celá Cirkev hlásajú a učia, krstia, slávia Eucharistiu a sviatosť zmierenia, konkrétne odpovedajú

na Pánov príkaz hlásať evanjelium všetkým národom (porov. *Mt* 28, 19 – 20; *Mk* 16, 15 – 16). Tým, že synodalita zhodnocuje všetky charizmy a služby, umožňuje Božiemu ľudu hlásať a vydávať svedectvo o evanjeliu ženám a mužom na každom mieste a v každom čase, čím sa Cirkev stáva „viditeľnou sviatosťou“ (LG 9) bratstva a jednoty v Kristovi, ktorú chce Boh. Synodalita a misia sú úzko prepojené: misia osvecuje synodalitu a synodalita vedie k misii.

33. Autorita pastierov „je špecifickým darom Ducha Krista – hlavy na budovanie celého tela“ (CTI 67). Tento dar je spojený so sviatosťou vysviacky, ktorá tých, čo ju prijímajú, pripodobňuje Kristovi – ako hlave, pastierovi a služobníkovi – a uvádza ich do služby svätému Božiemu ľudu, aby chránili apoštolský charakter ohlasovania a podporovali cirkevné spoločenstvo na všetkých úrovniach. Synodalita ponúka „najvhodnejší interpretačný rámec na pochopenie samotnej hierarchickej služby“ (František, *Príhovor pri príležitosti 50. výročia zriadenia synody biskupov*, 17. októbra 2015) a dáva do správnej perspektívy plnú moc, ktorú Kristus v Duchu Svätom zveruje pastierom. Preto je výzvou na obrátenie a reformu pre celú Cirkev, vrátane tých, ktorí majú autoritu.

Jednota ako harmónia

34. „Ľudské stvorenie má duchovnú prirodzenosť a realizuje sa v medziosobných vzťahoch. Čím autentickejšie ich prežíva, tým viac dozrieva aj jeho osobná identita. Hodnota človeka rastie, keď nadväzuje vzťahy s druhými a s Bohom, a nie keď sa izoluje. Dôležitosť takýchto vzťahov sa teda stáva podstatnou“ (CV 53). Synodálna cirkev je charakterizovaná ako priestor, kde sa môžu rozvíjať vzťahy vďaka vzájomnej láske, ktorá predstavuje nové prikázanie, ktoré Ježiš zanechal svojim učeníkom (porov. *Jn* 13, 34 – 35). V čoraz väčšmi individualizovanej kultúre a spoločnosti môže Cirkev, „ľud zhromaždený jednotou Otca a Syna a Ducha Svätého“ (LG 4), svedčiť o sile vzťahov, ktorých základ je v Trojici. Rozdiely v povolani, veku, pohlaví, povolani, stave a sociálnej príslušnosti, prítomné v každom kresťanskom spoločenstve, ponúkajú každému človeku možnosť stretnúť sa s inakosťou, čo je pre osobné dozrievanie nevyhnutné.

35. Bohatstvo vzťahov medzi zjednotenými osobami rôzneho charakteru, veku a roly, ktorú zastávajú, sa prežíva predovšetkým v rámci rodiny, ktorú by sme spolu s koncilom mohli nazvať „domácou cirkvou“ (LG 11). Práve preto sú rodiny privilegovaným miestom na učenie sa a prežívanie základných praktík synodálnej Cirkvi. Napriek rozkolom a utrpeniu, ktoré rodiny zažívajú, zostávajú naďalej miestom, kde sa učíme vzájomne si vymieňať dary lásky, dôvery, odpustenia, zmierenia a porozumenia. Práve v rodine sa učíme, že máme rovnakú dôstojnosť, že sme stvorení pre vzájomné vzťahy, že potrebujeme byť vypočutí a sme schopní počúvať, spoločne rozlišovať a rozhodovať, prijímať a uplatňovať autoritu oživovanú láskou, byť spoluzodpovední a zodpovedať sa za svoje činy. „Rodina humanizuje ľudí prostredníctvom vzťahu ‚my‘ a zároveň podporuje legitímne odlišnosti každého človeka“ (František, *Príhovor účastníkom plenárneho zasadnutia Pápežskej akadémie sociálnych vied*, 29. apríla 2022).

36. Synodálny proces ukázal, že Duch Svätý neustále vzbudzuje v Božom ľude veľké množstvo chariziem a služieb. „Aj pri budovaní Kristovho tela jestvuje rozličnosť údov a služieb. Jeden je Duch, ktorý rozdeľuje rozmanité dary podľa svojho bohatstva a podľa potreby služieb na úžitok Cirkvi (porov. *1 Kor* 12, 1 – 11)“ (LG 7). Podobne sa ukázala túžba rozšíriť možnosti účasti a uplatňovania diferencovanej spoluzodpovednosti všetkých pokrstených mužov a žien. V tejto súvislosti však zaznel aj smútok nad tým, že mnohí členovia Božieho ľudu sa nezúčastnili na tejto

ceste cirkevnej obnovy. Smútok vyvoláva aj šíriaca sa ťažkosť naplno prežívať zdravú vzťahovosť medzi mužmi a ženami, medzi generáciami, ako aj osobami a skupinami s rôznou kultúrnou identitou a z rôznych sociálnych podmienok, najmä vzťahy s chudobnými a vylúčenými.

37. Synodálny proces okrem toho zdôraznil duchovné dedičstvo miestnych cirkví, v ktorých a z ktorých Katolícka cirkev existuje, aj potrebu spojiť ich skúsenosti. „Vďaka tejto katolíckosti jednotlivé časti Cirkvi prinášajú ostatným častiam a celej Cirkvi svoje dary, takže i celok, i jednotlivé časti sa obohacujú, spolunažívajúc so všetkými ostatnými, a v jednote spoločne smerujú k plnosti“ (LG 13). Služba Petrovho nástupcu „chráni oprávnenú rozmanitosť, ale pritom bdie, aby tieto zvláštnosti nielenže neškodili jednote, ale naopak, aby jej boli na osoh“ (*tamže*; porov. AG 22).

38. Celá Cirkev bola vždy tvorená pluralitou národov a jazykov, partikulárnych cirkví s ich osobitnými obradmi, disciplínami a teologickým i duchovným dedičstvom, rôznych povolání, chariziem a služieb v službe spoločného dobra. Jednotu tejto rozmanitosti dáva Kristus, základný kameň, a Duch, učiteľ harmónie. Táto jednota v rozmanitosti je presne to, čo sa označuje ako katolíckosť Cirkvi. Jej znakom je pluralita cirkví *sui iuris*, ktorej bohatstvo vyzdvihol synodálny proces. Zhromaždenie vyzýva na pokračovanie v ceste stretávania, vzájomného porozumenia a výmeny darov, z ktorých sa živí spoločenstvo tejto Cirkvi cirkví.

39. Synodálna obnova podporuje toto ocenenie rôznych kontextov ako miest, kde sa sprítomňuje a uskutočňuje univerzálne Božie povolanie byť súčasťou jeho ľudu, toho Božieho kráľovstva, ktoré znamená „spravodlivosť, pokoj a radosť v Duchu Svätom“ (*Rim* 14, 17). Takto sú rôzne kultúry schopné pochopiť jednotu, ktorá je základom ich plurality, a ktorá ich otvára pre perspektívu vzájomnej výmeny darov. „Jednota Cirkvi neznamená jednotvárnosť, ale organickú integráciu oprávnených odlišností“ (NMI 46). Rozmanitosť prejavov spásonosného posolstva zabraňuje jeho zredukovaniu na jediné chápanie života Cirkvi a teologických, liturgických, pastoračných a disciplinárnych foriem, v ktorých sa prejavuje.

40. Ocenenie rôznych kontextov, kultúr a odlišností, ako aj vzťahov medzi nimi, je kľúčom k rastu misijnej synodálnej Cirkvi a smerovaniu k viditeľnej jednote kresťanov na popud Ducha Svätého. Opätovne potvrdzujeme záväzok Katolíckej cirkvi ďalej rozvíjať a zintenzívniť ekumenickú cestu s ostatnými kresťanmi na základe nášho spoločného krstu a v odpovedi na výzvu spolu prežívať spoločenstvo a jednotu medzi učeníkmi, za ktorú sa Kristus modlil pri Poslednej večeri (porov. *Jn* 17, 20 – 26). Zhromaždenie s radosťou a vďačnosťou víta pokrok v ekumenických vzťahoch za posledných šesťdesiat rokov, dokumenty o dialógu a deklarácie vyjadrujúce spoločnú vieru. Účasť bratských delegátov obohatila rokovanie zhromaždenia a tešíme sa na ďalšie kroky na ceste k plnému spoločenstvu prostredníctvom začlenenia plodov ekumenickej cesty do cirkevnej praxe.

41. Všade na zemi žijú kresťania vedľa tých, ktorí nie sú pokrstení, no slúžia Bohu, praktizujú iné náboženstvo. Za nich sa slávnostne modlíme v liturgii Veľkého piatku, s nimi spolupracujeme a bojujeme za budovanie lepšieho sveta a spolu s nimi prosíme jediného Boha, aby oslobodil svet od zla, ktoré ho sužuje. Dialóg, stretnutie a výmena darov, ktoré sú typické pre synodálnu Cirkev, majú byť otvorené aj voči vzťahom s inými náboženskými tradíciami, s cieľom „vytvoriť priateľstvo, mier, harmóniu a deliť sa o morálne a duchovné hodnoty a skúsenosti v duchu pravdy a lásky“ (Konferencia katolíckych biskupov Indie, *Odpoveď Cirkvi v Indii na súčasné výzvy*, 9. marca 2016, citované v FT 271). V niektorých regiónoch sú kresťania, ktorí sa

zapájajú do budovania bratských vzťahov s ľuďmi iných náboženstiev, vystavení prenasledovaniu. Zhromaždenie ich povzbudzuje, aby s nádejou vytrvali vo svojom úsilí.

42. Pluralita náboženstiev a kultúr, mnohotvárnosť duchovných a teologických tradícií, rozmanitosť darov a úloh Ducha v spoločenstve, ako aj veková, rodová a sociálna rôznorodosť v Cirkvi sú pre každého pozvaním, aby si uvedomil a prijal svoju partikulárnosť, zriekol sa nároku byť v centre pozornosti a otvoril sa prijatiu iných perspektív. Každý je nositeľom osobitného a nenahraditeľného príspevku ku dokončeniu spoločného diela. Synodálnu Cirkev možno opísať pomocou obrazu orchestra: rozmanitosť nástrojov je potrebná na oživenie krásy a harmónie hudby, v rámci ktorej si zvuk každého z nich zachováva svoje vlastné charakteristické črty v službe spoločnému poslaniu. Takto sa prejavuje harmónia, ktorú pôsobí v Cirkvi Duch Svätý, teda ten, ktorý je sám harmóniou (porov. sv. Bazil, *O Žalme 29.1; O Duchu Svätom XVI, 38*).

Synodálna spiritualita

43. Synodalita je predovšetkým duchovná dispozícia, ktorá preniká každodenný život pokrstených a každý aspekt poslania Cirkvi. Synodálna spiritualita pramení z pôsobenia Ducha Svätého a vyžaduje si počúvanie Božieho slova, kontempláciu, ticho a obrátenie srdca. Ako uviedol pápež František v otváracom príhovore tohto druhého zasadnutia, „Duch Svätý je spoľahlivým sprievodcom a našou prvou úlohou je naučiť sa rozoznávať jeho hlas, pretože on hovorí cez každého a vo všetkých veciach“. Synodálna spiritualita si vyžaduje aj askézu, pokoru, trpezlivosť a pripravenosť odpúšťať a nechať si odpustiť. S vďačnosťou a pokorou prijíma rozmanité dary a úlohy, ktoré Duch Svätý rozdeľuje pre službu jedinému Pánovi (porov. *1 Kor 12, 4 – 5*). Robí to bez ambícií a závidi, bez túžby po nadvláde a kontrole, pestujúc rovnaké zmýšľanie ako mal Ježiš Kristus, ktorý „sa zriekol seba samého a vzal si prirodzenosť sluhu“ (porov. *Flp 2, 7*). Jej ovocie spoznáme vtedy, keď sa každodenný život Cirkvi bude vyznačovať jednotou a harmóniou v pluralite. Na ceste autentickej spirituality nemôže nikto postupovať sám. Potrebujeme sprevádzanie a podporu, vrátane formácie a duchovného vedenia, tak jednotlivci, ako aj spoločenstvá.

44. Obnova kresťanského spoločenstva je možná len vtedy, ak uznáme prvenstvo milosti. Ak chýba osobná a komunitná duchovná hĺbka, synodalita sa zredukuje na vhodný organizačný prostriedok. Sme povolaní nielen pretaviť plody osobnej duchovnej skúsenosti do komunitných procesov, ale hlbšie zakúsiť, ako je praktizovanie nového prikázania vzájomnej lásky miestom a formou stretnutia s Bohom. V tomto zmysle synodálna perspektíva, ktorá čerpá z bohatého duchovného dedičstva Tradície, prispieva k obnove jej foriem: modlitba otvorená spoluúčasti, spoločne prežívané rozlišovanie, misionárska energia rodiaca sa zo zdieľania a šíriaca sa ako služba.

45. Rozhovor v Duchu je nástrojom, ktorý aj napriek svojim obmedzeniam prináša ovocie, pretože umožňuje počúvať a rozlišovať, „čo Duch hovorí cirkvám“ (*Zjv 2, 7*). Jeho praktizovanie vyvoláva radosť, údiv a vďačnosť a zažívame ho ako cestu obnovy, ktorá premieňa jednotlivcov, skupiny a Cirkev. Slovo „rozhovor“ vyjadruje viac než len dialóg: harmonicky prepája myšlienky a pocity a vytvára spoločný životný priestor. Preto možno povedať, že v rozhovore ide o obrátenie. Je to antropologická danosť, ktorú nachádzame u rôznych národov a kultúr, ktoré spája prax solidárneho stretávania sa s cieľom diskutovať a rozhodovať o otázkach životne dôležitých pre spoločenstvo. Milosť privádza túto ľudskú skúsenosť k naplneniu: rozhovor „v Duchu“ znamená

prežívať skúsenosť zdieľania vo svetle viery a hľadania Božej vôle, v evanjeliovom ovzduší, v ktorom môže Duch Svätý dať zaznieť svojmu nezameniteľnému hlasu.

46. V každej fáze synodálneho procesu zaznievala potreba uzdravenia, zmierenia a obnovenia dôvery v rámci Cirkvi, najmä po mnohých škandáloch zneužívania, a tiež v rámci spoločnosti. Cirkev je povolaná k tomu, aby do centra svojho života a činnosti postavila skutočnosť, že prostredníctvom krstu sme si v Kristovi navzájom zverení. Uvedomenie si tejto hlboké skutočnosti sa stáva svätou povinnosťou, ktorá nám umožňuje uznať chyby a obnoviť dôveru. Kráčať po tejto ceste je aktom spravodlivosti a misijným záväzkom Božieho ľudu v našom svete, ako aj darom, ktorý si máme vyprosovať zhora. Túžba pokračovať v kráčaní po tejto ceste je ovocím synodálnej obnovy.

Synodalita ako sociálne proroctvo

47. Synodálny štýl, praktizovaný s pokorou, môže z Cirkvi spraviť prorocký hlas v dnešnom svete. „Synodálna Cirkev je ako zástava pozdvihnutá uprostred národov (porov. Iz 11, 12)“ (František, *Príhovor pri príležitosti 50. výročia zriadenia synody biskupov*, 17. októbra 2015). Žijeme v dobe, ktorá je poznačená rastúcou nerovnosťou, rozčarovaním z tradičných modelov vládnutia a z fungovania demokracie, rastúcimi autokratickými a diktátorskými tendenciami, dominanciou trhového modelu bez ohľadu na zraniteľnosť ľudí a stvorenia, ako aj pokúšaním riešiť konflikty skôr silou než dialógom. Autentická prax synodality umožňuje kresťanom rozvíjať kultúru schopnú kritického proroctva voči dominantnému myslieniu, a tak ponúka osobitný príspevok k hľadaniu odpovedí na mnohé výzvy, ktorým čelia súčasné spoločnosti, a budovaniu spoločného dobra.

48. Synodálny spôsob prežívania vzťahov je svedectvom spoločenstva, ktoré odpovedá na ľudskú potrebu byť prijatý a cítiť sa uznaný v konkrétnom spoločenstve. Praktizovanie synodality je výzvou voči rastúcej izolácii ľudí a kultúrnemu individualizmu, ktorý často absorbovala aj Cirkev, a vedie nás k vzájomnej starostlivosti, závislosti a spoluzodpovednosti za spoločné dobro. Avšak rovnako je výzvou voči prehnanému sociálnemu komunitarizmu, ktorý ľudí dusí a neumožňuje im byť subjektmi vlastného rozvoja. Ochota načúvať všetkým, najmä chudobným, je v ostrom kontraste so svetom, v ktorom má koncentrovaná moc tendenciu ignorovať chudobných, marginalizovaných a menšiny, ako aj zem, náš spoločný domov. Synodalita aj integrálna ekológia predpokladajú perspektívu vzťahov a trvajú na nevyhnutnej starostlivosti o vzájomné väzby: preto sú navzájom previazané a dopĺňajú sa v spôsobe prežívania misie Cirkvi v dnešnom svete.

II. časť – Spoločne na lodi

Obrátenie vo vzťahoch

Boli spolu Šimon Peter, Tomáš zvaný Didymus, Natanael z Kány Galilejskej, Zebedejovi synovia a iní dvaja z jeho učeníkov. Šimon Peter im povedal: „Idem loviť ryby“. Povedali mu: „Pôjdeme aj my s tebou.“ (Jn 21, 2 – 3)

49. Tiberiadské jazero je miestom, kde sa to všetko začalo. Peter, Ondrej, Jakub a Ján opustili loď a siete, aby sa vydali za Ježišom. Po Veľkej noci sa opäť vybrali k tomuto jazero. V noci sa na brehu ozve dialóg: „Idem loviť ryby“. „Pôjdeme aj my s tebou“. Aj synodálna cesta sa takto začala: počuli sme pozvanie Petrovho nástupcu a prijali sme ho; vyrazili sme s ním a za ním. Spoločne sme sa modlili, uvažovali, zápasili a viedli dialóg. Predovšetkým sme však zakúsili, že sú to vzťahy, ktoré udržiavajú vitalitu Cirkvi a oživujú jej štruktúry. Misijná synodálna Cirkev potrebuje obnoviť oboje.

Nové vzťahy

50. Počas celej cesty synody sa vo všetkých zemepisných šírkach objavilo volanie po Cirkvi, ktorá by bola schopná viac živiť vzťahy: s Pánom, medzi mužmi a ženami, v rodinách, spoločenstvách, medzi všetkými kresťanmi, sociálnymi skupinami, náboženstvami, so stvorenstvom. Mnohí vyjadrili prekvapenie nad tým, že boli oslovení, a radosť z toho, že ich hlas je v spoločenstve počuť. Nechýbali ani takí, ktorí sa podelili o trápenie, že sa cítia vylúčení alebo odsudzovaní aj v dôsledku svojej manželskej situácii, svojej identity či sexuality. Túžba po autentickjších a zmysluplnejších vzťahoch nevyjadruje len snahu patriť do súdržnej skupiny, ale zodpovedá hlbokému vedomiu pochádzajúcemu z viery, že evanjeliová kvalita vzťahov v spoločenstve je pre svedectvo, ktoré má Boží ľud vydávať v dejinách, rozhodujúca. „Podľa toho spoznajú všetci, že ste moji učeníci, ak sa budete navzájom milovať“ (Jn 13, 35). Vzťahy obnovené milosťou a prijatie ponúknuté tým najmenším sú podľa Ježišovho učenia najvýrečnejším znakom pôsobenia Ducha Svätého v spoločenstve učeníkov. Byť synodálnou Cirkvou si preto vyžaduje skutočné obrátenie vo vzťahoch. Z evanjelia sa musíme znovu naučiť, že starostlivosť o vzťahy nie je stratégiou alebo nástrojom na dosiahnutie väčšej organizačnej efektívnosti, ale je spôsobom, akým sa Boh Otec zjavil v Ježišovi a v Duchu Svätom. Keď naše vzťahy, hoci sú krehké, umožnia presvitať Kristovej milosti, Otcovej láske a spoločenstvu Ducha, vyznávame svojím životom vieru v Boha Trojicu.

51. Práve v evanjeliách musíme hľadať cestu k obráteniu, ktoré sa od nás vyžaduje, aby sme sa naučili osvojiť si Ježišove postoje. Evanjeliá nám Ježiša „predstavujú ako neustáleho poslucháča ľudí, ktorí k nemu prichádzajú po cestách Svätej zeme“ (PD 11). Či už išlo o mužov alebo ženy, Židov alebo pohanov, zákonníkov alebo mýtnikov, spravodlivých alebo hriešnikov, žobrakov, slepých, malomocných alebo chorých, Ježiš nikoho neposlal preč bez toho, aby sa nepristavil, aby ho nevypočul a nenadviazal s ním dialóg. Odhalil Otcovu tvár tým, že každému človeku vyšiel v ústrety tam, kde sa nachádzal v jeho vlastných dejinách a slobode. Z načúvania potrebám a viere ľudí, s ktorými sa stretol, vychádzali jeho slová a gestá, ktoré obnovovali ich životy a otvárali im cestu k obnove vzťahov. Ježiš je Mesiáš, ktorý „hluchým dáva sluch a nemým

reč“ (*Mk 7, 37*). Od nás, svojich učeníkov, žiada, aby sme sa správali rovnako, a s milosťou Ducha Svätého nám dáva schopnosť robiť to podľa jeho vzoru: len „srdce umožňuje akékoľvek autentické puto, pretože vzťah, ktorý nie je budovaný srdcom, nie je schopný prekonať roztrieštenosť individualizmu“ (*DN 17*). Keď počúvame svojich bratov a sestry, podieľame sa na postoji, s ktorým Boh v Ježišovi Kristovi vychádza v ústrety každému z nich.

52. Potreba obrátenia vo vzťahoch sa jednoznačne týka vzťahov medzi mužmi a ženami. Vzťahová dynamika je vpísaná do nášho stavu ako stvorení. Sexuálna odlišnosť predstavuje základ ľudskej vzťahovosti. „A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril“ (*Gn 1, 27*). V Božom pláne táto pôvodná odlišnosť neznamená nerovnosť medzi mužom a ženou. V novom stvorení sa reinterpretuje vo svetle krstnej dôstojnosti: „Lebo všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste si obliekli. Už niet Žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Ježišovi Kristovi“ (*Gal 3, 27 – 28*). Ako kresťania sme povolaní prijať a rešpektovať túto odlišnosť, ktorá je Božím darom a zdrojom života, v rôznych spôsoboch a situáciách, v ktorých sa prejavuje. Vydávame svedectvo o evanjeliu, keď sa snažíme žiť vzťahy, ktoré rešpektujú rovnakú dôstojnosť a vzájomný vzťah medzi mužmi a ženami. Opakovane vyjadrená bolesť a utrpenie žien zo všetkých regiónov a kontinentov, laičiek aj zasvätených, počas synodálneho procesu ukazuje, ako často v tom zlyhávame.

V pluralite kontextov

53. Výzva k obnove vzťahov v Pánovi Ježišovi rezonuje v mnohorakých kontextoch, v ktorých jeho učeníci žijú a realizujú misiu Cirkvi. Každý z týchto kontextov má osobitné bohatstvo, ktoré treba brať do úvahy a ktoré súvisí s pluralizmom kultúr. Všetky však, hoci rôznym spôsobom, nesú znaky narušenej vzťahovej logiky, ktorá je niekedy v protiklade s logikou evanjelia. V priebehu dejín sa vzťahová uzavretosť tak zakorenila, že vytvorila skutočné štruktúry hriechu (porov. *SRS 36*), ktoré ovplyvňujú spôsob myslenia a konania ľudí. Predovšetkým vytvárajú prekážky a obavy, ktorým musíme čeliť a cez ktoré musíme prejsť, aby sme sa vydali na cestu vzťahového obrátenia.

54. V tejto dynamike sú korene zla, ktoré sužuje náš svet, počnúc vojnami a ozbrojenými konfliktami, ako aj ilúziou, že spravodlivý mier možno dosiahnuť silou zbraní. Rovnako smrtiace je presvedčenie, že všetko stvorenie, dokonca aj ľudí, možno ľubovoľne využívať na dosahovanie zisku. Je to dôsledok mnohých a rozličných bariér, ktoré rozdeľujú ľudí, dokonca aj v kresťanských spoločenstvách, a obmedzujú možnosti jedných v porovnaní s možnosťami iných: nerovnosť medzi mužmi a ženami, rasizmus, kastové rozdelenie, diskriminácia ľudí so zdravotným postihnutím, porušovanie práv menšín každého druhu, neochota prijať migrantov. Dokonca aj vzťah so zemou, našou sestrou a matkou (porov. *LS 1*) je natoľko porušený, že ohrozuje život nespočetných spoločenstiev, najmä v najchudobnejších regiónoch, ak nie aj celých národov a možno celého ľudstva. Najradikálnejším a najdramatickejším uzavretím sa je uzavretie sa voči samotnému ľudskému životu, čo vedie k jeho ničeniu – počnúc deťmi v lone matky až po starých ľudí.

55. Množstvo zla, ktoré sužuje náš svet, sa prejavuje aj v Cirkvi. Kríza zneužívania vo svojich rozmanitých a tragických prejavoch priniesla nevýslovné a často dlhotrvajúce utrpenie obetiam a tým, ktorí prežili, ako aj ich komunitám. Cirkev musí s osobitnou pozornosťou a citlivosťou načúvať hlasom obetí a tých, čo prežili sexuálne, duchovné, ekonomické

a inštitucionálne zneužívanie, ako aj zneužívanie moci a svedomia zo strany duchovných alebo osôb zastávajúcich cirkevné funkcie. Počúvanie je základným prvkom cesty k uzdraveniu, pokániu, spravodlivosti a zmiereniu. V dobe, ktorá prežíva globálnu krízu dôvery a podnecuje ľudí k životu v nedôvere a podozrievaní, musí Cirkev uznať svoje vlastné nedostatky, pokorne prosiť o odpustenie, starať sa o obeť, osvojiť si preventívne nástroje a usilovať sa o obnovenie vzájomnej dôvery v Pánovi.

56. Počúvanie tých, ktorí trpia vylúčením a marginalizáciou, posilňuje vedomie Cirkvi, že súčasťou jej poslania je vziať na seba bremeno týchto zranených vzťahov, aby ich Pán, ktorý je živý, mohol uzdraviť. Len tak môže byť Cirkev „akoby sviatosťou, čiže znakom a nástrojom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudstva“ (LG 1). Otvorenosť voči svetu nám zároveň umožňuje objaviť, že v každom kúte planéty, v každej kultúre a v každej ľudskej skupine Duch zasial semená evanjelia. Tieto prinášajú ovocie v schopnosti prežívať zdravé vzťahy, pestovať vzájomnú dôveru a odpustenie, prekonať strach z odlišného a dať život otvoreným komunitám, podporovať ekonomiku, ktorá sa stará o ľudí a planétu, dosiahnuť zmierenie po konflikte. Dejiny nám zanechali dedičstvo konfliktov vedených aj v mene náboženskej príslušnosti, ktoré podkopávajú dôveryhodnosť samotných náboženstiev. Zdrojom utrpenia je škandál rozdelenia medzi kresťanskými spoločenstvami, nepriateľstvo medzi bratmi a sestrami, ktorí prijali ten istý krst. Nová skúsenosť ekumenického rozmachu, ktorá sprevádza synodálnu cestu a je jedným zo znakov vzťahového obrátenia, prináša nádej.

Charizmy, povolania a služby pre misiu

57. Kresťania, či už ako jednotlivci alebo konkrétne spoločenstvo, sú povolani k tomu, aby dary, ktoré im udeľuje Duch, prinášali ovocie, a tak svedčili o evanjeliu a ohlasovali ho. „Dary milosti sú rozličné, ale Duch je ten istý. Aj služby sú rozličné, ale Pán je ten istý. A rozličné sú aj účinky, ale Boh, ktorý pôsobí všetko vo všetkých, je ten istý. Každý však dostáva prejavy Ducha na všeobecný úžitok“ (1 Kor 12, 4 – 7). V kresťanskom spoločenstve sú všetci pokrstení obohatení darmi – každý podľa svojho povolania a životného stavu – o ktoré sa môžu deliť. Rôzne cirkevné povolania sú v skutočnosti mnohé, ale všetky sú vyjadrením jedného krstného povolania k svätosti a misii. Rozmanitosť chariziem, ktorá má pôvod v slobode Ducha Svätého, je zameraná na jednotu Kristovho tela – Cirkvi (porov. LG 32) a na misiu na rôznych miestach a v rôznych kultúrach (porov. LG 12). Tieto dary nie sú výlučným vlastníctvom tých, ktorí ich prijímajú a používajú, ani nemôžu byť dôvodom na to, aby si ich nárokovali pre seba alebo pre svoje spoločenstvo. Všetci sú povolani prispievať k životu celého kresťanského spoločenstva, aj prostredníctvom primeranej pastoračnej starostlivosti o povolania, a tiež k rozvoju celej spoločnosti v jej mnohých rozmeroch.

58. Každý pokrstený odpovedá na požiadavky misie v podmienkach, v ktorých žije a pracuje, podľa svojich vlastných sklonov a schopností. To ukazuje na slobodu Ducha pri udeľovaní jeho darov. Práve vďaka tejto dynamike v Duchu Svätom môže Boží ľud prostredníctvom načúvania skutočnosti, v ktorej žije, objavovať nové oblasti, kde sa angažovať, a nové spôsoby, ako plniť svoje poslanie. Kresťania, ktorí v rôznych úlohách – v rodine alebo v iných životných stavoch, na pracovisku a v rôznych povolaniach, v občianskej, politickej, sociálnej alebo ekologickej angažovanosti, v rozvíjaní kultúry inšpirovanej evanjeliom, ako aj pri evanjelizácii kultúry digitálneho prostredia – kráčajú po cestách sveta a vo svojom prostredí ohlasujú evanjelium, pričom ich podporuje Duch svojimi darmi.

59. Preto od Cirkvi žiadajú, aby ich nenechala samých, ale aby sa cítili ňou poslaní a podporovaní. Prosia o to, aby boli sýtení chlebom Slova a Eucharistie, a tiež bratskými vzťahmi v spoločenstve. Žiadajú, aby bola ich angažovanosť uznaná za takú, aká skutočne je: ako činnosť Cirkvi vo svetle evanjelia, a nie len ako súkromné rozhodnutie. Napokon prosia o to, aby spoločenstvo sprevádzalo tých, ktorých skrze ich svedectvo pritiahne evanjelium. V misijnej synodálnej Cirkvi budú spoločenstvá pod vedením svojich pastierov schopné vysielat' a podporovat' tých, ktorí boli vyslaní. Budú sa teda chápat' predovšetkým v službe misii, ktorú veriaci vykonávajú v spoločnosti, v rodinnom a pracovnom živote, a nebudú sa zameriavat' výlučne na aktivity, ktoré sa odohrávajú v ich vnútri, a na ich organizačné potreby.

60. Na základe krstu majú muži a ženy v Božom ľude rovnakú dôstojnosť. Napriek tomu ženy naďalej čelia prekážkam pri dosahovaní plnšieho uznania svojich chariziem, svojho povolania a miesta v rôznych oblastiach života Cirkvi, čo škodí službe spoločnej misii. Sväté písmo svedčí o významnej úlohe mnohých žien v dejinách spásy. Jednej žene, Márii z Magdaly, bolo zverené prvé ohlásenie zmŕtvychvstania; v deň Turíc bola Mária, Božia Matka, prítomná vo večeradle spolu s mnohými ďalšími ženami, ktoré nasledovali Pána. Je dôležité, aby príslušné úryvky zo Svätého písma našli v liturgických lekcionároch primeraný priestor. Niektoré rozhodujúce momenty v dejinách Cirkvi potvrdzujú zásadný prínos žien vedených Duchom Svätým. Ženy tvoria väčšinu návštevníkov chrámov a často sú prvými svedkami viery v rodinách. Aktívne sa podieľajú na živote malých kresťanských spoločenstiev a farností; vedú školy, nemocnice a útulky; vedú iniciatívy za zmierenie a podporu ľudskej dôstojnosti a sociálnej spravodlivosti. Ženy prispievajú k teologickému výskumu a sú prítomné na zodpovedných pozíciách v inštitúciách súvisiacich s Cirkvou, v diecéznych úradoch i v rímskej kúrii. Niektoré ženy pôsobia na vedúcich pozíciách alebo ako vedúce spoločenstiev. Toto zhromaždenie vyzýva k plnému uskutočneniu všetkých možností, ktoré sú už v platnom práve stanovené v súvislosti s úlohou žien, najmä na miestach, kde tieto ostávajú nenaplnené. Neexistuje dôvod, prečo by ženy nemali zastávať vedúce úlohy v Cirkvi: to, čo pochádza od Ducha Svätého, nemožno zastaviť. Otvorenou zostáva aj otázka prístupu žien k diakonskej službe. V tejto súvislosti je potrebné ďalšie rozlišovanie. Zhromaždenie tiež vyzýva, aby sa venovala väčšia pozornosť jazyku a obrazom používaným v kázňach, vyučovaní, katechéze a vypracúvaní oficiálnych cirkevných dokumentov, pričom by sa mal venovať väčší priestor prínosu žien svätíc, teologičiek a mystičiek.

61. V kresťanskom spoločenstve je potrebné venovať osobitnú pozornosť deťom: nielenže ich treba pri ich dobrodružnom dospievaní sprevádzať, ale aj oni majú čím prispieť spoločenstvu veriacich. Keď apoštoli medzi sebou diskutujú o tom, kto je najväčší, Ježiš do stredu kladie dieťa a predstavuje ho ako kritérium pre vstup do kráľovstva (porov. *Mk 9, 33 – 37*). Cirkev nemôže byť synodálna bez príspevku detí, nositeľov misijného potenciálu, ktorý treba zhodnotiť. Ich hlas je pre spoločenstvo nevyhnutný: musíme ho počúvať a usilovať sa o to, aby ho počúvali všetci v spoločnosti, najmä tí, ktorí majú politickú a výchovnú zodpovednosť. Spoločnosť, ktorá nevie prijať deti a starať sa o ne, je chorá spoločnosť. Utrpenie, ktoré mnohé z detí podstupujú v dôsledku vojny, chudoby a zanedbávania, zneužívania a obchodovania, je škandálom, ktorý si vyžaduje odvahu, aby bol odsúdený, a vážny záväzok k solidarite.

62. Aj mladí ľudia môžu prispieť k synodálnej obnove Cirkvi. Sú obzvlášť citliví na hodnoty bratstva a zdieľania, pričom odmietajú paternalistické alebo autoritárske postoje. Niekedy sa ich postoj k Cirkvi javí ako kritika, ale často má pozitívnu podobu osobnej angažovanosti v niektorom pohostinnom spoločenstve, ktoré sa angažuje v boji proti sociálnej nespravodlivosti a v

starostlivosti o náš spoločný dom. Požiadavka „kráčať spoločne v každodennom živote“, ktorú mladí ľudia predložili na synode venovanej mládeži v roku 2018, presne zodpovedá perspektíve synodálnej Cirkvi. Preto je nevyhnutné poskytnúť im starostlivé a trpezlivé sprevádzanie. Zvlášť si zasluhuje pozornosť návrh, ktorý vznikol vďaka ich príspevku, a týka sa „skúsenosti sprevádzania s cieľom rozlišovania“, ktorá predpokladá spoločný bratský život s dospelými vychovávateľmi, apoštolské angažovanie sa v službe tým najnúdznejším, ponuku takej spirituality, ktorá je zakorenená v modlitbe a sviatostnom živote (porov. *Záverečný dokument 15. riadneho všeobecného zhromaždenia synody biskupov* „Mladí ľudia, viera a rozlišovanie povolania“, 161).

63. Pri podpore spoluzodpovednosti všetkých pokrstených za misiu oceňujeme apoštolské schopnosti osôb s postihnutím, ktoré sa cítia byť povolané a vyslané ako aktívni činitelia evanjelizácie. Oceňujeme prínos, ktorý vyplýva z nesmierného bohatstva ich ľudskosti, ktoré prinášajú. Uznávame dôležitosť ich skúsenosti utrpenia, marginalizácie či diskriminácie, ktorými niekedy trpia aj v samotnom kresťanskom spoločenstve v dôsledku paternalistických postojov, ktorými im chcú dať najavo ľútosť. Na podporu ich účasti na živote a poslaní Cirkvi navrhujeme vytvoriť Cirkevné študijné centrum ohľadom zdravotného postihnutia.

64. Medzi povolaniami, ktoré Cirkev obohacujú, má výnimočné miesto povolanie manželov. Druhý vatikánsky koncil učil, že „majú vo svojom životnom stave a položení svoj vlastný dar milosti v Božom ľude“ (LG 11). Sviatosti manželstva sa prisudzuje osobitné poslanie, ktoré sa týka zároveň života rodiny, budovania Cirkvi aj angažovanosti v spoločnosti. Najmä v posledných rokoch rastie povedomie o tom, že rodiny sú subjektom, a nie iba pasívnym adresátom rodinnej pastorácie. Preto je potrebné, aby sa stretávali a vytvárali siete, a to aj s pomocou cirkevných inštitúcií, ktoré sa venujú výchove detí a mládeže. Zhromaždenie opätovne vyjadruje svoju blízkosť a podporu tým, ktorí sa rozhodli žiť sami, lebo chceli byť verní Tradícii a náuke Cirkvi o manželstve a sexuálnej etike, v ktorej spoznávajú zdroj života.

65. Duchovné dary viedli v priebehu storočí aj k rôznym formám zasväteného života. Od najstarších čias Cirkve uznáva pôsobenie Ducha Svätého v živote mužov a žien, ktorí sa rozhodli nasledovať Krista na ceste evanjeliových rád a zasvätili sa službe Bohu v kontemplácii, ako aj vo viacerých formách služby. Zasvätený život má byť prostredníctvom svojho prorockého hlasu výzvou pre Cirkev i spoločnosť. Rehoľné rodiny dozreli vo svojej sekulárnej skúsenosti k osvedčenej praxi synodálneho života a komunitného rozlišovania, pričom sa naučili zosúladiť individuálne dary so spoločným poslaním. Rády a kongregácie, spoločnosti apoštolského života, sekulárne inštitúty, ako aj združenia, hnutia a nové komunity osobitne prispievajú k rastu synodalita v Cirkvi. Mnohé komunity zasväteného života sú dnes laboratóriami interkulturality, ktorá predstavuje proroctvo pre Cirkev a svet. Synodalita zároveň pozýva – a niekedy aj vyzýva – pastierov miestnych cirkví, ako aj zodpovedných za zasvätený život a cirkevné združenia, aby posilnili vzájomné vzťahy a oživilí tak výmenu darov v službe spoločnej misii.

66. Misia zahŕňa všetkých pokrstených. Prvou úlohou laikov a laičiek je preniknúť duchom evanjelia do časnej reality a premieňať ju (porov. LG, 31.33; AA, 5 – 7). Synodálny proces, iniciovaný a podporovaný pápežom Františkom (porov. apoštolský list vo forme motu proprio *Spiritus Domini*, 10. januára 2021) vyzval miestne cirkvi, aby tvorivo a odvážne odpovedali na potreby misie, pričom majú rozlíšiť spomedzi chariziem niektoré, ktoré sú vhodné nadobudnúť formu ministérií. Treba vypracovať pre ne vhodné kritériá, nástroje a postupy. No nie všetky charizmy musia byť konfigurované ako ministériá, ani všetci pokrstení nemusia byť ustanovení

do takejto služby, ani všetky služby nemusia byť takto ustanovené. Aby sa charizma mohla konfigurovať ako ministérium, je potrebné, aby to spoločenstvo identifikovalo ako skutočnú pastoračnú potrebu. Je potrebné rozlišovanie ohľadom vhodnosti vytvorenia takejto novej služby, ktoré vykonáva pastier spolu so svojim spoločenstvom. Výsledkom tohto procesu je rozhodnutie kompetentnej autority. V misijnej synodálnej Cirkvi sa žiada, aby boli podporené viaceré formy laických služieb, t. j. služieb, ktoré si nevyžadujú sviatosť vysviacky, a to nielen v oblasti liturgie. Môžu byť ustanovené alebo nie ustanovené. Treba sa tiež zamyslieť nad tým, ako zveriť laické služby len na určitý čas, keďže ľudia sa čoraz ľahšie presúvajú z miesta na miesto, a ako spresniť čas a oblasť, kde ich môžu vykonávať.

67. Spomedzi mnohých cirkevných služieb zhromaždenie ocenilo prínos teológie k porozumeniu viery a k rozlišovaniu jej rozmanitých prejavov. Teológovia pomáhajú Božiemu ľudu rozvíjať chápanie skutočnosti vo svetle Zjavenia a rozvíjať vhodné odpovede a vhodný jazyk pre misiu. V synodálnej a misijnej Cirkvi „má charizma teológie poskytnúť špecifickú službu [...]. Spolu so skúsenosťou viery veriaceho ľudu a kontempláciou pravdy, ako aj s kazateľskou činnosťou pastierov prispieva teológia k čoraz hlbšiemu pochopeniu evanjelia. Navyše, „ako každé iné kresťanské povolanie, tak aj služba teológov, okrem toho, že má osobný rozmer, má tiež komunitný a kolegiálny charakter“ (CTI 75), najmä ak sa vykonáva vo forme vyučovania, ktorému je zverené kánonické poslanie v cirkevných akademických inštitúciách. „Cirkevná synodalita preto zaväzuje teológov, aby robili teológiu synodálnou formou, rozvíjajúc schopnosť vzájomne sa počúvať, viesť dialóg, rozlišovať a integrovať mnohé a rôznorodé postoje a perspektívy“ (*tamže*). V tomto smere je naliehavo potrebné prostredníctvom vhodných inštitucionálnych foriem podporovať dialóg medzi pastiermi a tými, ktorí sa angažujú v teologickom výskume. Zhromaždenie vyzýva teologické inštitúcie, aby pokračovali v štúdiu s cieľom objasniť a prehĺbiť význam synodality a sprevádzať formáciu v miestnych cirkvách.

Vysvätení služobníci v službe harmónie

68. Tak ako všetky služby v Cirkvi, aj episkopát, presbyterát a diakonát slúžia ohlasovaniu evanjelia a budovaniu cirkevného spoločenstva. Druhý vatikánsky koncil pripomenul, že ekleziálnu službu z Božieho ustanovenia „vykonávajú v rozličných stupňoch tí, ktorí sa od dávnych čias volajú biskupi, presbyteri a diakoni“ (LG 28). V tomto kontexte Druhý vatikánsky koncil potvrdil sviatosť biskupskej vysviacky (porov. LG 21), obnovil komunitnú realitu presbyterátu (porov. LG 28) a pripravil pôdu pre obnovenie vykonávania trvalého diakonátu v latinskej cirkvi (porov. LG 29).

Služba biskupa: dary Ducha spájajú v jednote

69. Úlohou biskupa je predsedáť miestnej cirkvi ako viditeľný princíp jednoty v rámci nej a ako puto spoločenstva so všetkými cirkvami. Koncilové potvrdenie, že „biskupskou vysviackou sa udeľuje plnosť sviatosti posvätného stavu“ (LG 21), nám umožňuje pochopiť identitu biskupa v rámci sviatostných vzťahov s Kristom a s „časťou Božieho ľudu“ (CD 11), ktorá mu bola zverená a ktorej je povolaný slúžiť v mene Krista, dobrého pastiera. Ten, kto je vysvätený za biskupa, nie je poverený výsadami a úlohami, ktoré musí vykonávať sám. Skôr dostáva milosť a úlohu rozpoznávať, rozlišovať a spájať v jednote dary, ktoré Duch vylieva na jednotlivcov a spoločenstvá, pričom pracuje vo sviatostnom zväzku s kňazmi a diakonmi, ktorí sú spolu s ním

spoluzodpovední za ekleziálnu službu v miestnej Cirkvi. Zároveň si uvedomuje, čo je najvlastnejšie a najšpecifickejšie pre jeho poslanie v kontexte starostlivosti o spoločenstvo cirkví.

70. Služba biskupa je službou v spoločenstve, so spoločenstvom a pre spoločenstvo (porov. LG 20), ktorá sa uskutočňuje prostredníctvom ohlasovania slova, predsedania sláveniu Eucharistie a ostatných sviatostí. Preto synodálne zhromaždenie dúfa, že Boží ľud bude mať väčší hlas pri výbere biskupov. Odporúča tiež, aby sa vysviacka biskupa konala v diecéze, do ktorej je určený ako pastier – a nie v diecéze, z ktorej pochádza, ako sa to často stáva – a aby sa hlavní svätitelia vyberali spomedzi biskupov cirkevnej provincie, vrátane metropolitu, pokiaľ je to možné. Tak bude zjavnejšie, že ten, kto sa stáva biskupom, uzatvára zväzok s cirkvou, ktorej je určený, a verejne pred ňou preberá záväzky svojej služby. Rovnako dôležité je, aby najmä počas pastoračných návštev mohol tráviť čas s veriacimi a počúvať ich s cieľom vlastného rozlišovania. To pomôže prežívať Cirkev ako Božiu rodinu. Konštitutívny vzťah biskupa k miestnej cirkvi sa dnes v prípade titulárnych biskupov, napríklad pápežských reprezentantov (nunciiov) a tých, ktorí pôsobia v rímskej kúrii, neprejavuje dostatočne jasne. Bude vhodné pokračovať v reflexii o tejto otázke.

71. Aj biskupi potrebujú sprevádzanie a podporu vo svojej službe. Metropolita môže zohrávať úlohu pri podpore bratského vzťahu medzi biskupmi susedných diecéz. Na synodálnej ceste sa ukázala potreba ponúknuť biskupom nejaké spôsoby permanentnej formácie aj v miestnych podmienkach a tiež potreba špecifikovať úlohu pomocných biskupov a rozšíriť úlohy, ktoré môže biskup delegovať. Mali by sa zhodnotiť aj skúsenosti emeritných biskupov s ich novým spôsobom služby Božiemu ľudu. Je dôležité pomáhať veriacim, aby si nepestovali prílišné a nerealistické očakávania od biskupa, pričom treba pamätať na to, že aj on je len krehký brat, vystavený pokušeniam, ktorý potrebuje pomoc ako každý iný. Idealizovaná predstava o biskupovi sa môže ukázať ako prekážka pre niekedy krehkú povahu jeho služby. Naopak, aktívnou spoluúčasťou celého Božieho ľudu na misii v skutočne synodálnej Cirkvi bude jeho služba výrazne posilnená.

S biskupom: kňazi a diakoni

72. V synodálnej Cirkvi sú kňazi povolaní žiť svoju službu v postoji blízkosti k ľuďom, prijímať a počúvať každého, otvárať sa synodálnemu štýlu. Kňazi „tvoria so svojím biskupom jediné presbytérium“ (LG 28) a spolupracujú s ním pri rozlišovaní chariziem, sprevádzaní a spravovaní miestnej cirkvi, pričom osobitnú pozornosť venujú službe jednoty. Sú povolaní žiť kňazské bratstvo a spoločne kráčať v pastoračnej službe. Kňazi, ktorí sú členmi inštitútov zasväteného života a spoločností apoštolského života, sú tiež súčasťou presbytéria a obohacujú ho osobitosťou svojej charizmy. Títo kňazi, ako aj tí, ktorí pochádzajú z východných cirkví *sui iuris* – či už žijúci v celibáte alebo v manželstve – kňazi *fidei donum* a tí, ktorí pochádzajú z iných národov, pomáhajú miestnemu kléru otvoriť sa voči horizontu celej Cirkvi, zatiaľ čo diecézni kňazi pomáhajú svojim spolubratom stať sa súčasťou dejín konkrétnej diecézy s jej tradíciami a duchovným bohatstvom. Takto aj v rámci presbytéria prebieha skutočná výmena darov s ohľadom na misiu. Kňazi tiež potrebujú sprevádzanie a podporu, najmä v počiatkových fázach svojej služby a v dobe slabosti a krehkosti.

73. Diakoni, služobníci Božích tajomstiev a Cirkvi (porov. LG 41), sú vysvätení „nie na kňazstvo, ale na službu“ (LG 29). Vykonávajú svoju službu lásky v ohlasovaní a v liturgii, pričom v každom spoločenskom a cirkevnom kontexte, kde sa nachádzajú, ukazujú na vzťah medzi

ohlasovaným evanjeliom a životom prežívaným v láske. Zároveň v celej Cirkvi podporujú vedomie a štýl služby voči všetkým, najmä tým najchudobnejším. Úlohy diakonov sú rozmanité, ako to ukazuje Tradícia, liturgická a pastoračná prax. Majú odpovedať na špecifické potreby každej miestnej Cirkvi, najmä na prebudenie a udržanie pozornosti všetkých voči najchudobnejším v rámci misionárskej a milosrdnej synodálnej Cirkvi. Diakonská služba zostáva pre mnohých kresťanov stále neznáma aj preto, že hoci ju Druhý vatikánsky koncil v latinskej cirkvi obnovil ako riadny a trvalý stupeň (porov. LG 29), nie je ešte prijatá vo všetkých geografických oblastiach. Učenie koncilu bude potrebné ďalej prehĺbiť, a to aj na základe skúmania mnohých prebiehajúcich skúseností. No už teraz ponúka miestnym cirkvám solídne podnety, aby neotáľali s veľkorysejším zavádzaním trvalého diakonátu a spoznali v tejto službe cenný zdroj dozrievania slúžiacej Cirkvi, nasledujúcej príklad Pána Ježiša, ktorý sa stal služobníkom všetkých. Toto hĺbkové štúdium môže tiež pomôcť lepšie pochopiť význam diakonskej vysviacky tých, ktorí sa stanú kňazmi.

Spolupráca medzi vysvätenými služobníkmi v rámci synodálnej Cirkvi

74. Počas synodálneho procesu bola viackrát vyjadrená vd'ačnosť voči biskupom, kňazom a diakonom za radosť, oddanosť a obetavosť, s akou vykonávajú svoju službu. Zazneli však aj reálne ťažkosti, s ktorými sa pastieri stretávajú vo svojej službe: išlo najmä o pocit izolovanosti, osamelosti, ako aj zahľtenia požiadavkami na uspokojenie každej potreby. Skúsenosť zo synody môže pomôcť biskupom, kňazom a diakonom znovu objaviť spoluzodpovednosť pri vykonávaní ich služby, ktorá si vyžaduje spoluprácu s ostatnými členmi Božieho ľudu. Jasnejšie rozdelenie úloh a zodpovednosti, odvážnejšie rozlišovanie toho, čo patrí vo vlastnom zmysle k ich službe a čo môže a má byť delegované na iných, bude priaznivo vplývať na duchovne zdravšie a pastoračne dynamickejšie vykonávanie služby ordinovaných služobníkov všetkých stupňov. Takýto pohľad bude mať dopad aj na rozhodovacie procesy, ktoré budú mať viac synodálny štýl. Pomôže to tiež prekonať klerikalizmus chápaný ako zneužívanie moci vo vlastný prospech a prekrúcanie authority Cirkvi, ktorá je službou Božiemu ľudu. Klerikalizmus sa prejavuje najmä v sexuálnom a ekonomickom zneužívaní, ako aj v zneužívaní svedomia a moci zo strany cirkevných služobníkov. „Klerikalizmus, podporovaný tak samotnými kňazmi, ako aj laikmi, vyvoláva v cirkevnom tele rozpoltenosť, ktorá následne podnecuje a pomáha udržiavať mnohé zla, ktoré dnes odsudzujeme“ (František, *List Božiemu ľudu*, 20. augusta 2018).

Spoločne za misiu

75. Cirkev, ako odpoveď na potreby spoločenstva a misie, v priebehu dejín vytvorila určité služby, odlišné od tých ordinovaných. Charizmy nadobúdajú tieto formy služby, keď sú verejne uznané spoločenstvom a osobami zodpovednými za jeho vedenie, a keď sú stabilne zapojené do služby misie. Niektoré z nich sú špecificky zamerané na službu kresťanskému spoločenstvu. Osobitný význam majú ustanovené služby, ktoré udeľuje biskup raz za život špecifickým obradom, po náležitom rozlišovaní a primeranej formácii kandidátov. Nejde o jednoduché poverenie alebo pridelenie úloh. Ustanovenie služby je svätenina, ktorá formuje osobu a nanovo definuje jej spôsob účasti na živote a misii Cirkvi. V latinskej cirkvi ide o službu lektora a akolytu (porov. apoštolský list vo forme *motu proprio Spiritus Domini*, 10. januára 2021) a službu katechistu (porov. apoštolský list vo forme *motu proprio Antiquum ministerium*, 10. mája 2021). Podmienky a spôsob ich vykonávania musia byť vymedzené mandátom legitímnej authority. Je

úlohou biskupských konferencií, aby stanovili personálne kritériá, ktoré musia kandidáti spĺňať, a vypracovali formačné postupy pre prístup k týmto službám.

76. Popri nich existujú služby, ktoré sa neudeľujú formou ustanovenia, ale vykonávajú sa trvalo na základe mandátu kompetentnej autority, ako napríklad služba koordinovania malého cirkevného spoločenstva, služba vedenia spoločnej modlitby, služba organizovania charitatívnych akcií atď., ktoré pripúšťajú veľkú rozmanitosť v závislosti od charakteristík miestneho spoločenstva. Príkladom sú v mnohých regiónoch Afriky katechéti, ktorí vždy viedli spoločenstvá bez kňazov. Hoci pre tieto služby neexistuje predpísaný obrad, je vhodné vykonať verejné poverenie pred spoločenstvom prostredníctvom mandátu, aby sa podporilo jeho účinné uznanie. Existujú aj mimoriadne služby, ako napríklad mimoriadna služba rozdávatel'ov sv. prijímania, vedenie nedeľného slávenia, ak kňaz nemôže, mimoriadne vysluhovanie niektorých sviatostí alebo iné. Latinský a východný kánonický poriadok už stanovujú, že v určitých prípadoch môžu byť mimoriadnymi vysluhovateľmi krstu aj laickí veriaci, muži alebo ženy. V latinskom kánonickom poriadku môže biskup (s povolením Svätej stolice) poveriť asistenciou pri sobášoch laických veriacich, mužov alebo ženy. Na základe potrieb miestnej cirkvi by sa mala zväziť možnosť rozšíriť a stabilizovať tieto možnosti vykonávania určitej služby veriacimi laikmi. Napokon sú tu spontánne služby, ktoré si nevyžadujú nijaké ďalšie podmienky alebo explicitné uznanie. Ukazujú, ako sa všetci veriaci rôznymi spôsobmi podieľajú prostredníctvom svojich darov a chariziem na misii.

77. Veriaci laici, muži i ženy by mali v duchu spolupráce a diferencovanej spoluzodpovednosti dostať viac príležitostí na spoluúčasť, pričom treba preskúmať ďalšie formy služby, ktoré by odpovedali na pastoračné potreby našej doby. Zo synodálneho procesu vyplynulo najmä niekoľko konkrétnych potrieb, na ktoré je potrebné reagovať spôsobom primeraným rôznym kontextom:

- a) širšia účasť laikov a laičiek v procesoch cirkevného rozlišovania a vo všetkých fázach rozhodovacích procesov (príprava a finalizácia rozhodnutí);
- b) širší prístup laikov a laičiek k zodpovedným pozíciám v diecézach a cirkevných inštitúciách vrátane seminárov, inštitútov a teologických fakúlt v súlade s platnými ustanoveniami;
- c) väčšie uznanie a podpora života a chariziem zasvätených mužov a žien a ich zamestnávanie na zodpovedných cirkevných pozíciách;
- d) zvýšenie počtu kvalifikovaných laikov a laičiek, ktorí by vykonávali úlohu sudcov v kánonických procesoch;
- e) skutočné uznanie dôstojnosti a rešpektovanie práv tých, ktorí pracujú ako zamestnanci Cirkvi a jej inštitúcií.

78. Synodálny proces obnovil vedomie, že počúvanie je základnou súčasťou každého aspektu života Cirkvi: udeľovania sviatostí, najmä sviatosti zmierenia, katechézy, formácie a pastoračného sprevádzania. V tejto súvislosti zhromaždenie venovalo pozornosť návrhu na zriadenie služby počúvania a sprevádzania, pričom naznačilo rôzne smery. Niektorí to podporili, pretože takáto služba by bola prorockým spôsobom, ako poukázať na dôležitosť počúvania a sprevádzania v spoločenstve. Iní uviedli, že počúvanie a sprevádzanie je úlohou všetkých pokrstených bez potreby osobitnej služby. Ďalší zasa zdôraznili potrebu ďalšieho skúmania, napríklad vzťahu medzi touto možnou službou a duchovným sprevádzaním, pastoračným

poradenstvom a slávením sviatosti zmierenia. Objavil sa aj návrh, že takáto služba počúvania a sprevádzania by mala byť zameraná najmä na prijatie tých, ktorí sú na okraji cirkevného spoločenstva alebo sa vracajú po tom, čo sa vzdialili, a tiež tých, ktorí hľadajú pravdu a chcú, aby im niekto pomohol stretnúť sa s Pánom. V tomto smere je naďalej potrebné rozlišovanie. Miestne kontexty, v ktorých je táto potreba najviac pociťovaná, môžu podporiť experimentovanie a rozvíjať navrhované modely, na základe ktorých bude možné ďalej rozlišovať.

III. časť – „Spustite sieť“ Obrátenie v procesoch

Ježiš sa ich opýtal: „Deti, máte niečo na jedenie?“ Odpovedali mu: „Nemáme.“ On im povedal: „Spustite sieť z pravej strany lode a nájdete.“ Oni spustili a pre množstvo rýb ju už nevládali vytiahnuť. (Jn 21, 5 – 6)

79. Rybolov nebol úspešný a teraz je čas vrátiť sa na breh. Ozve sa však autoritatívny hlas a vyzýva ich k niečomu, čo by učenici sami neurobili. Ukazuje im možnosť, ktorú ich oči a myseľ nemohli vnímať: „Spustite sieť z pravej strany lode a nájdete.“ V priebehu synodálneho procesu sme sa snažili počúvať tento hlas a prijať to, čo nám hovoril. V modlitbe a bratskom dialógu sme spoznali, že cirkevné rozlišovanie, starostlivosť o rozhodovacie procesy a povinnosť zodpovedať sa a hodnotiť výsledky prijatých rozhodnutí sú postupy, ktorými odpovedáme na Slovo, ukazujúce nám ukazuje cestu pre našu misiu.

80. Tieto tri postupy sú úzko prepojené. Rozhodovacie procesy si vyžadujú cirkevné rozlišovanie, ktoré predpokladá počúvanie v atmosfére dôvery, podporenej transparentnosťou a zodpovedaním sa. Dôvera musí byť vzájomná: tí, ktorí prijímajú rozhodnutia, musia byť schopní dôverovať Božiemu ľudu a počúvať ho, a ten zasa musí byť schopný dôverovať tým, ktorí majú autoritu. Táto integrálna vízia zdôrazňuje, že každý z týchto postupov závisí od ostatných a podporuje ich, čím posilňuje schopnosť Cirkvi plniť jej poslanie. Zapojenie sa do rozhodovacích procesov, ktoré sa opierajú o cirkevné rozlišovanie a prijatie kultúry transparentnosti, zodpovedania sa a hodnotenia, si vyžaduje primeranú odbornú prípravu, ktorá nie je len technického charakteru, ale musí byť schopná spoznať ich teologické, biblické a duchovné základy. Všetci pokrstení potrebujú v oblasti vydávania svedectva, misie, svätosti a služby takúto formáciu, ktorá zdôrazňuje spoluzodpovednosť. Osobitnú podobu tejto formácie potrebujú tí, ktorí sú na zodpovedných pozíciách alebo v službe cirkevného rozlišovania.

Cirkevné rozlišovanie pre misiu

81. S cieľom podporiť vzťahy, ktoré sú schopné udržiavať a usmerňovať misiu Cirkvi, je prvoradá uplatňovať evanjelióvu múdrosť, ktorá umožnila apoštolskému spoločenstvu v Jeruzaleme spečatiť výsledok prvej synodálnej udalosti slovami: „Lebo Duch Svätý a my sme usúdili“ (Sk 15, 28). Ak takéto rozlišovanie vzhľadom na misiu koná Boží ľud, môžeme ho kvalifikovať ako ‚cirkevné‘. Duch, ktorého poslal Otec v Ježišovom mene a ktorý nás naučí všetko (porov. Jn 14, 26), vedie veriacich v každom čase „do plnej pravdy“ (Jn 16, 13). Jeho neustálou prítomnosťou a pôsobením „sa apoštolská Tradícia v Cirkvi zvelaďuje“ (DV 8). Boží ľud, účastný na Kristovom prorockom úrade (porov. LG 12) a odvolávajúci sa na jeho svetlo, sa „usiluje rozpoznať pravé znamenia prítomnosti Boha a jeho úmyslov v udalostiach, požiadavkách a túžbach, na ktorých má účasť spolu s ostatnými ľuďmi našich čias“ (GS 11). Takéto rozlišovanie využíva všetky dary múdrosti, ktoré Pán v Cirkvi rozdáva a je zakorenené v *sensus fidei*, v zmysle viery, ktorý Duch dáva všetkým pokrsteným. V tomto duchu treba nanovo pochopiť a presmerovať život misijnej synodálnej Cirkvi.

82. Cirkevné rozlišovanie nie je organizačnou technikou, ale duchovnou praxou, ktorú treba prežívať vo viere. Vyžaduje si vnútornú slobodu, pokoru, modlitbu, vzájomnú dôveru, otvorenosť voči novému a odovzdanie sa do Božej vôle. Nikdy nie je len potvrdením osobného alebo skupinového názoru, ani nejde o jednoduchý súčet individuálnych názorov; každý, kto hovorí podľa svojho svedomia, je otvorený počúvať, čo ostatní vnímajú vo svedomí, aby sa spoločne usilovali rozpoznať, „čo Duch hovorí cirkvám“ (Zjv 2, 7). Cirkevné rozlišovanie, ktoré predpokladá príspevok všetkých zúčastnených, je podmienkou a zároveň privilegovaným vyjadrením synodality, v ktorej sa spoločenstvo, misia a spoluúčasť prežívajú súčasne. Rozlišovanie je tým bohatšie, čím lepšie sú všetci vypočutí. Preto je nevyhnutné podporovať širokú účasť na procesoch rozlišovania a osobitne sa postarať o to, aby boli zapojení tí, ktorí sú na okraji kresťanského spoločenstva a spoločnosti.

83. Východiskom a kritériom každého cirkevného rozlišovania je počúvanie Božieho slova. Sväté písmo totiž svedčí o tom, že Boh hovoril k svojmu ľudu, až napokon nám v Ježišovi dal plnosť celého Zjavenia (porov. DV 2). Ukázal nám aj miesta, kde môžeme počúvať jeho hlas. Boh s nami komunikuje predovšetkým v liturgii, pretože je to sám Kristus, kto hovorí „keď sa v Cirkvi číta Sväté písmo“ (SC 7). Boh hovorí aj prostredníctvom živej Tradície Cirkvi, jej Magistéria, osobnej a spoločnej meditácie nad Písmom a praktík ľudovej zbožnosti. Boh sa naďalej zjavuje prostredníctvom volania chudobných a cez udalosti ľudských dejín. So svojím ľuďom stále komunikuje prostredníctvom rôznych prvkov stvorenia, ktorých samotná existencia odkazuje na Stvoriteľovo pôsobenie a je naplnená prítomnosťou životodarného Ducha. Boh napokon hovorí aj v osobnom svedomí každého človeka, lebo „svedomie je najskrytejším jadrom a svätyňou človeka, kde je sám s Bohom, ktorého hlas sa ozýva v jeho vnútri“ (GS 16). Cirkevné rozlišovanie si vyžaduje neustálu starostlivosť a formáciu svedomia a dozrievanie *sensus fidei*, aby sa nezanedbalo žiadne z týchto miest, kde sa Boh prihovára a prichádza v ústrety svojmu ľudu.

84. Kroky cirkevného rozlišovania môžu byť rôzne v závislosti od miesta a tradície. Aj na základe synodálnych skúseností je však možné identifikovať niektoré kľúčové prvky, ktoré by nemali chýbať:

- a) jasné predstavenie predmetu rozlišovania a poskytnutie primeraných informácií a nástrojov na jeho pochopenie;
- b) vhodný čas na prípravu: modlitbou, počúvaním Božieho slova a premýšľaním o téme;
- c) vnútorná sloboda vo vzťahu k vlastným záujmom, osobným i skupinovým, a záväzok usilovať sa o spoločné dobro;
- d) pozorné a úctivé počúvanie slov toho druhého;
- e) hľadanie čo najširšieho konsenzu, ktorý vznikne, keď sa „rozhorí srdcia“ (porov. Lk 24, 32), bez zakrývania konfliktov a hľadania minimalistickej zhody;
- f) formulácia dosiahnutého konsenzu osobou, ktorá proces vedie, a jeho prezentácia všetkým účastníkom, aby vyjadrili svoj súhlas či nesúhlas.

Na základe rozlišovania dozrie vhodné rozhodnutie, ktoré zaväzuje všetkých, aj keď nie sú názory niektorých akceptované. Proces má tiež obsahovať fázu recepcie v spoločenstve, ktorá môže viesť k ďalšiemu overovaniu a hodnoteniu.

85. Rozlišovanie sa vždy odohráva v konkrétnom kontexte, ktorého zložitosť a osobitosť je potrebné čo najlepšie poznať. Aby bolo rozlišovanie skutočne „cirkevné“, je potrebné využiť

vhodné prostriedky, vrátane exegézy biblických textov, ktorá pomôže pri ich výklade a pochopení, aby sa vyhlo čiastočným alebo fundamentalistickým prístupom. Rovnako môže k rozlišovaniu prispieť poznanie cirkevných otcov, Tradície a učenia Magistéria – podľa rôznych stupňov ich authority – a tiež rôzne teologické disciplíny, humanitné, historické, sociálne a správne vedy, bez ktorých nie je možné seriózne poznať kontext, v ktorom a s ohľadom na ktorý sa rozlišovanie uskutočňuje.

86. V Cirkvi existuje veľké množstvo prístupov k rozlišovaniu a zavedených metodík. Táto rozmanitosť je darom a s vhodným prispôbením rôznym kontextom sa môže ukázať ako plodná. S ohľadom na spoločnú misiu je dôležité, aby sa zapojili do otvoreného dialógu bez toho, aby sa stratili ich špecifiká a identitárne zakotvenie. V miestnych cirkvách, počnúc malými cirkevnými spoločenstvami a farnosťami, je nevyhnutné ponúkať možnosti vzdelávania, ktoré rozširujú a pestujú kultúru cirkevného rozlišovania pre misiu, zvlášť u tých, ktorí sú na zodpovedných pozíciách. Rovnako dôležitá je aj príprava sprevádzajúcich alebo facilitátorov, ktorých prínos sa pri realizácii procesov rozlišovania často ukazuje ako rozhodujúci.

Štruktúra rozhodovacích procesov

87. V synodálnej Cirkvi je „celé spoločenstvo v slobodnej a bohatej rozmanitosti jeho členov povolané, aby sa spoločne modlilo, počúvalo, analyzovalo, viedlo dialóg, rozlišovalo a radilo, keď chce prijať pastoračné rozhodnutia“ (CTI 68) pre misiu [čo možno najviac zhodné s Božou vôľou]. Podpora čo najširšej účasti celého Božieho ľudu na rozhodovacích procesoch je najúčinnjším spôsobom podpory synodálnej Cirkvi. Ak je pravda, že synodalita definuje *modus vivendi et operandi* Cirkvi (spôsob, akým Cirkev žije a koná), naznačuje zároveň základnú prax pri plnení jej misie: rozlišovanie, dosahovanie konsenzu, rozhodovanie prostredníctvom využitia rôznych štruktúr a synodálnych inštitúcií.

88. Spoločenstvo učeníkov zvolaných a vyslaných Pánom nie je jednotným a amorfným subjektom. Je to Pánovo telo s mnohými a rozmanitými údmi. A je tiež spoločenstvom, ktoré má svoje dejiny a v ktorom je Božie kráľovstvo prítomné ako „semeno a počiatok“, v službe jeho príchodu do celej ľudskej rodiny (porov. LG 5). Už cirkevní otcovia uvažovali o komunitnej povahe misie Božieho ľudu prostredníctvom trojitého *nil sine*: „nič bez biskupa“ (sv. Ignác Antiochijský, *List Trallesianom*, 2.2), „nič bez rady kňazov, nič bez súhlasu ľudu“ (sv. Cyprián Kartáginský, *List* 14.4). Tam, kde je táto logika *nil sine* narušená, je identita Cirkvi zahmlená a brzdí to jej misiu.

89. Takýto eklesiologický rámec predstavuje záväzok podporovať spoluúčasť na základe diferencovanej spoluzodpovednosti. Každý člen spoločenstva musí byť rešpektovaný, pričom sa oceňujú jeho schopnosti a dary s ohľadom na cieľ spoločného rozhodovania. V závislosti od veľkosti spoločenstva sú potrebné viac alebo menej členité formy inštitucionálneho sprostredkovania. Súčasné právne predpisy už ustanovujú takéto participatívne orgány na rôznych úrovniach, ktorými sa dokument bude zaoberať neskôr.

90. Aby sa zaistilo efektívne fungovanie rozhodovacieho procesu, je vhodné zamyslieť sa nad jeho členením. To zvyčajne zahŕňa fázu vypracovania a prípravy „prostredníctvom spoločného praktizovaného rozlišovania, konzultácií a spolupráce“ (CTI 69), ktoré informujú a podporujú následné rozhodnutie, za ktoré je zodpovedná príslušná autorita. Medzi týmito dvoma fázami nie je konkurencia ani protiklad. Takéto členenie prispieva k tomu, aby prijaté rozhodnutia

boli ovocím poslušnosti všetkých voči tomu, čo Boh chce pre svoju Cirkev. Z tohto dôvodu je potrebné podporovať také postupy, ktoré umožňujú účinnú vzájomnú spoluprácu medzi zhromaždením a tými, ktorí mu predsedajú, v atmosfére otvorenosti voči Duchu a vzájomnej dôvery pri hľadaní čo najjednoduchšieho konsenzu. Proces musí zahŕňať aj fázu realizácie rozhodnutia a fázu jeho hodnotenia, na ktorej sa zúčastnené subjekty znovu podieľajú, ale už novým spôsobom.

91. Súčasná práva už stanovuje prípady, kedy je autorita povinná konzultovať rozhodnutia pred ich prijatím. Pastoračná autorita má povinnosť vypočuť účastníkov konzultácie, a následne už nesmie konať tak, akoby ich nevypočula. Nesmie sa bez dôvodu, ktorý prevažuje a ktorý musí byť vhodne vyjadrený, odchyliť od plodov konzultácie, ak s ňou súhlasí (porov. CIC, kán. 127, § 2, 2°; CCEO kán. 934, § 2, 3°). Tak ako v každom spoločenstve, ktoré žije podľa princípov spravodlivosti, ani v Cirkvi nespočíva výkon autority vo vnucovaní svojvôle. Autorita sa má vždy uplatňovať v službe spoločenstvu a prijímania Kristovej pravdy, v ktorej a ku ktorej nás Duch Svätý vedie v rôznych časoch a kontextoch (porov. *Jn* 14, 16).

92. V synodálnej Cirkvi je rozhodovacia kompetencia biskupa, biskupského kolégia a rímskeho biskupa neodňateľná, pretože je zakorenená v hierarchickej štruktúre Cirkvi, ktorú ustanovil Kristus v službe jednoty a rešpektovania legitímnej rozmanitosti (porov. LG 13). Takéto uplatňovanie autority však nie je neohraničené: smerovanie, ktoré sa objaví v konzultačnom procese ako výsledok náležitého rozlišovania, najmä ak ho konajú participatívne orgány, nemôže ignorovať. Dávať do protikladu konzultáciu a rozhodovanie nie je preto namieste: v Cirkvi sa rozhodovanie uskutočňuje s pomocou všetkých, nikdy však bez pastoračnej autority, ktorá rozhoduje na základe svojho úradu. Preto je potrebné znovu preskúmať formuláciu v *Kódexe kánonického práva*, ktorá sa často opakuje a hovorí o iba „poradnom hlase“ (*tantum consultivum*), aby sa odstránili možné nejasnosti. Z tohto dôvodu sa javí ako vhodná revízia kánonických noriem v synodálnom kľúči, ktorá by objasnila rozdiel a vzťah medzi poradným hlasom a rozhodovaním a tiež zodpovednosť tých, ktorí sa na rozhodovacích procesoch zúčastňujú v rôznych úlohách.

93. Starostlivosť o riadny priebeh rozhodovacích procesov a jasné prevzatie zodpovednosti zo strany účastníkov sú pre plodnosť tohto procesu rozhodujúce:

- a) Povinnosťou autority je najmä jasne vymedziť predmet konzultácie a rozhodovacích prvkov, a objasniť, kto nesie zodpovednosť za konečné rozhodnutie; ďalej určiť osoby, s ktorými sa má konzultovať, a to aj z dôvodu ich osobitnej odbornosti alebo zaangažovanosti do veci; tiež zabezpečiť, aby všetci účastníci mali dostatočný prístup k relevantným informáciám, a tak mohli podložiť svoje stanovisko;
- b) tí, ktorí vyjadrujú svoj názor v rámci konzultácie, či už individuálne alebo ako členovia kolegiálneho orgánu, preberajú zodpovednosť za to, že ponúknu úprimný a čestný názor podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia; budú rešpektovať dôvernú získaných informácií; ponúknu jasnú formuláciu svojho názoru a uvedú jeho hlavné body, aby v prípade, že autorita rozhodne inak, ako na základe prijatého stanoviska, mohla vysvetliť, ako ho zohľadnila pri svojom uvažovaní;
- c) keď napokon kompetentná autorita sformuluje rozhodnutie, rešpektujúc proces konzultácie, a jasne predloží svoje dôvody, sú všetci pokrstení na základe puta spoločenstva, ktoré ich spája, povinní toto rozhodnutie rešpektovať a realizovať, aj keď nezodpovedá ich vlastnému

názoru, pričom majú naďalej povinnosť čestne sa zúčastniť aj fázy hodnotenia. Vždy však zostáva možnosť odvolať sa na vyššiu autoritu v súlade s právnymi ustanoveniami.

94. Správne a rozhodné zavádzanie synodálnych rozhodovacích procesov prispeje k napredovaniu Božieho ľudu z pohľadu spoluúčasti, zvlášť s využitím inštitúcií, ktoré stanovuje kánonické právo, najmä participatívnych orgánov. Bez konkrétnych zmien v krátkom čase nebude vízia synodálnej Cirkvi dôveryhodná, čo odradí tých členov Božieho ľudu, ktorí čerpali silu a nádej zo synodálnej cesty. Je úlohou miestnych cirkví, aby našli vhodné spôsoby na realizáciu týchto zmien.

Transparentnosť, povinnosť zodpovedať sa a hodnotiť

95. Rozhodnutím sa rozhodovací proces neuzatvára. Musí ho sprevádzať a nasledovať povinnosť zodpovedať sa a proces hodnotenia v duchu transparentnosti inšpirovanej evanjeliovými kritériami. Zodpovedať sa za svoju službu spoločstvu patrí k najstaršej tradícii, ktorá siaha až k apoštolskej Cirkvi. Príklad nám ponúka 11. kapitola Skutkov apoštolov: Keď sa Peter vracia do Jeruzalema po tom, čo pokrstil pohana Kornélia, „tí, čo boli z obriezky mu dohovárali: ‚Vošiel si k neobrezancom a jedol si s nimi!‘“ (Sk 11, 2 – 3). Peter odpovedá tak, že uvádza dôvody svojho konania.

96. Najmä v súvislosti s transparentnosťou sa objavila potreba lepšie objasniť jej význam. V rámci synodálneho procesu sa spája s radom pojmov, ako sú pravda, lojalita, jasnosť, čestnosť, integrita, konzistentnosť, odmietanie zahmlievania, pokrytectva a dvojznačnosti a absencia skrytých motívov. V súvislosti s ňou zaznelo evanjeliové blahoslavenstvo čistého srdca (porov. Mt 5, 8), príkaz byť „jednoduchí ako holubice“ (Mt 10, 16) ako aj slová apoštola Pavla: „Zriekli sme sa tajnej nehanebnosti; nepočíname si úskočne, ani nefalšujeme Božie slovo, ale zjavujeme pravdu, a tak sa pred Bohom odporúčame svedomiu všetkých ľudí.“ (2 Kor 4, 2). Transparentnosť teda odkazuje na základný postoj, ktorý má korene v Písme, a nie len na súbor administratívnych alebo riadiacich postupov alebo požiadaviek. Transparentnosť v správnom evanjeliovom zmysle neohrozuje rešpektovanie súkromia a dôvernosti, ochranu osôb, ich dôstojnosti a práv, a to ani v prípade neprimeraných požiadaviek zo strany civilnej moci. To však nikdy nemôže ospravedlniť postupy, ktoré sú v rozpore s evanjeliom, ani stať sa zámienkou na obchádzanie alebo zakrývanie opatrení, ktoré majú zabrániť zlu. V každom prípade, pokiaľ ide o svedné tajomstvo, „sviatostná pečať je nevyhnutná a žiadna ľudská moc nad ňou nemá právomoc, ani si ju nemôže nárokovať“ (František, *Príhovor účastníkom 30. kurzu o vnútornom fôre, ktorý organizuje Apoštolská penitenciária*, 29. marca 2019).

97. Postoj transparentnosti v práve naznačenom zmysle ochraňuje dôveru a dôveryhodnosť, bez ktorej sa synodálna Cirkev, dbajúca na vzťahy, nezaobíde. Keď sa dôvera naruší, následky znášajú tí najslabší a najzraniteľnejší. Tam, kde sa Cirkev teší dôvere, postupy transparentnosti, zodpovedanie sa a hodnotenie ju pomáhajú upevňovať, no ešte dôležitejšie sú tam, kde je potrebné obnoviť dôveryhodnosť Cirkvi. To je zvlášť dôležité pri ochrane maloletých a zraniteľných osôb (*safeguarding*).

98. V každom prípade tieto postupy pomáhajú zabezpečiť vernosť Cirkvi jej poslaniu. Ich absencia je jedným z dôsledkov klerikalizmu a zároveň ho podnecuje. Vychádza totiž z implicitného predpokladu, že tí, ktorí majú v Cirkvi autoritu, nie sú za svoje činy a rozhodnutia zodpovední, akoby boli izolovaní alebo stáli nad zvyškom Božieho ľudu. Transparentnosť

a povinnosť zodpovedať sa by sa mali požadovať nielen vtedy, keď ide o sexuálne, finančné a iné zneužívanie. Týka sa to aj životného štýlu pastierov, pastoračných plánov, metód evanjelizácie a spôsobov, akými Cirkev rešpektuje dôstojnosť ľudskej osoby, napr. pokiaľ ide o pracovné podmienky v jej inštitúciách.

99. Ak chce byť synodálna Cirkev pohostinná, musí sa stať bežnou praxou na všetkých úrovniach povinnosť zodpovedať sa za svoje konanie. Tí, ktorí sú na vedúcich pozíciách, však majú v tomto smere väčšiu zodpovednosť a majú sa zodpovedať Bohu a jeho ľudu. Zatiaľ čo prax zodpovedať sa nadriadeným sa počas storočí zachovala, je potrebné obnoviť to, aby sa autorita zodpovedala spoločenstvu. V tomto ohľade môžu byť zdrojom inšpirácie na základe skúseností vytvorené inštitúcie a postupy zasväteného života (ako sú kapituly, kánonické vizitácie atď.).

100. Rovnako potrebné sú štruktúry a formy pravidelného hodnotenia spôsobu, akým sa vykonávajú všetky druhy služobných povinností. Hodnotenie nepredstavuje posudzovanie jednotlivcov: skôr poukazuje na pozitívne aspekty a oblasti možného zlepšenia v činnosti tých, ktorí majú služobnú zodpovednosť, a pomáha Cirkvi poučiť sa zo skúseností, prehodnocovať akčné plány a zostať pozornou voči hlasu Ducha Svätého, pričom sa zameriava na výsledky rozhodnutí vo vzťahu k misii.

101. Okrem dodržiavania toho, čo je už stanovené v kánonických normách ohľadom kritérií a mechanizmov kontroly, je úlohou miestnych cirkví, a najmä ich zoskupení, aby synodálnym spôsobom vytvorili účinné formy a postupy ako sa zodpovedať a hodnotiť, primerané rôznym kontextom, vychádzajúce z požiadaviek občianskeho zákona, legitímnych očakávaní spoločnosti a skutočnej dostupnosti odborných znalostí v tejto oblasti. Pri tejto práci by sa mali tiež využiť kompetencie tých, predovšetkým laikov, ktorí sú najviac oboznámení s týmito procesmi zodpovednosti a hodnotenia. Mali by sa tiež rozpoznať a prispôbiť cirkevným podmienkam osvedčené postupy, ktoré už v občianskej spoločnosti uplatňujú. Spôsob, akým sa procesy zodpovedania sa a hodnotenia realizujú na miestnej úrovni, bude súčasťou správy predloženej počas návštev *ad limina*.

102. Ohľadom týchto tém a ich aspektov je každopádne potrebné zabezpečiť vo formách primeraných rôznym kontextom nasledovné:

- a) efektívne fungovanie rád pre ekonomické záležitosti;
- b) účinné zapojenie Božieho ľudu, najmä jeho najkompetentnejších členov, do pastoračného a ekonomického plánovania;
- c) príprava a zverejnenie (primerane miestnemu kontextu a v dostupnej forme) ročného finančného výkazu, ktorý je podľa možnosti potvrdený externým audítorm a ktorý umožňuje transparentnú správu majetku a finančných zdrojov Cirkvi a jej inštitúcií;
- d) vypracovanie a zverejnenie výročnej správy o plnení misie, ktorá obsahuje aj prehľad iniciatív v oblasti ochrany (maloletých a zraniteľných osôb) a podpory prístupu laikov k vedúcim pozíciám a ich účasti na rozhodovacích procesoch s uvedením pomeru mužov a žien;
- e) postupy pravidelného hodnotenia výkonu všetkých služieb a úloh v rámci Cirkvi.

Musíme si uvedomiť, že nejde o samoúčelnú byrokratickú snahu, ale o komunikačné úsilie, ktoré sa ukáže ako silný výchovný nástroj na zmenu kultúry a umožní nám zviditeľniť mnohé cenné iniciatívy Cirkvi a jej inštitúcií, ktoré príliš často zostávajú skryté.

Synodalita a participatívne orgány

103. Účasť pokrstených na rozhodovacích procesoch, ako aj prax zodpovedať sa a hodnotiť sa uskutočňuje cez inštitucionálne štruktúry, predovšetkým participatívne orgány, ktoré na úrovni miestnej cirkvi už kánonické právo stanovuje. V latinskej Cirkvi sú to takými orgánmi: diecézna synoda (porov. CIC, kán. 466), kňazská rada (porov. CIC, kán. 500), diecézna pastoračná rada (porov. CIC, kán. 514 §1), farská pastoračná rada (porov. CIC, kán. 536), diecézna a farská ekonomická rada (porov. CIC, kán. 493 a 537). Vo východných katolíckych cirkvách sú to napr: eparchiálne zhromaždenie (porov. CCEO, kán. 235 a nasl.), eparchiálna rada pre ekonomické záležitosti (porov. CCEO, kán. 262 a nasl.), presbyterská rada (CCEO, kán. 264), eparchiálna pastoračná rada (CCEO, kán. 272 a nasl.), farské rady [pre pastoračné a ekonomické záležitosti] (porov. CCEO, kán. 295). Členovia sa na nich zúčastňujú na základe svojej cirkevnej úlohy a podľa diferencovanej zodpovednosti rôznym spôsobom (charizmy, služby, skúsenosti alebo kompetencie atď.). Každý z týchto orgánov sa podieľa na rozlišovaní, ktoré je potrebné pre inkulturované ohlasovanie evanjelia, misiú spoločenstva v jeho vlastnom prostredí a pre svedectvo pokrstených, ktorí ho tvoria. Tieto orgány sa tiež podieľajú na rozhodovacích procesoch v stanovených formách a tvoria rámec pre zodpovedanie sa a hodnotenie, pričom sa tiež musia zodpovedať za svoju prácu a podliehajú hodnoteniu. Participatívne orgány sú jednou z najslubnejších oblastí, kde je možné rýchlo implementovať synodálne usmernenia, čo povedie k rýchlo postrehnuteľným zmenám.

104. Synodálna Cirkev je založená na existencii, efektívnosti a účinnej, nie len nominálnej životaschopnosti týchto participatívnych orgánov, ako aj na ich fungovaní v súlade s kánonickými ustanoveniami alebo legitímnymi zvyklosťami a na dodržiavaní štatútov a predpisov, ktorými sa riadia. Z tohto dôvodu by mali byť tieto orgány povinne zriadené, ako sa to požadovalo vo všetkých fázach synodálneho procesu, a mali by byť schopné plnohodnotne plniť svoju úlohu, a to nie čisto formálne, ale vo forme primeranej rôznym miestnym kontextom.

105. Preto je vhodné prispôbiť ich fungovanie, počnúc osvojením si synodálnej pracovnej metodiky. Východiskom môže byť metóda „rozhovoru v Duchu“, s vhodnými úpravami. Osobitnú pozornosť treba venovať spôsobu menovania členov týchto orgánov. Ak sa nepredpokladá, že by mali byť volení, mala by sa uskutočniť synodálna konzultácia, ktorá by čo najlepšie vyjadrovala realitu spoločenstva alebo miestnej cirkvi, a orgán by mal vykonať menovanie na základe jej výsledkov, pričom by sa mal rešpektovať vyššie opísaný vzťah medzi konzultáciou a rozhodnutím. Treba tiež zabezpečiť, aby členovia diecéznych a farských pastoračných rád mali právomoc navrhovať body na zaradenie do programu, podobne ako členovia kňazskej rady.

106. Rovnako treba pozornosť venovať zloženiu participatívnych orgánov, aby sa podporila väčšia účasť žien, mladých ľudí a osôb žijúcich v chudobe alebo na okraji spoločnosti. Okrem toho je nevyhnutné, aby tieto orgány zahŕňali pokrstené osoby, ktoré svedčia o viere v bežnej realite života a sociálnej dynamike a sú uznávané pre svoje apoštolské a misionárske schopnosti, nielen osoby zapojené do organizovania života a služieb v rámci spoločenstva. Takto bude cirkevné rozlišovanie profitovať z väčšej otvorenosti, schopnosti analyzovať realitu a plurality perspektív. Na základe potrieb v rôznych kontextoch môže byť vhodné uvažovať o účasti zástupcov iných cirkví a kresťanských spoločenstiev, podobne ako sa to deje na synodálnom zhromaždení, alebo zástupcov iných náboženstiev prítomných v danej oblasti. Miestne cirkvi a

ich zoskupenia môžu lepšie definovať niektoré kritériá pre zloženie participatívnych orgánov vhodné pre jednotlivé kontexty.

107. Zhromaždenie venovalo osobitnú pozornosť pozitívnym skúsenostiam s reformami a osvedčeným postupom, ktoré sa už uplatňujú, ako napríklad vytváranie sietí pastoračných rád na úrovni základných spoločenstiev, farností a zón až po diecéznu pastoračnú radu. Ako model konzultácie a načúvania sa tiež navrhuje, aby sa cirkevné zhromaždenia na všetkých úrovniach konali s určitou pravidelnosťou. Pritom sa netreba obmedzovať len konzultácie v rámci Katolíckej cirkvi, ale možno byť otvorený pre počúvanie príspevkov od iných cirkví a kresťanských spoločenstiev a tiež pozorný voči náboženstvám v danej oblasti.

108. Zhromaždenie navrhuje, aby diecézna synoda a eparchiálne zhromaždenie boli viac využívané zo strany biskupa ako orgán pravidelných konzultácií s časťou Božieho ľudu, ktorá mu bola zverená, ako miesto počúvania, modlitby a rozlišovania, najmä keď ide o rozhodnutia dôležité pre život a misiu miestnej cirkvi. Diecézna synoda môže byť aj fórom pre zodpovedanie sa a hodnotenie: biskup jej predkladá správu o pastoračnej činnosti v jednotlivých sektoroch, o realizácii pastoračného plánu, zavádzaní synodálnych procesov v celej Cirkvi, o iniciatívach v oblasti safeguardingu [ochrany maloletých a zraniteľných], ako aj správy o financiách a časných statkoch. Preto je potrebné posilniť kánonické ustanovenia v tejto oblasti, aby lepšie odrážali misijný synodálny charakter každej miestnej cirkvi, a to ustanovením, že diecézne synody a eparchiálne zhromaždenia sa budú schádzať v pravidelných, nie veľmi dlhých intervaloch.

IV. časť – Hojný rybolov

Obrátenie vo vzájomných väzbách

Ostatní učeníci prišli na lodi, lebo neboli ďaleko od brehu, len asi dvesto lakt'ov, a sieť s rybami ťahali za sebou. [...] Šimon Peter šiel a vytiahol na breh sieť plnú veľkých rýb. Bolo ich stopäťdesiattri. A hoci ich bolo toľko, sieť sa nepretrhla. (Jn 21, 8.11)

109. Siete, ktoré na príkaz Zmŕtvychvstalého spustili, priniesli hojný rybolov. Všetci pri ťahaní sietí spolupracujú, no Peter má osobitnú úlohu. V evanjeliu je rybolov spoločnou činnosťou: každý má presne určenú úlohu, odlišnú, no koordinovanú s ostatnými. Taká je synodálna Cirkev, založená na vzťahoch, ktoré ju spájajú v jedno spoločenstvo, a poskytujúca priestor pre rozmanitosť každého národa a každej kultúry. V čase, keď sa mení skúsenosť miest, kde je Cirkev zakorenená a kde putuje, je potrebné pestovať novými formami výmenu darov a prelínanie väzieb, ktoré nás spájajú. Tieto sú udržiavané službou biskupov v ich vzájomnom spoločenstve i v spoločenstve s rímskym biskupom.

Zakorenení a pútnici

110. Zvestovanie evanjelia, ktoré prebúda v srdciach mužov a žien vieru, vedie k založeniu cirkvi na konkrétnom mieste. Cirkev nemožno chápať bez zakorenenia na konkrétnom území, v konkrétnom priestore a čase, kde sa formuje spoločná skúsenosť stretnutia s Bohom, ktorý prináša spásu. Miestny rozmer Cirkvi zachováva bohatú rozmanitosť prejavov viery zakorenených v konkrétnych kultúrnych a historických kontextoch a spoločenstvo cirkvi vyjadruje spoločenstvo veriacich v rámci jednej Cirkvi. Synodálne obrátenie pozýva každého človeka, aby rozšíril priestor svojho srdca, ktoré je prvým miestom, kde rezonujú všetky naše vzťahy, zakorenené v osobnom vzťahu každého človeka s Ježišom Kristom a jeho Cirkvou. To je zdrojom a podmienkou každej reformy väzieb v rámci našich spoločenstiev a miest, kde sme cirkvou, v synodálnom kľúči. Pastoračná činnosť sa nemôže obmedziť len na starostlivosť o vzťahy medzi ľuďmi, ktorí sa už cítia byť zladení, ale musí podporovať aj stretnutie medzi všetkými mužmi a ženami.

111. Skúsenosť zakorenenosti sa musí vyrovnávať s hlbokými sociokultúrnymi zmenami, ktoré menia vnímanie miesta. Pojem miesta už nemožno chápať čisto geograficky a priestorovo, ale v dnešnej dobe evokuje aj príslušnosť k sieti vzťahov a ku kultúre, ktorej územné korene sú dynamickejšie a pružnejšie ako kedykoľvek predtým. Hlavným faktorom tejto zmeny je urbanizácia: dnes po prvýkrát v histórii ľudstva žije väčšina svetovej populácie v mestskom prostredí. Veľkomestá sú často ľudskými aglomeráciami bez histórie a identity, v ktorých ľudia žijú ako na ostrovoch. Tradičné územné väzby menia svoj význam, čím sa hranice farností a diecéz rozplývajú. Cirkev, ktorá pôsobí v týchto kontextoch, je povolaná obnovovať komunitný život, dávať tvár anonymným skutočnostiam a vytvárať bratské vzťahy. Okrem toho, aby sa na tento účel čo najlepšie využili vhodné existujúce štruktúry, je potrebná misionárska tvorivosť, ktorá skúma nové formy pastoraácie a stanovuje konkrétne cesty pastoračnej starostlivosti. Stále platí, že by sa nemalo zanedbávať ani vidiecke prostredie, ktoré je niekedy skutočnou existenčnou

perifériou, zanedbávať a vyžaduje si osobitnú pastoračnú pozornosť, rovnako ako miesta marginalizácie a vylúčenia.

112. Naša doba sa vyznačuje aj zvýšenou mobilitou, ktorá je motivovaná rôznymi dôvodmi. Utečenci a migranti často vytvárajú dynamické komunity, aj pokiaľ ide o praktizovanie ich náboženstva, čím sa stáva miesto, kde sa usadia, multikultúrnym. Niektorí z nich udržiavajú úzke väzby s krajinami svojho pôvodu, najmä vďaka digitálnym médiám, a majú problém nadviazať kontakty v novej krajine; iní zostávajú vykorenení. Obyvatelia miest, kde prisťahovalci žijú, sú tiež vystavení výzvam ako prijímať tých, čo prichádzajú. Na všetkých má vplyv stretnutie s geografickou, kultúrnou a jazykovou rôznorodosťou, a preto sú vyzvaní vytvárať interkultúrne spoločenstvá. Vplyv migračných javov na život cirkvi by sa nemal prehliadať. V tomto zmysle je symbolická situácia niektorých východných katolíckych cirkví vzhľadom na rastúci počet jej veriacich v diaspóre; pre zachovanie ich väzby s pôvodnou cirkvou a vytvorenia novej väzby, rešpektujúcej ich odlišné duchovné a kultúrne korene musia byť vypracované nové prístupy.

113. Rozšírenie digitálnej kultúry, ktoré pozorujeme najmä medzi mladými ľuďmi, tiež zásadne mení vnímanie priestoru a času, ovplyvňuje každodenné činnosti, komunikáciu a medziludské vzťahy, vrátane viery. Možnosti, ktoré internet ponúka, nanovo konfigurujú vzťahy, väzby i hranice. Hoci sme dnes prepojení viac ako kedykoľvek predtým, často zažívame osamelosť a marginalizáciu. Okrem toho môžu sociálne médiá zneužívať tí, ktorí majú vlastné ekonomické a politické záujmy, na šírenie rôznych ideológií, agresívnych a manipulatívnych foriem polarizácie. Táto realita nás zastihuje nepripravených a vyžaduje si, aby sme venovali zdroje na to, aby digitálne prostredie stalo pre misiu a ohlasovanie prorockým miestom. Miestne spoločenstvá by mali povzbudzovať, podporovať a sprevádzať tých, ktorí sa venujú misii v digitálnom prostredí. Kresťanské digitálne spoločenstvá a skupiny, najmä mladých ľudí, sú tiež vyzvané zamyslieť sa nad tým, ako vytvárajú putá spolupatričnosti, podporujú stretnutie a dialóg, ponúkajú vzájomnú formáciu a rozvíjajú synodálny spôsob ako byť Cirkvou. Internet, ktorý umožňuje vzájomné prepojenie, ponúka nové možnosti ako lepšie prežívať synodálny rozmer Cirkvi.

114. Tento spoločenský a kultúrny vývoj si vyžaduje, aby Cirkev prehodnotila význam svojho „miestneho“ rozmeru a znovu premyslela svoje organizačné formy, aby mohla lepšie slúžiť svojmu poslaniu. Hoci uznávame hodnotu zakorenenosti v konkrétnom geografickom a kultúrnom kontexte, je nevyhnutné chápať „miesto“ ako historickú realitu, v ktorej sa formuje ľudská skúsenosť. Práve tam, v sieti vzťahov, ktoré sa tam vytvorili, je Cirkev povolaná prejavovať sa ako sviatosť (porov. LG 1) a uskutočňovať svoje poslanie.

115. Vzťah medzi miestom a priestorom nás vedie aj k uvažovaniu o Cirkvi ako „domove“. Ak sa domov nechápe ako uzavretý, neprístupný priestor, ktorý treba za každú cenu brániť, potom obraz domova evokuje možnosť prijatia, pohostinnosti a začlenenia. Samotné stvorenie je spoločným domom, v ktorom žijú členovia jednej ľudskej rodiny so všetkými ostatnými stvoreniami. Našou úlohou je za pomoci Ducha Svätého zabezpečiť, aby Cirkev bola vnímaná ako pohostinný domov, sviatosť stretnutia a spásy, škola spoločenstva pre všetkých Božích synov a dcéry. Cirkev je tiež Božím ľuďom na ceste s Kristom, v rámci ktorého je každý povolaný byť pútnikom nádeje. Odráža sa to aj v tradičnej praxi putovania. Teda jedným z miest misionárskej synodálnej Cirkvi je ľudová zbožnosť.

116. Miestna cirkev, chápaná ako diecéza alebo eparchia, je základnou oblasťou, v ktorej sa naplno prejavuje spoločenstvo pokrstených v Kristovi. V nej sa spoločenstvo zhromažďuje pri slávení Eucharistie, ktorej predsedá biskup. Každá miestna cirkev má vlastnú vnútornú štruktúru, a zároveň udržiava vzťahy s ostatnými miestnymi cirkvami.

117. V miestnej cirkvi je jedným z hlavných, historicky utvorených miest, farnosť. Farské spoločenstvo, ktoré sa stretáva pri slávení Eucharistie, je privilegovaným miestom vzťahov, prijatia, rozlišovania a misie. Zmeny v poňatí a spôsobe prežívania vzťahu k určitému územiu si vyžadujú znovu premyslieť podobu farností. Farnosť charakterizuje to, že ide o spoločenstvo, ktoré nevzniklo na základe výberu. Spája ľudí rôznych generácií, profesií, geografického pôvodu, sociálnych vrstiev a životných podmienok. Aby mohla farnosť reagovať na nové misijné požiadavky, je povolaná otvoriť sa nevídaným formám pastoračnej činnosti, ktoré zohľadňujú mobilitu ľudí a „existenčné územie“, v ktorom sa rozvíja ich život. Cez osobitný dôraz na kresťanskú iniciáciu a ponuku sprevádzania a formácie môže farské spoločenstvo podporovať ľudí pri napĺňaní ich poslania vo svete v rôznych etapách života. Tak sa lepšie ukáže, že farnosť nie je zameraná len na seba, ale na misiu má podporovať úsilie mnohých ľudí, ktorí rôznymi spôsobmi svedčia o svojej viere a prežívajú ju vo svojom povolaní, v sociálnej, kultúrnej či politickej činnosti. V mnohých regiónoch sveta sú malé kresťanské spoločenstvá alebo cirkevné spoločenstvá na najnižšej úrovni pôdou, v ktorej sa môžu rozvíjať intenzívne vzťahy blízkosti a vzájomnosti, ktoré ponúkajú príležitosť na konkrétne prežívanie synodality.

118. Oceňujeme schopnosť inštitútov zasväteného života, spoločností apoštolského života, ako aj združení, hnutí a nových komunít zakoreniť sa na istom území a zároveň spájať rôzne miesta a oblasti, a to aj na národnej či medzinárodnej úrovni. Často je to práve ich činnosť, spolu s činnosťou mnohých jednotlivcov a neformálnych skupín, ktorá prináša evanjelium na najrôznejšie miesta: do nemocníc, väzníc, domovov pre seniorov, centier prijatia pre migrantov či maloletých, ľudí na okraji spoločnosti alebo obeť násillia; na miesta vzdelávania a odbornej prípravy, do škôl a univerzít, kde sa stretávajú mladí ľudia a rodiny; na miesta kultúry, politiky a integrálneho ľudského rozvoja, kde sa vymýšľajú a budujú nové formy spoločného života. S vďačnosťou sa pozeráme aj na kláštory, miesta zhromažďovania a rozlišovania, ktoré sú nadčasovým proctvom, týkajúcim sa celej Cirkvi, ktoré usmerňuje jej cestu. Osobitnou zodpovednosťou diecézneho alebo eparchiálneho biskupa je oživovať túto mnohorakosť a starať sa o putá jednoty. Inštitúty a ostatné zoskupenia sú povolané konať v súčinnosti s miestnou cirkvou a podieľať sa na dynamike synodality.

119. Aj využitie „medzistupňov“ medzi miestnou a všeobecnou Cirkvou – ako sú cirkevné provincie a cirkevné zoskupenia na národnej alebo kontinentálnej úrovni – môže podporiť zmysluplnejšiu prítomnosť Cirkvi na rôznych miestach našej doby. Rastúca mobilita a vzájomné prepojenia v súčasnosti spôsobujú, že hranice medzi cirkvami sú premenlivé a často si vyžadujú uvažovanie a konanie v rámci „rozsiahleho sociálno-kultúrneho územia“, v ktorom je kresťanský život „primeraný duchu a charakteru každej kultúry“ (AG 22), s vylúčením akejkoľvek formy „falošného partikularizmu“.

Výmena darov

120. Spoločne putovať na rôznych miestach ako Ježišovi učeníci, s rozmanitými charizmami a službami, ako aj výmenou darov medzi cirkvami, je účinným znamením prítomnosti Božej lásky

a milosrdenstva v Kristovi, ktorý skrze vanutie Ducha sprevádza, podporuje a usmerňuje ľudstvo na ceste do Kráľovstva. Výmena darov zahŕňa všetky rozmery života Cirkvi. Cirkev ustanovená v Kristovi ako Boží ľud zo všetkých národov zeme a dynamicky štruktúrovaná ako spoločenstvo miestnych cirkví, ich zoskupení, či cirkví *sui iuris* v rámci jednej Katolíckej cirkvi, žije svoje poslanie tým, že „oceňuje a prijíma schopnosti, vlastnosti a mravy jednotlivých národov, pokiaľ sú dobré, zveľaďuje a osvojuje si ich, a tým, že ich preberá, zároveň ich očisťuje, posilňuje a povznáša“ (LG 13). Výzvu apoštola Petra – „podľa toho, kto aký dar dostal, slúžte si navzájom ako dobrí správcovia mnohotvárnej Božej milosti“ (1 Pt 4, 10) – možno bezpochyby aplikovať na každú miestnu cirkev. Paradigmatickým a inšpiratívnym príkladom tejto výmeny darov, ktorú je dnes, vzhľadom na prebiehajúce zmeny a tlak historických okolností, potrebné prežívať a premýšľať zvlášť pozorne, je výmena darov medzi cirkvami latinskej tradície a východnými katolíckymi cirkvami. Významný horizont novosti a nádeje, v ktorom sa môžu realizovať rôzne formy výmeny darov, hľadania spoločného dobra a koordinovaného angažovania sa v sociálnych otázkach celosvetového významu, je napríklad horizont veľkých nadnárodných a interkultúrnych geografických oblastí, ako je povodie riek Amazonka a Kongo, či oblasť Stredozemného mora.

121. Cirkev sa na miestnej úrovni a vo svojej katolíckej jednote ukazuje ako sieť vzťahov, prostredníctvom ktorej sa šíri a podporuje prorocká myšlienka kultúry stretnutia, sociálnej spravodlivosti, začlenenia marginalizovaných skupín, bratstva medzi národmi, starostlivosti o náš spoločný domov. Konkrétne uskutočňovanie týchto myšlienok si vyžaduje, aby sa dobrá každej cirkvi zdieľali v duchu solidarity, bez paternalizmu a welfarizmu, s rešpektom voči rôznym identitám a podporujúcu zdravú vzájomnosť. K tomu patrí – tam, kde je to potrebné – povinnosť liečiť rany pamäti a nastúpiť na cestu zmierenia. Výmena darov a zdieľanie zdrojov medzi miestnymi cirkvami v rôznych regiónoch podporuje jednotu Cirkvi a vytvára putá medzi zúčastnenými kresťanskými spoločenstvami. Je potrebné zamerať sa na podmienky, ktoré treba zabezpečiť, aby kňazi prichádzajúci na pomoc cirkvám s nedostatkom duchovných, neboli len prostriedkom na ich fungovanie, ale stali sa zdrojom pre rast tak cirkvi, ktorá ich vysielala, ako aj prijímajúcej cirkvi. Rovnako sa musíme usilovať o to, aby sa ekonomická pomoc nezvrhla na welfarizmus, ale aby podporovala evanjeliovú solidaritu a bola riadená transparentne a spoľahlivo.

122. Výmena darov má tiež zásadný význam na ceste k plnej a viditeľnej jednote medzi všetkými kresťanskými cirkvami a spoločenstvami a navyše je účinným znakom tejto jednoty vo viere a láske ku Kristovi, ktorá podporuje dôveryhodnosť a vplyv kresťanskej misie (porov. Jn 17, 21). Ján Pavol II. sa o ekumenickom dialógu vyjadril takto: „Dialóg nie je len výmena názorov. Určitým spôsobom je vždy akousi ‚výmenou darov‘“ (UUS 28). Práve v úsilí o vtelenie jediného evanjelia do rozmanitých kultúrnych kontextov, historických okolností a spoločenských výziev prinášali rôzne kresťanské tradície, načúvajúc Božiemu slovu a hlasu Ducha Svätého, v priebehu stáročí hojné ovocie svätosti, lásky, spirituality, teológie a solidarity na sociálnej a kultúrnej úrovni. Nastal čas, aby sme si toto vzácne bohatstvo ocenili: veľkoryso, úprimne, bez predsudkov, s vďačnosťou voči Pánovi, so vzájomnou otvorenosťou, a navzájom si ho darovali bez toho, že ho budeme považovať za naše výlučné vlastníctvo. Príklad svätých a svedkov viery iných kresťanských cirkví a spoločenstiev je tiež darom, ktorý môžeme prijať tak, že do nášho liturgického kalendára zahrnieme ich pamiatku, najmä pamiatku na mučeníkov.

123. *Dokument o ľudskom bratstve pre mier a spolužitie vo svete*, ktorý podpísali pápež František a veľký imám Al-Azharu Ahmed Al-Tayyeb 4. februára 2019 v Abú Zabí, deklaruje vôľu „prijatť kultúru dialógu ako cestu; vzájomnú spoluprácu ako pravidlo správania; vzájomné

pochopenie ako metódu a normu“. To nie je nerealistická túžba, ani arbitrárny aspekt cesty Božieho ľudu v dnešných dejinách. Na tejto ceste sa totiž synodálna Cirkev zaväzuje kráčať spoločne s veriacimi iných náboženstiev a ľuďmi iných presvedčení všade, kde žije, deliť sa s nimi nezištne o radosť z evanjelia a vďačne prijímať ich dary: aby sme všetci spoločne, ako bratia a sestry, v duchu vzájomnej výmeny a pomoci (porov. GS 40), budovali spravodlivosť, bratstvo, pokoj a medzináboženský dialóg. Malé susedské spoločenstvá v niektorých regiónoch, v ktorých sa stretávajú ľudia bez ohľadu na náboženskú príslušnosť, vytvárajú priaznivé prostredie pre tento trojaký dialóg: života, činnosti a modlitby.

Putá jednoty: biskupské konferencie a cirkevné zhromaždenia

124. Hlavným kritériom vzťahov medzi cirkvami je perspektíva spoločenstva prostredníctvom výmeny darov. Tá v sebe spája pozornosť voči vzťahom, ktoré vytvárajú jednotu celej Cirkvi, uznanie a ocenenie osobitostí súvisiacich s kontextom, v ktorom každá miestna cirkev žije, ako aj jej histórie a tradície. Prijatie synodálneho štýlu umožňuje cirkvám pohybovať sa rôznym rytmom. Rozdiely v rytme možno oceniť ako výraz legitímnej rozmanitosti, aj ako príležitosť na výmenu darov a vzájomné obohatenie. Tento spoločný horizont si vyžaduje rozlišovanie, identifikáciu a podporu konkrétnych štruktúr a postupov, aby sme boli synodálnou Cirkvou v misii.

125. Biskupské konferencie sú vyjadrením a realizáciou kolegiality biskupov, ktorá podporuje spoločenstvo medzi cirkvami a pomáha účinnejšie reagovať na potreby pastoračného života. Sú základným nástrojom na vytváranie väzieb, výmenu skúseností a osvedčených postupov medzi cirkvami, na prispôsobenie kresťanského života a vyjadrenia viery rôznym kultúram. Zohrávajú tiež dôležitú úlohu pri rozvoji synodality zapojením celého Božieho ľudu. Na základe toho, čo sa ukázalo počas synodálneho procesu, navrhujeme:

- a) Zhromaždiť plody úvah o teologickom a právnom postavení biskupských konferencií.
- b) Spresniť rozsah doktrínalnej a disciplinárnej kompetencie biskupských konferencií. Bez toho, aby bola ohrozená autorita biskupa v jemu zverenej cirkvi, bez ohrozenia jednoty a katolíckosti Cirkvi, môže kolegiálne vykonávanie tejto kompetencie podporovať autentické učenie jedinej viery v rôznych kontextoch primeraným a inkulturovaným spôsobom, pričom sa stanovia vhodné liturgické, katechetické, disciplinárne, pastoračné, teologické a duchovné vyjadrenia (porov. AG 22).
- c) Vyhodnotiť skúsenosti s aktuálnym fungovaním biskupských konferencií, vzťahy medzi biskupmi a so Svätou stolicou, aby bolo možné určiť konkrétne reformné opatrenia, ktoré sa majú vykonať. Návštevy *ad limina Apostolorum* by mohli byť vhodnou príležitosťou na takéto hodnotenie.
- d) Zabezpečiť, aby všetky diecézy patrili do niektorej cirkevnej provincie a biskupskej konferencie (porov. CD 40).
- e) Špecifikovať, aký cirkevný záväzok predstavujú rozhodnutia prijaté biskupskou konferenciou pre každého biskupa, ktorý sa na týchto rozhodnutiach podieľal, vo vzťahu k jeho diecéze.

126. V synodálnom procese predstavovalo významnú novinku sedem kontinentálnych cirkevných zhromaždení, ktoré sa konali začiatkom roka 2023 a ktoré si treba uchovať. Sú totiž účinným prostriedkom na realizáciu koncilového učenia o hodnote „každej veľkej spoločensko-

kultúrnej oblasti“, ktorá umožňuje pokračovať v adaptačnom úsilí o hlbšiu systematizáciu celého kresťanského života (porov. AG 22). Bude potrebné lepšie objasniť ich teologický a kánonický štatút, ako aj štatút kontinentálnych zoskupení biskupských konferencií, aby bolo možné využiť ich potenciál pre ďalší rozvoj synodálnej Cirkvi. Je najmä úlohou predsedov kontinentálnych zoskupení biskupských konferencií, aby iniciovali a podporovali ďalší rozvoj týchto procesov.

127. Na cirkevných zhromaždeniach (regionálnych, národných, kontinentálnych) sa ich členovia – ktorí vyjadrujú a reprezentujú rôznorodosť Božieho ľudu (vrátane biskupov) – podieľajú na rozlišovaní, ktoré umožní biskupom kolegiátne prijímať rozhodnutia, ku ktorým sú zaviazaní na základe im zverenej služby. Táto skúsenosť ukazuje, ako synodalita umožňuje konkrétne vyjadriť účasť všetkých (svätého Božieho ľudu) a službu niekoľkých (kolégia biskupov) v procese rozhodovania týkajúceho sa misie Cirkvi. Navrhuje sa, aby rozlišovanie – vo formách prispôbených rozmanitým kontextom – zahŕňalo aj priestor na počúvanie a dialóg s inými kresťanmi, predstaviteľmi iných náboženstiev, verejnými inštitúciami, organizáciami občianskej spoločnosti a spoločnosťou ako celkom.

128. Niektoré biskupské konferencie majú v dôsledku konkrétnej sociálnej a politickej situácie ťažkosti s účasťou na kontinentálnych zhromaždeniach alebo nadnárodných cirkevných orgánoch. Úlohou Svätej stolice bude pomôcť týmto biskupským konferenciám prostredníctvom podpory dialógu a vzájomnej dôvery medzi štátmi a národmi, aby tieto konferencie mali možnosť nadviazať vzťahy s inými biskupskými konferenciami s cieľom výmeny darov.

129. Na dosiahnutie „zdravej ‚decentralizácie““ (EG 16) a účinnej inkulturácie viery je potrebné nielen uznať úlohu biskupských konferencií, ale aj prehodnotiť inštitúciu partikulárnych koncilov – tak provinčných, ako aj plenárnych – ktorých pravidelné slávenie bolo počas dlhého obdobia dejín Cirkvi povinnosťou a ktoré sú stanovené platným kánonickým právom latinskej Cirkvi (porov. CIC, kán. 439 – 446). Mali by sa zvolávať v pravidelných intervaloch. Postup uznávania záverov partikulárnych koncilov Svätou stolicou (*recognitio*) by sa mal reformovať, aby sa podporilo ich včasné zverejnenie, pričom by sa mali uviesť presné lehoty alebo v prípade čisto pastoračných alebo disciplinárnych záležitostí (netýkajúcich sa priamo otázok viery, morálky alebo sviatostnej disciplíny) zaviesť právnu domnienku, ktorá by sa rovnala tichému súhlasu.

Služba rímskeho biskupa

130. Synodálny proces tiež pomohol vo svetle synodality prehodnotiť spôsoby vykonávania služby rímskeho biskupa. Synodalita totiž symfonickým spôsobom vyjadruje komunitný („všetci“), kolegiálny („niektorí“) a osobný („jeden“) rozmer jednotlivých cirkví a celej Cirkvi. V tejto perspektíve je služba pápeža ako nástupcu sv. Petra neoddeliteľnou súčasťou synodálnej dynamiky, rovnako ako komunitárny aspekt, ktorý zahŕňa celý Boží ľud, a kolegiálny rozmer biskupskej služby (porov. CTI 64).

131. Preto môžeme pochopiť význam koncilového vyhlásenia, že „v spoločenstve Cirkvi oprávnené jestvujú partikulárne cirkvi, ktoré majú vlastné tradície, pritom však zostáva nedotknuté prvenstvo Petrovho stolca, ktorý je na čele celého spoločenstva lásky, chráni oprávnenú rozmanitosť, ale pritom bdie, aby tieto zvláštnosti nielenže neškodili jednote, ale naopak, aby jej boli na osoh“ (LG 13). Rímsky biskup, princíp a základ jednoty Cirkvi (porov. LG 23), je garantom synodality: jemu prináleží zvolávať synodu Cirkvi, predsedat' jej a potvrdzovať jej výsledky. Ako Petrov nástupca má jedinečnú úlohu pri ochrane pokladu viery a mravov a

zabezpečuje, aby synodálne procesy boli plodné a slúžili jednote a svedectvu. Spolu s rímskym biskupom má kolégium biskupov nezastupiteľnú úlohu pri pastoračnom spravovaní celej Cirkvi (porov. LG 22 – 23) a podpore synodality vo všetkých miestnych cirkvách.

132. Rímsky biskup ako garant jednoty v rozmanitosti zabezpečuje zachovanie identity východných katolíckych cirkví a rešpektuje ich stáročné teologické, kánonické, liturgické, duchovné a pastoračné tradície. Tieto cirkvi sú vybavené vlastnými synodálnymi rozhodovacími štruktúrami: synoda biskupov patriarchálnych a väčších arcibiskupských cirkví (porov. CCEO kán. 102 a nasl., 152), metropolitná synoda (porov. CCEO kán. 137), rada hierarchov (porov. CCEO kán. 155, § 1, 164 a nasl.) a napokon zhromaždenia hierarchov rôznych cirkví *sui iuris* (porov. CCEO kán. 322). Ako cirkvi *sui iuris* v plnom spoločenstve s rímskym biskupom si zachovávajú svoju východnú identitu a autonómiu. V rámci synodality je vhodné spoločne sa vrátiť k dejinám, aby sa zacelili rany minulosti a prehľadili spôsoby prežívania spoločenstva, čo so sebou prináša aj úpravu vzťahov medzi východnými katolíckymi cirkvami a rímskou kúriou. Vzťahy medzi latinskou cirkvou a východnými katolíckymi cirkvami musí charakterizovať výmena darov, spolupráca a vzájomné obohacovanie.

133. Na prehĺbenie týchto vzťahov synodálne zhromaždenie navrhuje zriadiť Radu patriarchov, vyšších arcibiskupov a metropolitov východných katolíckych cirkví, ktorej by predsedal pápež a ktorá by bola výrazom synodality a nástrojom na podporu spoločenstva a zdieľania liturgického, teologického, kánonického a duchovného dedičstva. Odchod mnohých východných veriacich do regiónov latinského obradu predstavuje riziko ohrozenia ich identity. Na riešenie tejto situácie by sa mali vytvoriť nástroje a normy, ktoré by čo najviac posilnili spoluprácu medzi latinskou cirkvou a východnými katolíckymi cirkvami. Synodálne zhromaždenie odporúča, aby sa nadviazal úprimný dialóg a bratská spolupráca medzi latinskými a východnými biskupmi na zaistenie lepšej pastoračnej starostlivosti o východných veriacich, ktorým chýbajú presbyteri vlastného obradu, a aby sa zaručila účasť východných biskupov na biskupských konferenciách, so zachovaním zodpovedajúcej autonómie. Napokon sa navrhuje, aby Svätý Otec zvolal osobitnú synodu na podporu konsolidácie a obnovy východných katolíckych cirkví.

134. Reflexia o vykonávaní Petrovej služby v synodálnom kľúči by sa mala viesť v perspektíve „zdravej ‚decentralizácie‘“ (EG 16), ku ktorej nabáda pápež František a ktorú požadujú mnohé biskupské konferencie. Vo formulácii, ktorú uvádza apoštolská konštitúcia *Praedicate evangelium*, to znamená „ponechať v kompetencii pastierov fakultu riešiť pri výkone ‚vlastnej úlohy učiteľov‘ a pastierov otázky, ktoré dobre poznajú a ktoré sa nedotýkajú jednoty učenia, disciplíny a spoločenstva Cirkvi, konajúc vždy s tou spoluzodpovednosťou, ktorá je plodom a výrazom špecifického *mysterium communionis*, ktorým je Cirkev“ (PE II, 2). Ak chceme postupovať týmto smerom, mohli by sme pomocou teologického a kánonického skúmania určiť, ktoré záležitosti by mali byť vyhradené pápežovi (*reservatio papalis*) a ktoré môžu byť vrátené biskupom v ich cirkvách alebo zoskupeniach cirkví v súlade s nedávnym *motu proprio Competentias quasdam decernere* (15. februára 2022). V ňom sa totiž na základe „cirkevnej dynamiky spoločenstva“ (úvod) pridelujú „niektoré kompetencie ohľadom kódexových ustanovení s cieľom chrániť jednotu disciplíny univerzálnej Cirkvi, výkonnej moci Cirkvi a miestnych cirkevných inštitúcií“. Aj príprava kánonickej legislatívy zo strany tých, ktorí majú v Cirkvi túto úlohu a právomoc, by mala mať synodálny štýl a mala by dozrievať ako plod cirkevného rozlišovania.

135. Apoštolská konštitúcia *Praedicate evangelium* nastavila službu rímskej kúrie v synodálnom a misijnom zmysle, pričom zdôraznila, že „nestojí medzi pápežom a biskupmi, skôr slúži obom, a to spôsobmi zodpovedajúcimi ich povahe“ (PE I, 8). Jej uplatňovanie by malo podporovať väčšiu spoluprácu medzi dikastériami a podnecovať k načúvaniu miestnym cirkvám. Dikastéria sa vyzývajú, aby pred vydaním dôležitých normatívnych dokumentov iniciovali konzultácie s biskupskými konferenciami a príslušnými orgánmi východných katolíckych cirkví. V logike transparentnosti a nesenia zodpovednosti, ktorá bola načrtnutá vyššie, by sa prípadne mohlo uvažovať o formách pravidelného hodnotenia práce kúrie. Toto hodnotenie by sa v misijnej synodálnej perspektíve mohlo týkať aj pápežských zástupcov. Návštevy *ad limina Apostolorum* sú vrcholom vzťahov pastierov miestnych cirkví s rímskym biskupom a jeho najbližšími spolupracovníkmi v rímskej kúrii. Mnohí biskupi by si priali, aby sa prehodnotila forma, v akej sa konajú, a stali sa tak častejšie príležitosťou na otvorenú výmenu názorov a vzájomné počúvanie. Pre dobro Cirkvi je dôležité podporovať vzájomné poznanie a putá spoločenstva medzi členmi kardinálskeho kolégia, a to aj s ohľadom na ich rôznorodý pôvod a kultúru. Synodalita musí inšpirovať ich spoluprácu s nástupcom sv. Petra a ich kolegiálne rozlišovanie na riadnych a mimoriadnych konzistóriách.

136. Medzi miestami, kde sa praktizuje synodalita a kolegialita na úrovni celej Cirkvi, určite vyniká synoda biskupov, ktorú apoštolská konštitúcia *Episcopalis communio* transformovala z jednorazového podujatia na cirkevný proces. Založil ju Pavol VI. ako zhromaždenie biskupov, ktoré sa zvoláva, aby sa prostredníctvom koncilu podieľalo na starostlivosti rímskeho biskupa o celú Cirkev. Teraz, vo forme procesu prebiehajúceho po etapách, je výrazom a nástrojom konštitutívneho vzťahu medzi celým Božím ľudom, kolégiom biskupov a pápežom. Na synodálnom procese sa totiž plne zúčastňuje celý svätý Boží ľud, biskupi, ktorým sú zverené jeho jednotlivé časti, a rímsky biskup, každý podľa svojej funkcie. Táto účasť sa prejavuje na synodálnom zhromaždení zidenom okolo pápeža, ktoré svojím zložením vyjadruje katolíckosť Cirkvi. Ako vysvetlil pápež František, najmä zloženie tohto 16. riadneho všeobecného zhromaždenia je „viac než náhodným faktom. Vyjadruje spôsob vykonávania biskupskej služby, ktorý je v súlade so živou Tradíciou cirkví a s učením Druhého vatikánskeho koncilu“ (*Príhovor na prvom plenárnom zhromaždení druhého zasadania 16. riadneho všeobecného zhromaždenia synody biskupov*, 2. októbra 2024). Synoda biskupov, zachovajúc si svoju biskupskú povahu, môže v účasti ostatných členov Božieho ľudu vidieť a signalizovať „formu, ktorú má mať výkon biskupskej autority v Cirkvi, ktorá si je vedomá toho, že je konštitutívne vzťahová a teda synodálna“ (*tamže*) pre misiu. Pri prehlbovaní identity synody biskupov je nevyhnutné, aby sa v synodálnom procese a na zhromaždeniach objavilo a konkrétne realizovalo spojenie medzi účasťou všetkých (svätý Boží ľud), službou niektorých (kolégium biskupov) a predsedníctvom jedného (Petrov nástupca).

137. Medzi najvýznamnejšie plody synody 2021 – 2024 patrí intenzita ekumenického zápalu. Potreba nájsť „takú formu vykonávania primátu, ktorá [...] sa otvorí novej situácii“ (UUS 95), je pre misijnú synodálnu Cirkev i pre jednotu kresťanov základnou výzvou. Synoda víta nedávnu publikáciu Dikastéria na podporu jednoty kresťanov *Rímsky biskup. Primát a synodalita v ekumenickom dialógu a odpovede na encykliku „Ut unum sint“*, ktorá ponúka podnety na ďalšie štúdium. Dokument ukazuje, že podpora jednoty kresťanov je podstatným aspektom služby rímskeho biskupa a že ekumenická cesta umožnila jej hlbšie pochopenie. Obsahuje konkrétne návrhy na nové čítanie alebo oficiálne komentovanie dogmatických definícií Prvého vatikánskeho koncilu o primáte pápeža, na jasnejšie rozlišovanie medzi rôznymi zodpovednosťami pápeža, ma

podporu synodality a hľadanie modelu jednoty založeného na ekleziológii spoločenstva, čím ponúka sľubné perspektívy pre ekumenickú cestu. Synodálne zhromaždenie dúfa, že tento dokument poslúži ako základ pre ďalšie uvažovanie, „samozrejme spoločne“ s ostatnými kresťanmi, o vykonávaní služby jednoty rímskeho biskupa ako o „tak jednými, ako aj druhými uznanej služby lásky“ (porov. UUS 95).

138. Bohatstvo, ktoré predstavuje účasť bratských delegátov z iných kresťanských cirkví a spoločenstiev na synodálnom zhromaždení, nás pozýva, aby sme venovali viac pozornosti synodálnej praxi našich ekumenických partnerov na Východe i na Západe. Ekumenický dialóg je základom pre rozvoj chápania synodality a jednoty Cirkvi. Podnecuje nás k tomu, aby sme rozvíjali ekumenickú synodálnu prax, dokonca aj formy konzultácií a rozlišovania o otázkach spoločného a naliehavého záujmu, ako je napríklad slávenie ekumenickej synody o evanjelizácii. Zároveň nás vyzýva k vzájomnej zodpovednosti za to, kto sme, čo robíme a čo učíme. Základom tejto možnosti je skutočnosť, že sme zjednotení jedným krstom, z ktorého pramení identita Božieho ľudu a dynamika spoločenstva, spoluúčasti a misie.

139. Jubilejný rok 2025 je zároveň výročím prvého ekumenického koncilu, na ktorom bol synodálnym spôsobom sformulovaný Symbol viery zjednocujúci všetkých kresťanov. Príprava a spoločné oslavy 1700. výročia Nicejského koncilu by mali byť príležitosťou na spoločné prehĺbenie a vyznanie kristologickej viery a na praktické uplatňovanie foriem synodality medzi kresťanmi všetkých tradícií. Bude to tiež príležitosť začať odvážne iniciatívy za spoločný dátum Veľkej noci, aby sme mohli sláviť Pánovo zmŕtvychvstanie v ten istý deň, ako sa to vďaka prozreteľnosti stane v roku 2025, a tak dať väčšiu misijnú silu ohlasovaniu toho, ktorý je životom a spásou celého sveta.

V. časť – „Aj ja posielam vás“

Formovanie misionárskej skupiny učeníkov

Ježiš im znova povedal: „Pokoj vám! Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás.“ Keď to povedal, dýchol na nich a hovoril im: „Prijmite Ducha Svätého.“ (Jn 20, 21 – 22)

140. Večer pred Veľkou nocou Kristus odovzdáva učeníkom mesiášsky dar svojho pokoja a robí ich účastníkmi na svojom poslaní. Jeho pokoj je plnosťou bytia, harmonickým spolužitím s Bohom, s bratmi a sestrami aj so stvorením; misia spočíva v ohlasovaní Božieho kráľovstva, v ponúkaní Otcovho milosrdenstva a lásky každému človeku, nikoho nevynímajúc. Jemné gesto, ktoré sprevádza slová Zmŕtvychvstalého, nám pripomína to, čo urobil Boh na počiatku. Teraz sa vo večeradle dýchnutím Ducha začína nové stvorenie: rodí sa ľud misionárskych učeníkov.

141. Aby mohol svätý Boží ľud svedčiť všetkým o radosti evanjelia a rásť v praktizovaní synodality, potrebuje primeranú formáciu: predovšetkým k slobode Božích synov a dcér v nasledovaní Ježiša Krista, kontemplovaného v modlitbe a spoznávaného v chudobných. Synodalita totiž predpokladá hlboké povedomie o povolaní a misii, ktoré je zdrojom nového štýlu v cirkevných vzťahoch, novej dynamiky participácie, cirkevného rozlišovania a kultúry hodnotenia, to sa dá dosiahnuť len s pomocou cielených formačných procesov. Formácia v synodálnom štýle Cirkvi podporí vedomie, že v krste prijaté dary sú talenty, ktoré majú priniesť ovocie pre dobro všetkých: nemôžu ostať skryté alebo neúčinné.

142. Formácia misionárskych učeníkov sa začína kresťanskou iniciáciou a v nej má korene. V dejinách každého z nás sú prítomné stretnutia s mnohými ľuďmi, skupinami či malými spoločenstvami, ktoré prispeli k nášmu uvedeniu do vzťahu s Pánom a do spoločenstva Cirkvi: boli to rodičia a ďalší členovia rodiny, krstní rodičia, katechéti a vychovávatelia, liturgickí animátori a pracovníci v oblasti charity, diakoni, kňazi či samotný biskup. Niekedy po skončení cesty iniciácie sa puto so spoločenstvom oslabí a formácia sa zanedbáva. Stať sa Pánovými misionárskymi učeníkmi však nie je cieľ, ktorý je raz a navždy dosiahnutý. Znamená to neustále obrátenie, neustály rast v láske „až k miere plného Kristovho veku“ (Ef 4, 13) a otvorenosť voči darom Ducha pre živé a radostné svedectvo viery. Preto je dôležité znovu objaviť, ako nedeľné slávenie Eucharistie formuje kresťanov: „Plné uskutočnenie našej formácie spočíva v pripodobnení sa Kristovi [...]: nejde o mentálny, abstraktný proces, ale o to, aby sme sa stali ním“ (DD 41). Pre mnohých veriacich je nedeľná svätá omša jediným kontaktom s Cirkvou: starostlivosť o jej čo najlepšie slávenie, osobitná pozornosť venovaná homílii a „aktívnej účasti“ (SC 14) všetkých, je pre synodalitu rozhodujúca. V omši totiž synodalitu zažívame skôr ako milosť prijatú zhora, než ako výsledok nášho vlastného úsilia. Predsedá jej jeden a niekoľkí konajú službu, vďaka čomu sa všetci môžu podieľať na dvojitom pokrme Slova a Chleba. Dar spoločenstva, misie a spoluúčasti – troch základných kameňov synodality – sa v každej svätej omši uskutočňuje a obnovuje.

143. Jednou z požiadaviek, ktoré počas synodálneho procesu zazneli najsilnejšie a zo všetkých strán, je požiadavka integrálnej, kontinuálnej a spoločnej formácie. Jej cieľom nie je len získavanie teoretických vedomostí, ale aj podpora zručností otvorenosti a stretnutia, zdieľania a spolupráce, spoločnej reflexie a rozlišovania, teologického čítania konkrétnych skúseností. Musí sa teda týkať všetkých rozmerov osoby (intelektuálneho, afektívneho, vzťahového i duchovného)

a zahrňať konkrétne skúsenosti, ktoré sú vhodne sprevádzané. Rovnako veľký dôraz sa kládol na potrebu formácie, na ktorej sa spoločne zúčastňujú muži i ženy, laici, zasvätené osoby, vysvätení služobníci a kandidáti na vysviacku, čo im umožní rásť vo vzájomnom poznaní a úcte, ako aj v schopnosti spolupracovať. To si vyžaduje prítomnosť vhodných a kompetentných formátorov, ktorí dokážu svojím životom potvrdzovať to, čo odovzdávajú svojimi slovami: len tak bude formácia skutočne plodná a transformujúca. Nemali by sme zabúdať ani možný prínos rôznych pedagogických disciplín pri príprave dobre cielených vzdelávacích kurzov, pozorných voči procesom učenia v dospelosti, ani na sprevádzanie jednotlivcov a spoločenských skupín. Musíme preto investovať do odbornej prípravy školiteľov.

144. V Cirkvi už existuje mnoho miest a zdrojov na formáciu misionárskych učeníkov: rodiny, malé spoločnosti, farnosti, cirkevné spoločnosti, semináre, rehoľné komunity, akademické inštitúcie, ale aj miesta služby a práce s ľuďmi na okraji spoločnosti, misijné a dobrovoľnícke iniciatívy. Vo všetkých týchto sférach sa prejavuje schopnosť spoločnosti vychovávať k učeníctvu a sprevádzať prostredníctvom svedectva. Takéto stretnutia často spájajú ľudí rôznych generácií. Vzácnym pokladom Cirkvi, ktorý učí celý Boží ľud na ceste, je tiež ľudová zbožnosť. V Cirkvi nie je nikto len príjemcom formácie: každý je aj aktívnym subjektom formácie a má čo ponúknuť druhým.

145. Spomedzi formačných praktík, ktoré môžu prijať od synodality nový impulz, by sa mala osobitná pozornosť venovať katechéze. Táto nemá byť len súčasťou procesu kresťanskej iniciácie, ale čoraz viac viesť ľudí k tomu, aby „vychádzali“ a obracali sa navonok. Spoločnosti misionárskych učeníkov dokážu praktizovať katechézu v znamení milosrdenstva a priblížiť ju skúsenosti každého človeka, priniesť ju až na existenciálne periférie a nestrátiť pritom zo zreteľa *Katechizmus Katolíckej cirkvi* ako vzťazný bod. Tak sa môže stať „laboratóriom dialógu“ s mužmi a ženami našej doby (porov. Pápežská rada na podporu novej evanjelizácie, *Direktórium pre katechézu*, 54) a osvetliť im ich hľadanie zmyslu. V mnohých cirkvách predstavujú katechéti základný zdroj sprevádzania a formácie; v iných musí spoločnosť ich službu viac oceniť a podporiť, pričom sa treba vymaniť z logiky delegovania, ktorá odporuje synodalite. Vzhľadom na rozsah migračných javov je dôležité, aby katechéza podporovala vzájomné poznanie medzi miestnymi cirkvami: krajiny, z ktorej migranti pochádzajú, a prijímajúcej krajiny.

146. Okrem špecifických pastoračných prostredí a zdrojov je kresťanské spoločenstvo prítomné na mnohých ďalších formačných miestach, ako sú školy, odborné vzdelávacie inštitúcie, univerzity, vzdelávanie zamerané na sociálnu a politickú angažovanosť, svet športu, hudby a umenia. Napriek rôznorodosti kultúrnych kontextov, ktorá si vyžaduje veľmi odlišné postupy a tradície, sú katolícky inšpirované vzdelávacie inštitúcie často v kontakte s ľuďmi, ktorí iné cirkevné prostredia nenavštevujú. Inšpirované praxou synodality sa môžu stať laboratóriom priateľských a participatívnych vzťahov v kontexte, v ktorom sú svedectvo života, zručnosti a organizácia vzdelávania predovšetkým úlohou laikov a zahrňajú v prvom rade rodiny. Dôležitú úlohu v dialógu medzi vierou a kultúrou a vo výchove k morálnym hodnotám zohrávajú najmä katolícky inšpirované školy a univerzity, ktoré ponúkajú formáciu zameranú na Krista, ikonu života v jeho plnosti. Ak sa im to darí, ukážu sa ako schopné presadiť alternatívu k prevládajúcim modelom, často inšpirovaným individualizmom a súťaživosťou, a tak zohrávajú aj prorockú úlohu. V niektorých kontextoch sú jediným prostredím, v ktorom deti a mladí ľudia prichádzajú do kontaktu s Cirkvou. Ak sú inšpirované medzikultúrnym a medzináboženským dialógom, ich výchovné pôsobenie oceňujú aj ľudia iných náboženských tradícií ako formu ľudského rozvoja.

147. Spoločná synodálna formácia pre všetkých pokrstených predstavuje horizont, v rámci ktorého je možné chápať a praktizovať špecifickú formáciu potrebnú pre jednotlivé služby a rôzne formy života. Aby sa tak mohlo stať, je potrebné ju uskutočňovať ako výmenu darov medzi rôznymi povolaniami (spoločenstvo), v perspektíve služby, ktorú treba vykonávať (misie), a v štýle zapájania sa a formácie v diferencovanej spoluzodpovednosti (spoluúčasť). Táto požiadavka, ktorá výrazne vyplynula zo synodálneho procesu, si nezriedka vyžaduje náročnú zmenu mentality a nový prístup k formačným prostrediam a procesom. Predpokladá to predovšetkým vnútornú ochotu nechať sa obohatiť stretnutím s bratmi a sestrami vo viere, prekonať predsudky a predpojaté názory. Ekumenický rozmer formácie môže túto zmenu mentality len podporiť.

148. Počas celého synodálneho procesu bola často vyjadrovaná požiadavka, aby boli cesty rozlišovania a formácie kandidátov na ordinovanú službu nastavené v synodálnom štýle. To znamená, že by mali zahŕňať významnú prítomnosť žien, začlenenie do každodenného života spoločností a formáciu k spolupráci so všetkými v Cirkvi a praktizovaniu cirkevného rozlišovania. To predpokladá, že sa bude odvážne investovať energia do prípravy formátorov. Zhromaždenie vyzýva na revíziu *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, ktorá by zahŕňala požiadavky dozreté na synode a pretavila ich do presných pokynov pre formáciu k synodalite. Formačné kurzy musia byť schopné prebudiť v kandidátoch nadšenie pre misiu *ad gentes*. Nemenej potrebná je formácia biskupov, aby mohli lepšie plniť svoje poslanie spájať v jednote dary Ducha a vykonávať zverenú autoritu synodálnym štýlom. Synodálny štýl formácie predpokladá prítomnosť ekumenického rozmeru vo všetkých aspektoch formačnej cesty k vysviacke.

149. Pri formácii Božieho ľudu k synodalite je potrebné zväziť aj niektoré špecifické oblasti, na ktoré synodálny proces naliehavo upozorňoval. Prvá sa týka vplyvu digitálneho prostredia na procesy učenia, schopnosť sústrediť sa, vnímanie seba a sveta a budovanie medziľudských vzťahov. Digitálna kultúra predstavuje kľúčový rozmer svedectva Cirkvi v súčasnej kultúre, ako aj nové misionárske pole. Preto je potrebné dbať o to, aby bolo kresťanské poslanstvo na internete prezentované dôveryhodným spôsobom, ktorý ideologicky neskresľuje jeho obsah. Hoci má digitálna technológia veľký potenciál zlepšiť náš život, môže aj ublížiť a poškodiť, a to prostredníctvom šikanovania, dezinformácií, sexuálneho zneužívania a závislosti. Je dôležité, aby cirkevné vzdelávacie inštitúcie pomáhali deťom a dospelým rozvíjať kritické zručnosti pre bezpečné orientovanie sa na internete.

150. Ďalšou veľmi dôležitou oblasťou je podpora kultúry prevencie a ochrany (*safeguarding*) vo všetkých cirkevných prostrediach, aby sa komunity stali bezpečnejším miestom pre maloletých a zraniteľné osoby. Na vybavení cirkevných štruktúr predpismi a právnymi postupmi, ktoré umožňujú predchádzať zneužívaniu a včas reagovať na nevhodné správanie, sa už začalo pracovať. Je však potrebné pokračovať v tomto úsilí a ponúknuť špecifickú a primeranú odbornú prípravu tým, ktorí pri svojej práci prichádzajú do kontaktu s maloletými a ochranu vyžadujúcimi dospelými, aby mohli konať kompetentne a vedeli zachytiť často tiché signály tých, ktorí prežívajú nejakú drámu a potrebujú pomoc. Prijímanie a podpora obetí je delikátna a nevyhnutná úloha, ktorá si vyžaduje veľkú ľudskosť a musí sa vykonávať s pomocou kvalifikovaných osôb. Všetci musíme byť pohnutí ich utrpením a prejaviť im blízkosť, ktorá im prostredníctvom konkrétnych rozhodnutí poskytne úľavu, pomôže a pripraví inú budúcnosť pre všetkých. Je nevyhnutné, aby Cirkev na celom svete zavádzala a podporovala kultúru prevencie a ochrany, aby

sa komunity stávali čoraz bezpečnejšími miestami pre deti a zraniteľné osoby. Hoci už boli podniknuté kroky na prevenciu zneužívania, je potrebné toto úsilie posilniť ponúknutím špecifickej a nepretržitej odbornej prípravy pre osoby pracujúce s deťmi a zraniteľnými dospelými. Procesy *safeguardingu* sa musia neustále monitorovať a vyhodnocovať. Obete a ďalšie osoby, ktoré to prežili, musia byť prijímané a podporované s veľkou citlivosťou.

151. Témy sociálnej náuky Cirkvi, ako je úsilie o mier a spravodlivosť, starostlivosti o spoločný dom a medzikultúrny a medzináboženský dialóg sa musia viac šíriť aj medzi Božím ľuďom, aby činnosť misionárov – učeníkov mohla ovplyvniť budovanie spravodlivejšieho a bratskejšieho sveta. Angažovanosť za ochranu života a práv osôb, za spravodlivé usporiadanie spoločnosti, dôstojnú prácu, spravodlivé a solidárne hospodárstvo a za integrálnu ekológiu sú súčasťou evanjelizačného poslania, ktoré má Cirkev žiť a konkrétne uskutočňovať v dejinách.

Záver - Hostina pre všetky národy

Keď vystúpili na breh, videli rozloženú pahrebu a na nej položenú rybu a chlieb. [...] Ježiš im povedal: „Podťte jest!“ A nik z učeníkov sa ho neodvážil spýtať: „Kto si?“, lebo vedeli, že je to Pán. Ježiš pristúpil, vzal chlieb a dával im; podobne aj rybu. (Jn 21, 9.12.13)

152. Rozprávanie o zázračnom rybolove sa končí hostinou. Zmŕtvychvstalý Ježiš požiadal učeníkov, aby ho poslúchli, spustili siete a vytiahli ich na breh. On je však tým, kto pripraví hostinu a pozýva ich jest'. Chlebov a rýb je dost' pre všetkých, ako keď ich rozmnožil pre hladný zástup. Predovšetkým sa tu však udial zázrak a očarenie z jeho prítomnosti, takej jasnej a žiarivej, že nepadajú žiadne otázky. To, že Zmŕtvychvstalý jedol so svojimi učeníkmi po tom, ako ho opustili a zapreli, znamená, že ich znovu pozýva do spoločenstva s ním a navždy vtlača učeníkom pečat' milosrdenstva, ktorou sa otvárajú budúcnosti. Preto sa svedkovia Veľkej noci sami označujú ako: my, „čo sme s ním po jeho zmŕtvychvstaní jedli a pili“ (Sk 10, 41).

153. V hostine Zmŕtvychvstaleho sa uskutočňuje obraz proroka Izaiáša, ktorý inšpiroval prácu synodálneho zhromaždenia: hojná hostina, ktorú Pán pripravil na vrchu, symbol družnosti a spoločenstva, určený všetkým národom (porov. Iz 25, 6 – 8). Hostina, ktorú Pán pripravil pre svojich po Veľkej noci, je znamením, že eschatologická hostina sa už začala. Aj keď svoju plnosť dosiahne až v nebi, stôl milosti a milosrdenstva je už prestretý pre všetkých a Cirkev má poslanie priniesť túto nádhernú správu meniacemu sa svetu. Pokým sa živí Pánovým telom a krvou v Eucharistii, vie, že nesmie zabúdať na chudobných, posledných, vylúčených, na tých, ktorí nepoznajú lásku a sú bez nádeje, ani na tých, ktorí neveria v Boha alebo sa nenachádzajú v žiadnom etablovanom náboženstve. Vo svojej modlitbe ich privádza pred Pána a potom im vychádza v ústrety, tvorivo a s odvahou, ktorú jej vnuká Duch Svätý. Synodalita Cirkvi sa tak stáva sociálnym proroctvom, ktoré je inšpiráciou aj pre nové cesty v politike a ekonomike, spolupracujúc pri výmene darov so svetom so všetkými, ktorí veria v bratstvo a pokoj.

154. Vďaka skúsenosti synodálneho procesu sme si nanovo uvedomili, že spása, ktorú máme prijať a ohlasovať, prechádza cez vzťahy. Prežívame ju a dosvedčujeme spoločne. Dejiny sa nám javia ako tragicky poznačené vojnou, súperením o moc, tisíckami nespravodlivostí a zneužívania. Vieme však, že Duch Svätý vložil do srdca každého človeka túžbu po autentických vzťahoch a opravdivých zväzkoch. Samotné stvorenie hovorí o jednote a zdieľaní, o rozmanitosti a prelínaní rôznych foriem života. Všetko pochádza z harmónie a smeruje k nej, aj keď to trpí ničivou ranou zla. Konečným významom synodality je svedectvo, ktoré má Cirkev vydávať o Bohu, Otcovi a Synovi a Duchu Svätom, o harmónii lásky, ktorá sa rozlieva von zo seba, aby sa darovala svetu. Keď kráčame v synodálnom štýle, v prelínaní našich povolaní, chariziem a služieb a vychádzame v ústrety všetkým, aby sme im prinášali radosť z evanjelia, môžeme žiť spásonosné spoločenstvo s Bohom, s celým ľudstvom a celým stvorením. Vtedy už teraz, vďaka spoločnému zdieľaniu začíname prežívať hostinu života, ktorú Boh ponúka všetkým ľuďom.

155. Panne Márii, ktorá nesie nádherný titul *Hodigitria* – tá, čo ukazuje cestu a sprevádza nás na nej – zverujeme výsledky tejto synody. Nech nás ona, Matka Cirkvi, ktorá vo večeradle pomohla rodiacemu sa spoločenstvu otvoriť sa pre novosť Turíc, naučí byť ľudom misionárskych učeníkov kráčajúcich spoločne: jednou synodálnou Cirkvou.

Príloha

Texty Svätého Otca v prílohe sa týkajú druhého zasadania 16. riadneho všeobecného zhromaždenia synody biskupov (2. – 27. októbra 2024)

1. generálna kongregácia

Úvodný príhovor Svätého Otca Františka

Aula Pavla VI., streda 2. októbra 2024

Drahí bratia a sestry,

od októbra 2021, keď bola Božia cirkev „zvolaná na synodu“, sme spoločne prešli časť dlhej cesty, na ktorú Boh Otec vždy povolával svoj ľud, posielajúc ho ku všetkým národom, aby im prinášal radostnú zvesť, že Ježiš Kristus je náš pokoj (*Ef 2, 14*), a potvrdzoval ho v misii Duchom Svätým.

Toto zhromaždenie, vedené Duchom Svätým, ktorý „ohýba, čo je stárnuté, zohrieva, čo je skrehnuté, napráva, čo je zblúdené“ (porov. *Velkonočná sekvencia*), bude musieť ponúknuť svoj príspevok, aby sa mohla uskutočniť synodálna Cirkev v misii, ktorá vie vyjsť zo seba a obývať geografické a existenčné periférie, pričom dbá na budovanie zväzkov so všetkými v Kristovi, našom bratovi a Pánovi.

Existuje text duchovného autora zo 4. storočia (porov. Makarius Alexandrijský, *Homílie 18, 7 – 11*; PG 34, 639 – 642), ktorý by mohol byť zhrnutím toho, čo sa stane, keď Duch Svätý dostane možnosť pôsobiť, počnúc krstom, ktorý utvára všetkých v rovnakej dôstojnosti. Skúsenosti, ktoré opisuje, nám umožňujú rozpoznať, čo sa odohralo za tieto tri roky a čo ešte len príde.

Úvahy tohto duchovného autora nám pomáhajú pochopiť, že Duch Svätý je spoľahlivým sprievodcom a našou prvou úlohou je naučiť sa rozlišovať jeho hlas, pretože on hovorí v každom a vo všetkých veciach a tento synodálny proces nám to umožnil zakúsiť.

Duch Svätý nás vždy sprevádza. Je útechou v smútku a plači, najmä vtedy, keď – práve pre lásku, ktorú živíme k ľudstvu – tvárou v tvár veciam, ktoré sa nedaria, nespravodlivosti, ktorá prevláda, tvrdohlavosti, s ktorou sa bránime odpovedať dobrom na zlo, námahe odpúšťať, chýbajúcej odvahe usilovať sa o pokoj, máme pocit, že sa už nedá nič robiť, a oddávame sa zúfalstvu. Tak, ako je nádej najpokornejšou, no zároveň najsilnejšou cnosťou, zúfalstvo je to najhoršie.

Duch Svätý utiera slzy a utešuje, pretože sprostredkúva Božiu nádej. Boh sa neunaví, pretože jeho láska sa neunaví.

Duch Svätý preniká do tej časti nás, ktorá sa často tak veľmi podobá súdnej sieni, kde obviňujeme a vynášame svoje rozsudky, väčšinou odsudzujúce. Práve Makarius nám vo svojej homílii hovorí, že Duch Svätý zapaluje v tých, čo ho prijímú, oheň, „oheň takej radosti a lásky, že ak by to bolo možné, vzali by si ho do svojich srdiec všetci, dobrí aj zlí, bez rozdielu“. Je to preto, že Boh prijíma vždy každého, nezabúdajme na to: každého, všetkých a vždy, a každému ponúka nové možnosti života, až do poslednej chvíle. Preto musíme odpúšťať všetkým a vždy, s vedomím, že ochota odpúšťať pochádza zo skúsenosti, že nám bolo odpustené. Len jeden nedokáže odpustiť: ten, komu nebolo odpustené.

Včera počas kajúcej vigílie sme mali túto skúsenosť. Prosili sme o odpustenie, uznali sme, že sme hriešnici. Odložili sme svoju pýchu, odpúťali sme sa od trúfalého pocitu, že sme lepší ako ostatní. Stali sme sa pokornejšími?

Pokora je tiež darom Ducha Svätého: musíme o ňu prosiť. Pokora, ako hovorí etymológia tohto slova, nás vracia k zemi, *humusu*, a pripomína nám počiatok, kedy by sme bez dychu Stvoriteľa zostali len hlinou bez života. Pokora nám umožňuje pozerat' sa na svet s vedomím, že nie sme

lepší ako ostatní. Ako hovorí svätý Pavol: „*Nebud'te múdri sami pre seba*“ (Rim 12, 16). A človek nemôže byť pokorný bez lásky. Kresťania by mali byť ako tie ženy, ktoré opisuje Dante Alighieri v sonete. Sú to ženy, ktoré majú v srdci smútok nad stratou otca svojej priateľky Beatrice: „Vy, ktoré nosíte pokornú podobu, s očami sklopenými, ktoré ukazujú smútok“ (*Vita Nuova* XXII, 9). To je súcitná a láskavá pokora tých, ktorí sa cítia byť bratmi a sestrami všetkých, ktorí trpia rovnakou bolesťou a v ranách a bolestiach každého z nich rozoznávajú rany a bolesti nášho Pána.

Pozývam vás, aby ste v modlitbe rozjíмали nad týmto krásnym duchovným textom a uznali, že Cirkev – *semper reformanda* – nemôže kráčať a obnovovať sa bez Ducha Svätého a jeho prekvapení; bez toho, aby sa nechala formovať rukami Boha Stvoriteľa, Syna – Ježiša Krista a Ducha Svätého, ako nás učí svätý Irenej Lyonský (porov. *Proti herézam*, IV, 20, 1).

Lebo od chvíle, keď Boh na počiatku utvoril zo zeme muža a ženu; od chvíle, keď Boh povolal Abraháma, aby bol požehnaním pre všetky národy zeme, a povolal Mojžiša, aby viedol púšťou ľud vyslobodený z otroctva; od chvíle, keď Panna Mária prijala Slovo, ktoré z nej urobilo Matku Božieho Syna podľa tela a Matku každého učeníka a každého učeníka jej Syna; od chvíle, keď Pán Ježiš, ukrižovaný a zmŕtvychvstalý, vylial na Turíce svojho Ducha Svätého: odvtedy sme ako „omilostení“ na ceste k úplnému a konečnému naplneniu Otcovej lásky. A nezabúdajme na toto slovo: sme *omilostení*.

Poznáme krásu i únavu tejto cesty. Kráčame po nej spoločne, ako ľud, ktorý je aj v tejto dobe znamením a nástrojom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudského rodu (porov. *LG* 1). Kráčame po nej s každým mužom a každou ženou dobrej vôle a pre nich, v každom z nich neviditeľne pôsobí milosť (porov. *GS* 22). Kráčame po nej v presvedčení o vzťahovej podstate Cirkvi a dbáme o to, aby vzťahy, ktoré sú nám dané a zverené do našej zodpovednosti a tvorivosti, boli vždy prejavom bezodplatnosti milosrdenstva. Samolúby kresťan, ktorý nevstupuje do Božej nezištnosti a milosrdenstva, je jednoducho ateista prezlečený za kresťana. Božie milosrdenstvo nás robí dôveryhodnými a zodpovednými.

Sestry, bratia, kráčajme touto cestou s vedomím, že sme povolani odrážať svetlo nášho slnka, ktorým je Kristus, ako bledý mesiac, ktorý verne a radostne prijíma poslanie byť pre svet sviačnosťou tohto svetla, ktoré nevyžaruje z nás samých.

Toto „spoločné kráčanie“ Božieho ľudu originálnym spôsobom predstavuje 16. riadne všeobecné zhromaždenie synody biskupov, ktoré práve začína svoje druhé zasadanie.

Inšpirácia, ktorej sa chopil pápež svätý Pavol VI. pri zriadení synody biskupov v roku 1965, sa ukázala ako veľmi plodná. Za šesťdesiat rokov, ktoré odvtedy uplynuli, sme sa v synode biskupov naučili rozpoznávať pluralitný a symfonický subjekt, ktorý je schopný podporovať cestu a poslanie Katolíckej cirkvi a účinne pomáha rímskemu biskupovi v jeho službe spoločenstvu všetkých cirkví a celej Cirkvi.

Svätý Pavol VI. si bol dobre vedomý, že „táto synoda, ako každá ľudská inštitúcia, sa môže v priebehu času ešte viac zdokonaľovať“ (*Apostolica sollicitudo*). Apoštolská konštitúcia *Episcopalis communio* chcela nadviazať na skúsenosti rôznych synodálnych zhromaždení (riadnych, mimoriadnych, osobitných), pričom výslovne konfigurovala synodálne zhromaždenie ako proces, a nie iba ako udalosť.

Synodálny proces je zároveň procesom, v priebehu ktorého sa Cirkev učí lepšie poznávať samu seba a identifikovať formy pastoračnej činnosti, ktoré sú najvhodnejšie pre misiu, ktorú jej zveril jej Pán. Tento proces učenia sa zahŕňa aj formy vykonávania služby pastierov, najmä biskupov.

Keď som sa rozhodol povolať aj značný počet laikov a zasvätených osôb (mužov a žien), diakonov a kňazov za riadnych členov tohto 16. zhromaždenia a ďalej rozvinúť to, čo sa čiastočne predpokladalo už na predchádzajúcich zhromaždeniach, urobil som tak v súlade s chápaním výkonu biskupskej služby, ktoré priniesol Druhý vatikánsky koncil: biskup, princíp a viditeľný základ jednoty partikulárnej Cirkvi, nemôže žiť svoju službu inak ako v Božom ľude a s Božím ľudom. Pritom predchádza, je uprostred a nasleduje časť Božieho ľudu, ktorá mu bola zverená. Toto inkluzívne chápanie biskupskej služby si vyžaduje, aby bolo viditeľné a poznateľné, pričom sa treba vyhnúť dvom nebezpečenstvám: prvým je abstraktnosť, ktorá zabúda na plodnú konkrétnosť miest a vzťahov a na hodnotu každého človeka, druhým nebezpečenstvom je rozbitie spoločenstva tým, že sa hierarchia bude stavať oproti veriacim laikom. Určite nejde o to, aby sme jedných nahradili druhými, nabudení volaním: „Teraz sme na rade my!“ Nie, takto to nepôjde – „teraz sme na rade my laici“, „teraz sme na rade my kňazi“ – nie, takto by to nefungovalo. Namiesto toho sa od nás žiada, aby sme sa spoločne cvičili v symfonickom umení, vo vytváraní harmonickej kompozície, ktorá nás všetkých spája v službe Božiemu milosrdenstvu, podľa rôznych služieb a chariziem, ktoré má biskup za úlohu rozpoznať a podporovať.

Kráčať spolu, všetci, všetci, všetci, to je proces, v ktorom sa Cirkev, poddajná pôsobeniu Ducha Svätého, citlivá pri zachytávaní znamení čias (porov. GS 4), neustále obnovuje a zdokonaľuje svoj sviatosťný charakter, aby bola hodnoverným svedkom misie, ku ktorej je povoláná, aby zhromaždila všetky národy zeme do jedného, na konci čias očakávaného ľudu, keď nás sám Boh posadí na hostinu, ktorú nám pripravil (porov. Iz 25, 6 – 10).

Zloženie tohto 16. zhromaždenia je teda viac než len náhodnou skutočnosťou. Vyjadruje spôsob vykonávania biskupskej služby, ktorý je v súlade so živou tradíciou cirkví a s učením Druhého vatikánskeho koncilu: biskup, ako každý iný kresťan, nikdy nemôže o sebe uvažovať „bez druhých“. Tak ako sa nikto nespasí sám, aj ohlasovanie spásy potrebuje všetkých a každý musí byť vypočutý.

Prítomnosť členov, ktorí nie sú biskupmi, na zhromaždení synody biskupov neoslabuje „biskupský“ rozmer zhromaždenia. A hovorím to kvôli niektorým rečiam, ktoré sa šírili z jednej či druhej strany. A už vôbec to neobmedzuje alebo neznižuje autoritu, ktorá prináleží jednotlivým biskupom a kolégiu biskupov. Skôr to signalizuje formu, ktorú má mať v Cirkvi výkon biskupskej autority, ktorá si je vedomá toho, že je konštitutívne vzťahová, a teda synodálna. Vzťah s Kristom a medzi všetkými v Kristovi – tými, ktorí sú, i tými, ktorí tam ešte nie sú, ale sú Otcom očakávaní – realizuje podstatu Cirkvi a utvára v každom čase jej formu.

Treba určiť rôzne primerané formy „kolegiátneho“ a „synodálneho“ vykonávania biskupskej služby (v jednotlivých cirkvách, v zoskupeniach cirkví, v celej Cirkvi) vo vhodných časoch, vždy rešpektujúc vklad viery a živú Tradíciu, vždy odpovedajúc na to, čo Duch žiada od cirkví v tomto konkrétnom čase a v rôznych kontextoch, kde žijú. A nezabúdajme, že Duch je harmónia. Spomeňme si na to turíčne ráno: bol to hrozný chaos, ale on z toho chaosu vytvoril harmóniu. Nezabúdajme, že on je harmóniou: nie je sofistickou alebo intelektuálnou harmóniou; je všetkým, je existenciálnou harmóniou.

Je to Duch Svätý, kto robí Cirkev neustále vernou povereniu od Pána Ježiša Krista a neustále počúvajúcou jeho slovo. Duch uvádza učeníkov do každej pravdy (Jn 16, 13). On vedie aj nás, zhromaždených v Duchu Svätom na tomto zhromaždení, aby sme po trojročnom putovaní našli odpoveď na otázku „ako byť misionárskou synodálnou Cirkvou“. Ja by som dodal aj milosrdnou.

So srdcom plným nádeje a vďačnosti, vedomý si náročnej úlohy, ktorá vám (a nám) bola zverená, želám všetkým, aby sa ochotne otvorili pôsobeniu Ducha Svätého, nášho spoľahlivého sprievodcu, našej útechy. Ďakujem vám.

17. generálna kongregácia

Záverečný pozdrav Svätého Otca Františka

Aula Pavla VI., sobota 26. októbra 2024

Drahí bratia a sestry,

Záverečným dokumentom sme zhromaždili ovocie najmenej troch rokov, počas ktorých sme počúvali Boží ľud, aby sme lepšie pochopili, ako byť „synodálnou Cirkvou“ – teda počúvať Ducha Svätého – v tomto čase. Biblické odkazy, ktoré otvárajú každú kapitolu, usporadúvajú toto poslanstvo tak, že ho prepájajú s gestami a slovami zmŕtvychvstalého Pána, ktorý nás vyzýva, aby sme boli svedkami jeho evanjelia, skôr životom ako slovami.

Dokument, na ktorom sme sa uzniesli, je trojnásobným darom.

1. Darom pre mňa, rímskeho biskupa. Pri zvolávaní synody Božej cirkvi som si bol vedomý, že potrebujem vás, biskupov a svedkov synodálnej cesty: ďakujem vám!

Aj pre biskupa Ríma, ako si často pripomínam, aj pre vás, je potrebné cvičiť sa v počúvaní, treba chcieť sa cvičiť v počúvaní, aby sme dokázali odpovedať na Božie slovo, ktoré nám každý deň opakuje: „Utvrdzuj svojich bratov a sestry... Pas moje ovce“.

Mojou úlohou, ako dobre viete, je strážiť a podporovať – ako nás učí svätý Bazil – harmóniu, ktorú Duch naďalej šíri v Božej cirkvi, vo vzťahoch medzi cirkvami, napriek všetkým bojom, napätiam a rozdeleniam, ktoré označujú jej cestu k plnému zjaveniu sa Božieho kráľovstva, ktoré nás vízia proroka Izaiáša pozýva predstaviť si ako hostinu, Bohom pripravenú pre všetky národy. Všetky, v nádeji, že nik nebude chýbať. Všetky, všetky, všetky! Nik neostane vonku, všetky. A kľúčové slovo je toto: „harmónia“. To, čo Duch robí, jeho prvý silný prejav, ráno počas Turíc, je harmonizácia všetkých tých rozdielov, všetkých jazykov... Harmónia. A to je to, čo učí Druhý vatikánsky koncil, keď hovorí, že Cirkev je „akoby sviatosťou“: je znamením a nástrojom čakania Boha, ktorý už prestrel stôl a čaká. Jeho milosť prostredníctvom jeho Ducha šepká srdcu každého z nás láskyplné slová. Táto milosť je nám daná na to, aby sme zosilnili zvuk tohto šepotu bez toho, aby sme mu bránili; aby sme otvárali dvere bez toho, aby sme stavali múry. Ako zle si počínajú ženy a muži Cirkvi, keď stavajú múry, ako je to zle! Všetci, všetci! Nesmieme sa správať ako „dávkači milosti“, ktorí si privlastňujú poklad tým, že zväzujú ruky milosrdnému Bohu. Pamätajte, že toto synodálne zhromaždenie sme začali prosbou o odpustenie, pocitom zahanbenia, uznaním, že všetci sme omilostení.

Je jedna báseň od Madeleine Delbrêlovej, mystičky z periférie, ktorá nabáda: „Predovšetkým nebudte strnulí“ – strnulosť je hriech, je to hriech, ktorý tak často vstupuje do života klerikov, zasvätených mužov a žien – prečítam vám niekoľko veršov od Madeleine Delbrêlovej, ktoré sú modlitbou. Hovorí toto:

Pretože si myslím, že máš možno dost'

ľudí, ktorí vždy hovoria o tom,

že ti slúžia s nadhľadom vodcov,

že ťa poznajú s nadhľadom profesorov,

*že k tebe prichádzajú podľa športových pravidiel,
že ťa milujú, ako miluje človek po dlhých rokoch manželstva.*

...

*Daj, nech prežívame svoj život
nie ako šachovú partiu, kde je všetko vypočítané,
nie ako hru, kde je všetko ťažké,
nie ako vetu, nad ktorou si lámeme hlavu,
ale ako nekonečnú slávnosť,
kde sa stretnutie s tebou stále obnovuje,
ako ples,
ako tanec,
v objatí tvojej milosti,
v univerzálnej hudbe lásky.*

Tieto verše by sa mohli pre nás stať hudbou na pozadí, ktorou privítame *Záverečný dokument*. A teraz, vo svetle toho, čo vzišlo zo synodálnej cesty, je a bude potrebné prijať rozhodnutia.

V tomto čase vojen musíme byť svedkami pokoja aj tým, že sa naučíme dávať skutočnú podobu spolunažívaniu rozdielov.

Z tohto dôvodu nemám v úmysle vydať „apoštolskú exhortáciu“, stačí to, čo sme schválili. V tomto dokumente sú už veľmi konkrétne usmernenia, ktorými sa môže riadiť misia cirkví na rôznych kontinentoch a v rôznych kontextoch: preto ho dávam k dispozícii všetkým a preto som povedal, že by mal byť zverejnený. Chcem týmto spôsobom uznať hodnotu ukončenej synodálnej cesty, ktorú prostredníctvom tohto dokumentu odovzdávam svätému veriacemu Božiemu ľudu.

Ohľadom niektorých aspektov života Cirkvi uvedených v tomto dokumente, ako aj tém zverených desiatim „študijným skupinám“, ktoré musia slobodne pracovať, aby mi mohli ponúknuť návrhy, je potrebný čas, aby sa dospelo k rozhodnutiam, ktoré sa týkajú celej Cirkvi. Ja teda budem naďalej načúvať biskupom a cirkvám, ktoré sú im zverené.

Toto nie je klasický spôsob odkladania rozhodnutí na neurčito. Ale zodpovedá to synodálnemu štýlu, ktorým treba vykonávať aj Petrovu službu: počúvať, zvolávať, rozlišovať, rozhodovať a hodnotiť. A v týchto krokoch sú potrebné prestávky, ticho, modlitba. Je to štýl, ktorý sa učíme spoločne a postupne. Duch Svätý nás vyzýva a podporuje v tomto učení, ktoré musíme chápať ako proces obrátenia.

Generálny sekretariát synody a všetky dikastéria kúrie mi budú v tejto úlohe pomáhať.

2. Dokument je darom pre celý veriaci Boží ľud v jeho rozmanitosti. Je zrejmé, že nie každý ho bude čítať: budete to predovšetkým vy, kto spolu s mnohými ďalšími sprístupní v miestnych cirkvách to, čo obsahuje. Text by bez svedectva vašej skúsenosti stratil veľa zo svojej hodnoty.

3. Drahí bratia a sestry, to, čo sme zažili, je darom, ktorý si nemôžeme nechať pre seba. Podnet vychádzajúci z tejto skúsenosti, ktorej odrazom je tento *dokument*, nám dáva odvahu svedčiť o tom, že je možné kráčať spoločne v rozmanitosti, bez toho, aby sme sa navzájom odsudzovali.

Pochádzame zo všetkých častí sveta, poznačených násilím, chudobou, ľahostajnosťou. Spoločne, s nádejou, ktorá nezahanbuje, zjednotení v Božej láske šíriacej sa v našich srdciach, môžeme nielen snívať o mieri, ale sa aj angažovať zo všetkých síl, aby sa – možno bez toho, aby sme mnoho o synodalite rozprávali – dosiahol prostredníctvom procesov počúvania, dialógu a zmierenia pokoj. Synodálna cirkev pre misiu teraz potrebuje spoločné slová, ktoré budú sprevádzané skutkami. A toto je cesta.

To všetko je darom Ducha Svätého: *on je ten, kto vytvára harmóniu, on je harmónia*. Svätý Bazil má o tom veľmi krásnu teológiu, ak môžete, prečítajte si Bazilov traktát o Duchu Svätom. On je harmónia. Bratia a sestry, nech harmónia pokračuje aj vtedy, keď budeme opúšťať túto miestnosť, a nech nám dych Zmŕtvychvstalého pomáha deliť sa o dary, ktoré sme dostali.

A pamätajte – to sú stále slová Madeleine Delbrêlovej – že „sú miesta, kde vanie Duch, ale je jeden Duch, ktorý vanie na všetkých miestach“.

Chcel by som vám všetkým poďakovať a poďakujeme si navzájom. Ďakujem kardinálovi Grechovi a kardinálovi Hollerichovi za prácu, ktorú vykonali, a dvom ich pod-sekretárom, rehoľnej sestre Becquartovej a Mons. Marín de San Martín, ktorí si dobre počínali. Ďakujem tiež don Batocchiovovi a P. Costovi, ktorí nám veľmi pomohli! Vzdávam hold všetkým, ktorí pracovali v zákulisí a bez ktorých by sme to všetko nedokázali. Veľmi vám ďakujem, nech vás Pán požehnáva. Modlime sa za seba navzájom. Ďakujem vám!

Obsah

Úvod.....	4
I. časť – Srdce synodality.....	8
Povolání Duchom Svätým k obráteniu	8
Cirkev ako Boží ľud, sviatosť jednoty	8
Sviatosťné korene Božieho ľudu	9
Význam a rozmery synodality	11
Jednota ako harmónia.....	13
Synodálna spiritualita	15
Synodalita ako sociálne prorocstvo	16
II. časť – Spoločne na lodi	17
Obrátenie vo vzťahoch.....	17
Nové vzťahy	17
V pluralite kontextov.....	18
Charizmy, povolania a služby pre misiu.....	19
Vysvätení služobníci v službe harmónie.....	22
Spoločne za misiu.....	24
III. časť – „Spustite siete“	27
Obrátenie v procesoch.....	27
Cirkevné rozlišovanie pre misiu	27
Štruktúra rozhodovacích procesov	29
Transparentnosť, povinnosť zodpovedať sa a hodnotiť	31
Synodalita a participatívne orgány	33
IV. časť – Hojný rybolov.....	35
Obrátenie vo vzájomných väzbách	35
Zakorenení a pútnici	35
Výmena darov	37
Putá jednoty: biskupské konferencie a cirkevné zhromaždenia	39
Služba rímskeho biskupa	40
V. časť – „Aj ja posielam vás“	44
Formovanie misionárskej skupiny učeníkov.....	44
Záver - Hostina pre všetky národy	48
Príloha – príhovory Svätého Otca	